

Folkbildning och landets kompetens- försörjning

— Vilken roll spelar folkbildningen i städer
och på landsbygder?

Publicerad av Folkbildningsrådet

FÖRFATTARE: Lina Bjerke och Charlotta Mellander

OMSLAGSILLUSTRATION: Emma Hanquist

LAYOUT: Pasadena Studio

ISBN: 978-91-88692-86-3

www.folkbildningsradet.se

Förord

Folkbildningen finns nästan överallt och är tillgänglig för nästan alla. Under 2022 erbjöd studieförbunden studiecirklar i alla landets kommuner medan folkhögskolorna arrangerade långa kurser i 154 kommuner. Studieförbunden rapporterade nästan 730 000 deltagare med stöd av offentliga medel, och folkhögskolorna nästan 110 000 deltagare.

De förutsättningar och behov som studieförbunden och folkhögskolorna möter är väldigt varierande. Folkbildningen spelar olika roll för olika deltagare och har olika betydelse i olika delar av landet.

I rapporten *Folkbildning och landets kompetensförsörjning – Vilken roll spelar folkbildningen i städer och på landsbygder?* analyseras studieförbundens och folkhögskolornas roll för kompetensförsörjningen i landets kommuner. Var är folkbildningen starkast representerad? Vilka deltagare når man i kommunerna? Hur ser deltagarnas karriärvägar ut på olika håll, efter att de tagit i folkbildning?

För analysen ansvarar Charlotta Mellander och Lina Bjerke, forskare i nationalekonomi vid Internationella Handelshögskolan i Jönköping.

Stockholm den 7 juni 2023

Maria Graner
Generalsekreterare
Folkbildningsrådet

Innehåll

Förord	3
Rapportens sammanfattning	7
Report summary	11
Introduktion	17
Regional och lokal kompetensförsörjning	17
Folkbildning och kompetensförsörjning	20
Om utvärderingen	23
Rapportens disposition	28
1 Folkbildning i Sverige	29
Sammanfattning kapitel 1	29
Resultatredovisning	30
2 Folkbildningens deltagare	53
Sammanfattning kapitel 2	53
Resultatredovisning	55
3 Karriärvägar i olika kommuner	83
Sammanfattning kapitel 3	83
Resultatredovisning	84
4 Stannar eller flyttar?	93
Sammanfattning kapitel 4	93
Resultatredovisning	94
Sammanfattande analys	103

Rapportens sammanfattning

Ett av statens syften med stödet till folkbildningen inom studieförbund och folkhögskolor är att minska utbildningsklyftor och höja utbildningsnivån i samhället. Det är i detta sammanhang som den här studien kommer in. Syftet är att undersöka folkbildningens roll i kompetensförsörjningen i Sveriges kommuner och regioner.

Rapporten består av fyra separata men integrerade kapitel, som svarar på olika frågor:

1. **Folkbildning i Sverige:** *Hur ser fördelningen av deltagare i folkbildning ut i svenska kommuner och hur kan denna fördelning relateras till typ av kommun?*
2. **Folkbildningens deltagare:** *Vad karaktäriserar folkbildningens deltagare, jämfört med de individer i befolkningen som inte deltagit i folkbildning? Hur relaterar folkbildningens deltagare till arbetsmarknaden åren innan de deltog, jämfört med de individer som inte deltagit i folkbildning?*
3. **Karriärvägar i olika kommuner:** *Hur ser karriärvägarna (arbete/studier) ut för folkbildningens deltagare i olika typer av kommuner, jämfört med de individer som inte deltagit?*
4. **Stannar eller flyttar?:** *I vilken utsträckning stannar folkbildningskompetensen kvar på den plats där deltagarna deltagit i folkbildning?*

Tidigare forskning visar att när det gäller kompetensförsörjning, så skiljer sig utmaningar och möjligheter åt beroende på kommuners och regioners olika geografiska förutsättningar. Vissa kommuner har hög befolkningstäthet och stor inflyttning av högutbildad arbetskraft, medan andra har en motsatt situation. I dessa kan i stället utflyttningen av individer – oftast yngre – med högre formell utbildning vara mycket stor, vilket kan ha förödande konsekvenser för arbetsmarknaden och näringslivet.

Detta betyder att folkbildningens roll för kompetensförsörjningen ser olika ut på olika typer av platser.

Det geografiska perspektivet är genomgående i rapporten. Utgångspunkten för indelningen av landets kommuner i olika grupper är den indelning som presenterats av *Tillväxtverket*, som kategoriserar Sveriges 290 kommuner i sex kommuntyper utifrån karaktärsdrag kopplade till befolkning och arbetsmarknad:¹

- storstadskommuner
- täta blandade kommuner
- glesa blandade kommuner
- tätortsnära landsbygdskommuner
- glesa landsbygdskommuner
- mycket glesa landsbygdskommuner.

Delar av statistiken finns även uppdelad per region i rapportens bilaga, som presenteras på Folkbildningsrådets webbplats: www.folkbildningsradet.se.

I rapportens *kapitel 1* analyseras vad som kännetecknar de kommuner som har relativt stora andelar deltagare i folkbildning i befolkningen.

Statistiken visar att många kommuner med hög andel folkhögskoledeltagare i allmän kurs kategoriseras som landsbygdskommuner. Där är också förvärvsgraden lägre än på andra håll och tillgången till annan utbildning sämre. Dessutom är relativt få i befolkningen högutbildade och de lokala arbetsmarknaderna erbjuder få högkvalificerade arbeten. Liknande mönster gäller för deltagare i studieförbundens verksamheter och i folkhögskolans särskilda kurs. Sambanden är svagare för deltagare i studiemotiverade folkhögskolekurs, vilket gör det något svårare att dra slutsatser om dessa.

Det är i det här sammanhanget viktigt att poängtera att analysen inte identifierar orsakssamband.

I *kapitel 2* jämförs folkbildningens deltagare i åldern 18–64 år med de som inte deltar. Inledningsvis undersöks vilka deltagarna är utifrån ålder, kön, utbildningsnivå, om de är utrikes födda, samt i vilken typ av kommun de bor, och i jämförelse med de individer som inte deltagit i folkbildning. Denna del av analysen avser de som deltog år 2012 eller 2019. Därefter analyseras deltagarnas anknytning till arbetsmarknaden året innan deltagandet i folkbildningen, dvs. år 2011 eller 2018, med hjälp av ett antal variabler: anställning, arbetslöshetsunderstöd, eget företagande, studier samt disponibel inkomst.

¹ Tillväxtverket (2021). <https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/statistikochanalys/statistikomregional-utveckling/regionalaindelningar/staderochlandsbygder.1844.html>

Sammantaget visar resultaten att deltagare i studieförbundsverksamhet i hög grad påminner om de personer som inte deltagit i folkbildning, och att det är denna deltagargrupp som förefaller att ha de mest gynnsamma förutsättningarna på arbetsmarknaden.

Folkhögskolornas deltagare är i allmänhet yngre än de som inte deltar, andelen kvinnor är större och andelen personer som är födda i andra länder än Sverige är större. Sedan år 2011 har andelen deltagare födda i Mellanöstern och Afrika ökat kraftigt, framför allt inom allmän och studiemotiverande kurs. Analysen visar att folkhögskolornas deltagare, framför allt i studiemotiverande kurs, ofta hade ett sämre utgångsläge på arbetsmarknaden än de som inte deltog, med till exempel färre anställningar och lägre inkomster. Undantaget var studiedeltagandet. Året innan deltagandet studerade folkhögskolans deltagare i betydligt större utsträckning än både studieförbundens deltagare och de som överhuvudtaget inte deltog i folkbildning.

I *kapitel 3* görs fördjupade analyser, där deltagarnas karriärvägar i olika kommuner jämförs med kommuninvånare som inte deltagit i folkbildningsverksamheten. Frågan är om de tre och fem år efter deltagandet befinner sig i arbete, arbetslöshet eller i fortsatta studier och huruvida lönerna är högre eller lägre? Resultaten från analyserna visar att folkbildningens deltagare generellt är mer benägna att studera några år efter deltagandet än de som inte deltagit. Ett undantag är deltagarna i studiemotiverande kurser, som i de allra flesta fall studerar i lägre grad. Medan deltagarna i folkbildningen generellt har en sämre arbetsmarknadsanknytning än icke-deltagarna tre eller fem år senare, ser läget bättre ut för vissa deltagare i särskild kurs. De som bor i mycket glesa och i glesa blandade kommuner har en lägre sannolikhet att vara arbetslösa tre eller fem år efter deltagandet än övriga kommuninvånare.

I *kapitel 4* analyseras dels kommunernas verkliga andel deltagare i folkbildning i relation till deras *förväntade* andelar deltagare år 2014, dels analyseras den verkliga andelen deltagare i folkbildning som stannat kvar på samma ort år 2019 i relation till den *förväntade* andelen deltagare som stannar kvar. De förväntade värdena för antal deltagare respektive andelen deltagare som stannar i kommunerna, har beräknats utifrån ett antal variabler för kommunernas attraktivitet och tillväxt.

Analyserna visar olika mönster mellan studieförbundens och folkhögskolornas deltagare, men också mellan deltagare inom folkhögskolans olika kurser. Andelen studieförbundsdeltagare är större än förväntat på många håll i de norra delarna av landet och i de inre delarna av Götaland och Svealand.

Det är däremot inte självklart att deltagarna blir kvar i de kommuner där de bodde och deltog i studieförbundens verksamheter år 2014. I framför allt Västerbotten och Jämtland finns flera kommuner med jämförelsevis många deltagare år 2014, men där fler deltagare än förväntat har lämnat kommunen fem år senare.

I de kommuner som under 2014 hade en andel deltagare i *särskild kurs* som var högre än förväntat, valde också fler deltagare än förväntat att bo kvar år 2019, och bidrog på så sätt till den lokala arbetsmarknaden.

När det gäller folkhögskolornas *allmänna kurs* är andelen deltagare över förväntan i områden med kommuner som kategoriseras som landsbygd. Däremot var andelen deltagare som stannade kvar fem år senare lägre än förväntat, i många av dessa landsbygdskommuner. Fler än förväntat hade alltså tagit med sig de kunskaper och erfarenheter som de fått från folkbildningen och flyttat någon annanstans.

Enligt den sammanfattande analysen är det främst på Sveriges landsbygder som folkbildningen ser ut att spela roll för kompetensförsörjningen. I de större städerna är marknaden för utbildning större och mer heterogen, vilket också betyder en större konkurrenssituation för folkbildningens verksamheter. På landsbygderna med dess mindre marknader är utbudet av utbildning och kompetensförsörjning lägre, vilket gör att det utbud som finns blir särskilt viktigt. Det kan sammantaget indikera att folkbildningen på många håll utanför städerna förefaller kunna vara en påtaglig och långsiktig resurs i den lokala kompetensförsörjningen.

Report summary

One of the government's objectives in subsidising the Folkbildning services provided by Adult Education associations and Folk High Schools is to close educational gaps and raise the general level of education in society.² It is in this context where the relevance of this study, which was designed to examine the contribution made by Folkbildning to the supply of skills in Sweden's municipalities and regions, lies.

The report comprises four separate but integrated chapters, each addressing a particular issue:

1. **Folkbildning in Sweden:** *What is the participant demographic engaged in Folkbildning in Swedish municipalities and how might it relate to municipal category?*
2. **Who attends Folkbildning activities:** *What distinguishes the participant demographic from the section of society that has not taken part in Folkbildning activities? How do their relations with the labour market differ?*
3. **Career paths in different municipalities:** *How do the career paths (work/studies) for participants differ from non-participants in different municipal categories?*
4. **Stay or move?** *To what extent do the skills and knowledge acquired through Folkbildning contribute to the municipalities where the participants studied?*

Previous research shows that the challenges and opportunities associated with the supply of skills depend on a municipality's particular geography. Some municipalities have a high population density and a large influx of

2 Swedish Folkbildning is the collective name for the activities conducted by the country's folk high schools and study associations in the form of courses, study circles and cultural activities. Folkbildning is a part of the liberal non-formal educational system.

skilled labour, while others are in the opposite situation and can instead suffer an outflux of large numbers of individuals – usually young – with higher formal education, with potentially devastating effects on the local labour market and businesses.

This means that the contribution made by Folkbildning to the supply of skills is different for different places.

The geographical perspective pervades the entire report. The categorisation of the country's municipalities is the one presented by the Swedish Agency for Economic and Regional Growth (Tillväxtverket), which places each of Sweden's 290 municipalities into one of six types defined in terms of population and labour market:

- metropolitan municipalities
- mixed densely populated municipalities
- mixed thinly populated municipalities
- urban fringe rural municipalities
- thinly populated rural municipalities
- very thinly populated rural municipalities.³

Some of the statistics are also broken down by region in the annex to the report, which is presented on the National Council of Adult Education website: www.folkbildningsradet.se.

CHAPTER 1

Chapter 1 of the report analyses what characterises the municipalities with a relatively large proportion of adults engaged in Folkbildning.

The figures show that many municipalities with a high participation rate in general courses are categorised as rural. Employment rates are lower here than elsewhere, and access to other avenues of education is worse. A relatively small percentage of the population is skilled, and the local labour markets offer few opportunities for skilled labour. Participation in the activities run by adult education associations and in specialised folk high school courses follows a similar pattern. The correlation is weaker for participants in "study-motivating" folk high school courses, which makes it a little harder to draw any conclusions about them.

³ Tillväxtverket (2021). <https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/statistikochanalys/statistikomregional-utveckling/regionalaindelningar/staderochlandsbygder.1844.html>

It should be pointed out here that the analysis does not identify any causal relationships.

CHAPTER 2

Chapter 2 compares 18 to 64-year-old participants in Folkbildning with their non-participant peers. To start with, all subjects were identified in terms of age, sex, educational background, native/immigrant status, and municipality category. This part of the analysis relates to the years 2012 and 2019. The participants were then analysed in terms of their relation to the labour market the year before their studies (i.e., 2011 and 2018) using the following variables: employment, self-employment, studies, and disposable income.

All in all, the results show that the kind of people who participate in the activities of adult education associations are very similar to those who do not engage in Folkbildning, and that it is this participant group that appears to have better prospects in the labour market.

Folk high school participants are generally younger than non-participants, the proportion of women and people born outside Sweden is both greater. Since 2011, the proportion of participants born in the Middle East and Africa has risen significantly, especially in general and "study-motivating" courses. The analysis shows that folk high school participants, particularly in "study-motivating" courses, often had a weaker entrance position in the labour market than non-participants, with fewer jobs and lower incomes, for instance. The exception was participation in studies. The year before participation, the folk high school participants studied much more than both people studying adult education association courses and people who did not engage at all with Folkbildning.

CHAPTER 3

Chapter 3 contains more in-depth analyses, in which the participants' career paths in different municipalities are compared with residents who have not participated in Folkbildning. The questions are whether they are working, unemployed, or in further education after three and five years, and whether their salaries are higher or lower. The results of the analyses show that the people in Folkbildning courses are generally more inclined to study a few years after participation, compared to non-participants. One example is the participants in "study-motivating" courses, the vast majority of whom study to a lesser degree. While the participants in Folkbildning courses generally

have weaker connections with the labour market than non-participants three or five years later, some participants in specialised courses are in a better position. Those who live in very thinly populated and mixed thinly populated municipalities are less likely to be unemployed three or five years after participation than other residents.

CHAPTER 4

Chapter 4 analyses the actual proportion of participants in Folkbildning in the municipalities in relation to the expected proportion in 2014, and the actual proportion of participants who remained in the same municipality in 2019 in relation, again, to the expected proportion. The expected values for the proportion of participants and the proportion of participants who remain in the municipality have been calculated using a range of variables for municipal attractiveness and growth.

The analyses reveal different patterns between the participants of the adult education associations and the folk high school, as well as between participants in the various folk high school courses. The proportion of adult education association participants is larger than expected in many areas of northern Sweden and the central areas of Götaland and Svealand. However, it is not a given that the participants remain in the municipalities in which they were born and in which they participated in adult education association activities in 2014. Västerbotten and Jämtland stand out for the high number of municipalities with comparatively many participants in 2014 but an unexpectedly high number of participants who left five years later.

In the municipalities that had an unexpectedly high proportion of participants in specialized courses in 2014, more participants than expected also chose to remain in 2019, thus contributing to the local labour markets.

For the folk high school general courses, the proportion of participants was higher than expected in areas with municipalities categorized as rural. However, the proportion of participants who remained five years later was lower than expected in many of these municipalities. Unexpectedly, many had, in other words, relocated, taking the knowledge and experience they had acquired through Folkbildning with them.

According to the summary analysis, it is mainly in Sweden's rural areas that Folkbildning seems to contribute to the local skills supply. In the larger towns and cities, the markets for education and training are larger and more heterogeneous, which also places a greater competitive strain on the

activities of the Folkbildning providers. In the rural areas, with their smaller markets, the range of education and skills supply available is smaller, which makes whatever there is on offer particularly valuable. Overall, this can indicate that Folkbildning could be a real and long-term resource for the local supply of skills in many non-urban and rural areas.”

Introduktion

REGIONAL OCH LOKAL KOMPETENSFÖRSÖRJNING

Tillgång till kompetens är idag en av de viktigaste faktorerna för en god ekonomisk utveckling i regioner runt om i landet. Med tillgång till kompetens framstår regionen som en mer attraktiv plats för företagsetableringar, med fler arbetstillfällen och därmed även mer skattepengar att fördela för att skapa en god livskvalitet.

Inom forskningen har många studier även visat hur utbildning har positiva arbetsmarknadseffekter för individen.⁴ Utgångspunkten är att utbildning för med sig en rad positiva effekter för individer, att utbildningen ökar förmågan att ta till sig ny kunskap och nya idéer. När många individer med högre utbildning kommer samman kan de dessutom lära av varandra (s.k. *knowledge spillovers*), vilket gör att nya idéer uppstår.⁵ Det innebär att individer med högre utbildning oftast har en högre lön, vilket i sin tur gör att de har ett bredare spektrum av platser de kan välja att bosätta sig på. Dessutom har denna grupp oftast mer att tjäna på att flytta längre sträckor, eftersom variationen i lönesättning ofta är större för denna grupp än för individer med lägre utbildning.⁶

Kompetensfördelning och industri- och tjänstestrukturer i landets regioner

Fördelningen av kompetenser mellan landets regioner är långt ifrån jämn. Utifrån en klassisk definition på kompetens – andelen av arbetskraften som

4 Se exempelvis Rauch, J. E. (1993). Productivity gains from geographic concentration of human capital: evidence from the cities. *Journal of urban economics*, 34(3), 380–400.

5 Audretsch, D. B., & Feldman, M. P. (2004). Knowledge spillovers and the geography of innovation. In *Handbook of regional and urban economics* (Vol. 4, pp. 2713–2739) samt Elsevier och Audretsch, D. B., & Feldman, M. P. (1996). R&D spillovers and the geography of innovation and production. *The American economic review*, 86(3), 630–640.

6 Faggian, A., & McCann, P. (2009). Human capital, graduate migration and innovation in British regions. *Cambridge Journal of Economics*, 33(2), 317–333.

har en högre utbildning (minst tre års studier efter gymnasiet) – är tillgången till kompetens klart störst i de större städerna. Sammantaget står kommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö för 18 procent av landets befolkning, samtidigt som nästan 25 procent av alla med högre utbildning bor där. Andelen högutbildade är även jämförelsevis hög i de flesta av landets så kallade kärnkommuner, dvs. de kommuner som fungerar som ekonomiska motorer i regionerna.

På samma sätt som kompetensen är ojämnt fördelad över landet, är även industristrukturen i allra högsta grad varierande. Det finns en överrepresentation av kunskapsbaserad tjänstesektor i framför allt storstadsregionerna, men även i de mellanstora kärnkommunerna. Däremot är traditionell tillverkningsindustri klart överrepresenterad i kommuner som inte har en lika stor befolkning som storstadsregionerna och kärnkommunerna. En delförklaring till detta är att tillverkningsindustrin har ett behov av en relativt stor yta för sin produktion och i dessa områden är marken väsentligt mycket billigare än i större städer. Det finns ofta även historiska skäl till var tillverkningsindustri är belägen, som till exempel tillgången till råvaror för produktionen.

Om vi ser på yrkesstrukturen inom de mer kunskapsbaserade tjänsteindustrierna, så är relativt många av de sysselsatta högutbildade. Bilden är ofta den motsatta inom tillverkningsindustrin, där en högre del av produktionen är standardiserad. Det är inte detsamma som att säga att tillverkningsindustrin inte är kunskapsbaserad, då den i allt högre grad har behov av mer avancerad kunskap för att behålla sin konkurrenskraft, genom innovationer och annan form av utveckling. Dock har fortfarande en lägre andel av arbetskraften inom denna sektor en högre utbildning jämfört med den kunskapsintensiva tjänstesektorn.

Kommunernas storlek, befolkningstäthet och geografiska placering

Utvärderingen täcker samtliga kommuner i Sverige och kategoriserar kommunerna främst baserat på tre faktorer: (1) hur stor kommunen är, (2) hur tätt invånarna bor, samt (3) hur långt det är till nästa stora stad. Tillsammans är dessa tre faktorer avgörande för kommunens ekonomiska förutsättningar och utvecklingspotential och även för vilken roll som kommunen har i samspelet med övriga kommuner i regionen. Olika kommuntyper fyller olika funktioner på den arbetsmarknad den ingår i.

Storleken är viktig. Principiellt är de kommuner starkast, där det bor flest invånare som också är yrkesarbetande. Ju fler individer som bor i en kom-

mun, och ju tätare de bor, desto mer omfattande så kallade *agglomerationseffekter* kan uppstå. Något förenklat är agglomerationseffekter de fördelar som uppstår i takt med att antalet individer på en arbetsmarknad ökar. Teorierna går tillbaka till Marshall⁷ och har bekräftats av forskning därefter. Bland annat uppstår agglomerationseffekter av att transportkostnaderna minskar i och med att man kan nå fler individer på kortare tid. Här finns även mer utrymme för specialisering och för att utveckla excellens inom olika sektorer. Större arbetsmarknader blir också mer diversifierade, med olika typer av industrisektorer, vilket gör dem mindre sårbara vid eventuella kriser. På större arbetsmarknader är det också lättare att matcha rätt person till rätt jobb. Dessutom främjas innovationer i och med att det uppstår gynnsamma möjligheter för lärande och nya idéer när en plats fylls med många individer som har olika kunskap. Alla dessa fördelar sammantaget gör också att större arbetsmarknader kan betala ut högre löner.

Storstadskommuner och tätare kommuner i närhet av en större stad är ofta dyrare att bo i och har därmed också överlag en högre andel invånare med högre inkomster och högre utbildning, än vad vi finner i mindre tätaste kommuner på avstånd från en större stad. Även industristrukturerna skiljer sig åt. Eftersom mark är dyrare i den förstnämnda typen av kommuner, så hittar vi här i högre grad sektorer inom tjänstesektorn där arbetsplatsen oftare utgörs av kontorsyta. Tillverkningsindustri, som är beroende av mer markyta, hittar vi oftare i mindre tätaste kommuner.

Olika typer av kommuner fyller olika funktioner – även om de befinner sig inom en och samma arbetsmarknadsregion. Det är främst storstadskommunerna som fungerar som ekonomiska motorer i sin region. Det är också ofta de som kan erbjuda andra former av utbildning. Där är även industristrukturen i högre grad bestående av tjänster. För de som bor i en kranskommun, där eventuellt tillgången till utbildning inte ligger nära och industristrukturen oftare består av tillverkningsindustri, ser behoven ofta annorlunda ut. En större, tät kommun utgör den ekonomiska motorn i regionen. Något förenklat kan man säga att den är loket i regionens ekonomiska utveckling och att styrkan i denna motor i hög grad definierar hur pass bra det går för omlandet. Kommuner nära en större stad är ofta kommuner som är direkt sammankopplade med storstadskommuner och som också har en relativt stor befolkning som bor nära varandra. Dessa kommuner är ofta tätt integrerade

7 Marshall, A. (1890) *Principles of Economics*, 8th ed., Macmillan, London.

med den större staden. Kommuner som ligger längre från de större städerna har ofta en mer utmanande utbildnings- och kompetenssituation, eftersom de mer sällan kan erbjuda alternativa former av utbildningsmöjligheter i närheten. Tätortsnära landsbygdskommuner kan därför på vissa sätt vara i en bättre position än det som vi definierar som glesa blandade kommuner, eftersom den kompetens eller utbildningsmöjlighet som saknas på plats, ändå finns inom pendlingsavstånd. Den absolut mest utmanade situationen finns ofta i landsbygdskommuner som är glesa och ligger långt från de större städerna. Här råder det ofta en brist på kompetens och en brist på alternativa utbildningsmöjligheter inom pendlingsavstånd.

Kommunens geografiska placering i relation till andra kommuner är med andra ord viktig. Det är inte bara kommunens egna förutsättningar som avgör de ekonomiska spelreglerna, utan även de orter och andra kommuner som är nåbara inom pendlingsavstånd. I debatten lyfter man ofta skillnaden mellan stad och land som en skiljelinje, men avståndet till närmaste större stad är en minst lika viktig faktor för att förklara en kommuns förutsättningar – inte minst då det gäller kompetensförsörjning och utbildningsmöjligheter.

Strukturerna och förutsättningarna för kommuner inom samma kommuntyper liknar varandra även om de finns i olika regioner och olika delar av landet. Man kan till exempel förvänta sig att storstadskommuner och täta blandade kommuner i olika arbetsmarknader runt om i landet har mer gemensamt än vad de har med närliggande glesa blandade kommuner eller landsbygdskommuner inom samma arbetsmarknad. Däremot uppstår skillnader mellan regionerna som helhet, beroende på hur pass stark motor som kärnkommunen i arbetsmarknadsregionen utgör.

FOLKBILDNING OCH KOMPETENSFÖRSÖRJNING

Även om en högre utbildning är ett traditionellt sätt att mäta kompetens på, finns det andra aspekter av kompetens. Ett långt arbetsliv gör exempelvis att en individ bygger upp en kompetens på ett visst område över tid. Men även andra typer av utbildningar kan utveckla individers kompetens.

Det är här folkbildningen, alltså landets 155 folkhögskolor och tio studieförbund, kan spela en roll.

Folkbildningen tillhandahåller en möjlighet till kompetensutveckling, även om den inte leder fram till en traditionell examen.

Folkhögskolans *allmänna kurs* riktar sig i första hand till de som saknar grundskole- eller gymnasieutbildning. Kursernas innehåll och längd anpas-

sas efter deltagarnas förkunskaper och ambitioner. Deltagare i allmän kurs kan antingen få behörighet att studera vidare vid yrkeshögskola eller allmän behörighet till högskola och universitet.

Särskild kurs på folkhögskola är en profilkurs där större delen av tiden ägnas åt speciella ämnesområden eller yrkesområden. Särskilda kurser är inte formellt behörighetsgivande, men vissa av dem är yrkesutbildningar medan andra är studieförberedande för fortsatta studier, inom framför allt det estetiska området.

Studiemotiverande folkhögskolekurs är en tre månader lång kurs som syftar till att motivera deltagarna till fortsatta studier. Målgruppen är arbetsökande som varken har gymnasieexamen eller grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Folkhögskolor erbjuder studiemotiverande folkhögskolekurser i samarbete med Arbetsförmedlingen och det är Arbetsförmedlingen som avgör vilka som ska delta. Målgruppen utökades år 2013 från personer 16–24 år till att även inkludera de som är 25 år eller äldre. I rapporten benämns denna verksamhet genomgående som studiemotiverande kurs.

Även *studieförbundens verksamheter* kan påverka deltagarnas förutsättningar på arbetsmarknaden. I den här utvärderingen inkluderas två av studieförbundens verksamhetsformer, nämligen studiecirkel och annan folkbildningsverksamhet. Studiecirkeln är en mindre grupp som planmässigt genom samtal och dialog bedriver studier. Deltagarna söker kunskap tillsammans med andra och utvecklar färdigheter utifrån sina behov och intressen. I annan folkbildningsverksamhet kan studieförbundet genomföra verksamhet i friare former.

Tidigare studier har visat på att individer som står relativt långt från arbetsmarknaden ökar sin sannolikhet att komma tillbaka till arbetsmarknaden efter att de deltagit i en studiecirkel.⁸ Detta skulle potentiellt kunna bero på flera faktorer. Dels innebär deltagandet en ökad aktivitet och kompetensutveckling som annars kanske skulle varit svår att få. Det skulle också potentiellt kunna vara fallet att de som deltagit i en studiecirkel också fått tillgång till nätverk med personer som redan är aktiva på arbetsmarknaden. Men det skulle även kunna vara så att studiecirkeln för dessa individer sänker inträdesbarriärerna för att alls börja studera och att deltagare senare går vidare till en mera formell utbildning som leder fram till en specifik examen – vilket i sin tur ökar möjligheten till arbete.

8 Folkbildningsrådet (2019). Cirkeldeltagares vägar till arbetsmarknaden.

Att delta i studieförbundens verksamheter kan också öka det sociala kapitalet som uppstår i samspel mellan individer. Ju tätare kopplingar och kontakter, desto lättare kan individerna samarbeta och dra nytta av nätverk. Kopplingarna underlättar för kommunikation och ökar tilliten mellan individerna. Det är faktorer som skulle kunna spela roll för individernas integration på arbetsmarknaden. Robert Putnams berömda verk om regioner i Italien visar också på att platser med mer socialt kapital utvecklas bättre, inte minst ekonomiskt.⁹ Socialt kapital kan spela en särskild roll på mindre platser. Ett klassiskt exempel på socialt kapital är den så kallade Gnosjöandan, där företagen kunnat dra fördelar av kopplingen mellan individer på platsen.¹⁰

Med tanke på att kompetensförsörjningen och behoven av kompetens ser väldigt olika ut beroende på (1) typen av region, men även (2) typen av kommun inom regionen, så ser folkbildningens roll i kompetensförsörjningen sannolikt olika ut i olika delar av landet. Om ett antagande är att individer med högre utbildning har mindre behov av folkbildning för att ta sig in på arbetsmarknaden så skulle också folkbildningen hypotetiskt spela en mindre roll för integration på arbetsmarknaden i storstadsregionerna samt i mellanstora kommuner (s.k. kärnkommuner) runt om i landet. Däremot skulle folkbildningen kunna spela en desto viktigare roll i kranskommunerna, framför allt i de delar av landet där det finns en begränsad tillgång till högre utbildning.

Tidigare studier har också visat hur folkbildningen är överrepresenterad i områden i landet där utbildningsnivåerna är som lägst och där högre formell utbildning inte är lika tillgänglig.¹¹ Anledningarna kan vara flera. Det är till exempel möjligt att folkbildningen är attraktiv på dessa platser eftersom den erbjuder en möjlighet att studera för de som inte är så studievana, då folkbildningen har lägre eller inga inträdeskrav. Men det skulle också kunna vara så att dessa områden inte har samma utbud av mötesplatser som andra kommuner och att folkbildningen helt enkelt erbjuder arenor för att träffas och att lära sig något som inte alls har till syfte att användas i en framtida arbetssituation.

9 Putnam, R. D., Leonardi, R., & Nanetti, R. Y. (1992). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton university press.

10 Larsson, J. P., & Westlund, H. (2017). *Betydelsen av socialt kapital för entreprenörskap: Regional utveckling i en polariserad tid*. Entreprenörskapsforum.

11 Folkbildningsrådet (2011). *Folkbildning i Sveriges kommuner – spridning och relation till socioekonomiska strukturer* och Folkbildningsrådet (2019). *Cirkeldeltagares vägar till arbetsmarknaden*.

I detta sammanhang ska man komma ihåg att folkbildningen har betydligt bredare syften än att enbart bidra till landets kompetensförsörjning. I enlighet med syftena med statens stöd till folkbildningen ska studieförbund och folkhögskolor verka för att stärka och utveckla demokratin, ge möjlighet för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och engagera sig i samhället, bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället samt bredda deltagandet i och öka intresset för kulturlivet. Folkbildningens roll som inkörspport på arbetsmarknaden kan beskrivas som en indirekt del av det totala uppdraget.

OM UTVÄRDERINGEN

Syfte och frågeställningar

Syftet med den här utvärderingen är att undersöka vilken betydelse folkbildningen har för kompetensförsörjningen i regioner och olika typer av kommuner runt om i landet.

De frågor som ställs är:

1. *Hur ser fördelningen av deltagare i folkbildning ut i svenska kommuner och hur kan denna fördelning relateras till typ av kommun?*
2. *Vad karakteriserar folkbildningens deltagare, jämfört med de individer i befolkningen som inte deltagit i folkbildning? Hur relaterar folkbildningens deltagare till arbetsmarknaden åren innan de deltog, jämfört med de individer som inte deltagit i folkbildning?*
3. *Hur ser karriärvägarna (arbete/studier) ut för folkbildningens deltagare i olika typer av kommuner, jämfört med de individer som inte deltagit?*
4. *I vilken utsträckning stannar folkbildningskompetensen kvar på den plats där deltagarna deltagit i folkbildning?*

Underlag, avgränsningar, definitioner och begrepp

Den data om folkbildning som rapporten bygger på tillhandahålls av Statistiska Centralbyrån men samlas in på uppdrag av Folkbildningsrådet. Data över folkhögskoledeltagare redovisas separat från data över studiecirkelarnas deltagare och verksamhet. Samtliga data utgår från individnivå men aggregeras till kommunnivå i kapitel 1.

Rapporten inkluderar samtliga individer som deltagit i tre av folkhögskolans kurstyper eller i två av studieförbundens verksamhetsformer under år 2012 eller 2019. Även om en individ skulle ha deltagit flera gånger under dessa

båda år, räknas varje person bara en gång i underlaget, dvs. vi undersöker situationen för *unika deltagare*.

Eftersom rapporten handlar om folkbildningens roll i förhållande till arbetsmarknaden, utesluts alla individer under 18 års ålder samt de som är 65 år eller äldre. För folkhögskolorna innebär det att cirka 90 000 unika deltagare av totalt 108 000 deltagare under 2019 inkluderas. För studieförbundsverksamheten ingår cirka 505 000 unika deltagare av sammantaget 1,35 miljoner deltagare i denna ålderskategori. När jämförelser görs med individer i befolkningen som *inte* deltagit i folkbildning, så avses även i denna grupp personer i åldern 18–64 år.

Analysen fokuserar på var deltagarna *bor* efter sitt deltagande i folkbildningen, snarare än på var folkbildningsverksamheten ägde rum. Utgångspunkten är alltså den kommun som individen bodde i efter deltagandet, snarare än vart individen åkte för att studera, eftersom boendeorten är den plats som främst kan dra fördel av deltagarnas kompetens. Däremot är det viktigt att komma ihåg att en individ kan bo i en kommun och sedan pendla till en annan kommun för att arbeta.¹²

Det innebär att vi rör oss mellan olika år, framför allt i kapitel 1 och 2 av rapporten. Tidslinjen nedan illustrerar detta:

¹² I 90 procent av fallen bodde dock de som studerade på folkhögskola i samma kommun år 2020 som de bodde i år 2018, dvs. innan de började att studera. För de som studerade inom studieförbundsverksamhet var siffran hela 95 procent. Detta kan delvis förklaras av att de som deltog i studieförbundsverksamhet hade en genomsnittsålder på 41 år, vilket är högre jämfört med genomsnittsåldern 36 år för folkhögskoledeltagare (urvalet deltagare omfattade personer 18–64 år). Takten i vilken vi flyttar mellan kommuner avtar i allmänhet med åldern.

Fokuset ligger på de som deltog i folkbildningsverksamhet något av åren 2012 och 2019. Då rapporten analyserar var denna kompetens senare tar vägen så kartlägger vi i vilken kommun dessa individer bor året därefter, dvs. år 2013 eller 2020. I kapitel 2 av rapporten lyfts också frågan om de som deltar i folkbildning har en annan arbetsmarknadsprofil än de som inte deltagit. För att jämföra dessa båda grupper tittar vi därför på vilken situation individerna hade på arbetsmarknaden året innan de deltog i folkbildning, dvs. år 2011 eller 2018. Sammantaget gör det alltså att vi i den här rapporten kommer att förhålla oss både till tiden före och tiden efter det år som individerna deltog i folkbildning.

Fyra typer av folkbildningsverksamheter ingår i analysen:

1. *Studieförbundsverksamhet (studiecirkel eller annan folkbildningsverksamhet)*: Totalt deltog 504 000 unika deltagare i åldern 18–64 år under året. Av deltagarna i studieförbundsverksamhet deltog cirka 57 procent i studiecirkel och 43 procent i annan folkbildningsverksamhet.
2. *Folkhögskola – särskild kurs*: Totalt deltog drygt 30 800 unika individer i åldern 18 till 64 år i en särskild kurs under året. I genomsnitt var utbildningen längre än en allmän kurs (191 dagar) och i genomsnitt lästes kurserna på cirka 75 procent av heltid.
3. *Folkhögskola – allmän kurs*: Under 2019 deltog drygt 20 700 unika individer i åldern 18 till 64 år i allmän kurs. I genomsnitt var deltagandet 135 dagar per kurs och omfattningen var i princip alltid heltid.
4. *Folkhögskola – studiemotiverande kurs*: Totalt deltog 3 700 unika individer i åldern 18–64 år i en studiemotiverande kurs under året.

I analysen av folkbildningens betydelse i olika kommuner är strukturer som handlar om kommunernas täthet, storlek och närhet till en stor stad centrala premisser. Utgångspunkten är den indelning som presenterats av Tillväxtverket och som kategoriserar Sveriges 290 kommuner i sex olika typer, utifrån en rad karaktärsdrag kopplade till befolkning och arbetsmarknad. Kommuntyperna framgår av Tabell 1.¹³

13 Tillväxtverket (2021). <https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/statistikochanalys/statistikomregional-utveckling/regionalaindelningar/staderochlandsbygder.1844.html>

TABELL 1. Kommuntyper. Antal (N).

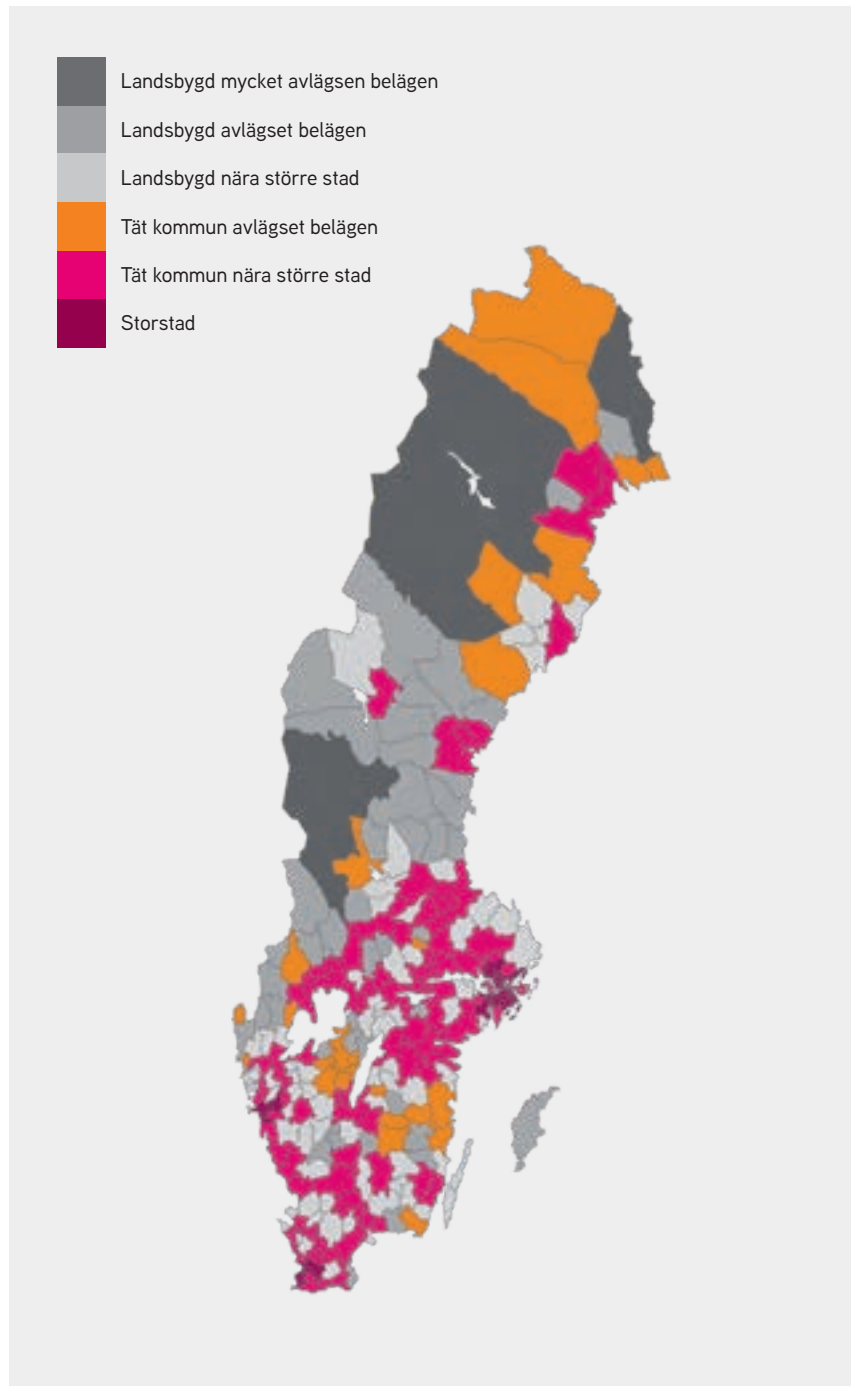
Kommuntyp	Antal kommuner	Stad eller Landsbygd
Storstadskommuner	29	Stad
Täta blandade kommuner	103	Stad
Glesa blandade kommuner	28	Landsbygd
Tätortsnära landsbygdskommuner	70	Landsbygd
Glesa landsbygdskommuner	45	Landsbygd
Mycket glesa landsbygdskommuner	15	Landsbygd

Kommuntyperna beskrivs på följande sätt:

- *Storstadskommuner*: Mer än 80 procent av befolkningen bor i urbana områden och har tillsammans med angränsande kommuner en samlad folkmängd på minst 500 000 invånare.
- *Täta blandade kommuner*: Mer än 50 procent av befolkningen bor i urbana områden. Majoriteten av kommunens befolkning har mindre än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.
- *Glesa blandade kommuner*: Mer än 50 procent av befolkningen bor i urbana områden. Majoriteten av kommunens befolkning har mer än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.
- *Tätortsnära landsbygdskommuner*: Mer än 50 procent av befolkningen bor i rurala områden. Majoriteten av kommunens befolkning har mindre än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.
- *Glesa landsbygdskommuner*: Mer än 50 procent av befolkningen bor i rurala områden. Majoriteten av kommunens befolkning har mer än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.
- *Mycket glesa landsbygdskommuner*: Hela befolkningen bor i rurala områden. Hela befolkningen har mer än 90 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.

Kartan nedan visar hur kommuntyperna fördelar sig över landet.

FIGUR 1. Sveriges kommuner indelade i kommuntyper.

Analysen i den här rapporten påvisar inte direkta *kausala* samband. Det som analyseras är samvariation mellan deltagande i folkbildning (antingen folkhögskole- eller studieförbundsverksamhet) å ena sidan och deltagande på arbetsmarknaden å andra sidan. Det kan vara så att vissa individer som väljer att delta i folkbildning också är mer benägna att exempelvis söka arbete, jämfört med individer med i övrigt liknande karaktärsdrag men som inte deltar i folkbildning.

RAPPORTENS DISPOSITION

Resultatredovisningen är upplagd i fyra separata men kompletterande kapitel:

- Kapitel 1 ger en nationell översikt över var personer med kompetens från folkbildningen år 2019 bor året därpå, dvs. år 2020.
- Kapitel 2 ger en analys av folkbildningens deltagare jämfört med de kommuninvånare som inte deltog i någon folkbildningsverksamhet år 2012 eller 2019, samt individernas förutsättningar på arbetsmarknaden året innan deltagandet, dvs. år 2011 respektive 2018.
- Kapitel 3 ger en analys av folkbildningens roll för deltagarnas utfall på arbetsmarknaden, tre respektive fem år efter att de deltagit i folkbildning, dvs. för deras sannolikhet att senare vara i arbete eller studier samt för löneutvecklingen. En jämförelse görs med individer som inte deltagit i folkbildning.
- Kapitel 4 ger en analys av sannolikheten att individer i olika kommuner deltar i folkbildningsverksamhet, samt kommunernas förmåga att behålla dessa individer – och de kunskaper och förmågor som de tar med sig från sitt deltagande – i kommunen efteråt.
- Rapporten avslutas med en sammanfattande analys.

I denna rapport presenteras de olika nationella analyserna. Motsvarande analyser per region presenteras i en regional bilaga på Folkbildningsrådets webbplats: www.folkbildningsradet.se.

1 Folkbildning i Sverige

Kapitel 1 svarar på frågan:

Hur ser fördelningen av deltagare i folkbildning ut i svenska kommuner och hur kan denna fördelning relateras till typ av kommun?

SAMMANFATTNING KAPITEL 1

En viktig distinktion är att analysen handlar om var deltagarna bor *efter* sitt deltagande, dvs. var i landet som det kunnande och de förmågor som de fått med sig från folkbildningen hamnar, oavsett på vilken ort som de deltagit i folkbildning. Analysen avser deltagarnas boendeorter år 2013 eller 2020, dvs. året efter att de deltog i folkbildning (2012 respektive 2019).

Ett inledande antagande var att folkbildning skulle kunna fylla en större roll i kommuner där andra, formella utbildningsmöjligheter är relativt begränsade, och där det inte finns ett stort behov av högutbildad arbetskraft på den lokala arbetsmarknaden.

Analysen visar att den största andelen deltagare i folkbildning fanns i landsbygdskommuner och i glesa blandade kommuner, till exempel i Färge-landa, Övertorneå, Norberg och Vilhelmina, medan den lägsta fanns i storstadskommuner och täta blandade kommuner, till exempel Danderyd, Åstorp och Österåker.

Detta mönster är troligen ett resultat av både utbud och efterfrågan på folkbildning. I större kommuner finns det många fler utbildningsalternativ för invånarna att välja mellan än i kommuner som ligger längre från en större stad. Resultaten visar också att det inte nödvändigtvis handlar om huruvida det rör sig om landsbygd eller stad, utan snarare om avståndet till en större stad. Folkbildningen tycks ha sitt starkaste fäste i kommuner som ligger på relativt långt avstånd från platser som har fler alternativa utbildningar.

En korrelationsanalys genomfördes för att undersöka om de kommuner som hade jämförelsevis höga andelar deltagare i folkbildning också hade an-

dra utmärkande strukturer – främst när det gäller arbetsmarknad och utbildning. Denna analys visade att året efter sitt deltagande bodde relativt många av deltagarna i *allmän kurs* i mindre och glesbefolkade kommuner, där en jämförelsevis låg andel av befolkningen förvärvsarbetar och där tillgången till annan formell utbildning är sämre än i andra kommuner. I dessa kommuner finns det också en lägre andel högutbildade i befolkningen och en lägre andel högkvalificerade jobb på den lokala arbetsmarknaden. I mångt och mycket såg strukturerna liknande ut i kommuner med en jämförelsevis hög andel deltagare i *studieförbundsverksamhet* och till viss del andelen deltagare i *folkhögskolans särskilda kurser*.

Sambanden var svagare då det gäller andelen som deltagit i folkhögskolans *studiemotiverande kurser*.

Även om inga orsakssamband identifieras, tyder ändå analysen på att folkbildningen framför allt kan ha en roll att fylla för den lokala kompetensförsörjningen i de kommuner som ligger på avstånd från större städer och där arbetsmarknaden inte fungerar lika effektivt som på andra håll. Detta är också platser som många gånger har en arbetsmarknad som inte efterfrågar högre utbildning, utan där andra kompetenser och kortare utbildningar behövs. Det är i de här kommunerna som andelen deltagare i folkbildning i relation till befolkningen är störst.

RESULTATREDOVISNING

En utgångspunkt i denna utvärdering är att folkbildningen skulle kunna spela en särskild roll i kommuner som annars har brist på alternativa utbildningsformer. Högre utbildning tenderar främst att vara lokaliserad till det vi kategoriserar som storstadskommuner. Ju längre bort en specifik kommun ligger från en sådan ort, desto sämre tillgång till högre utbildning. Även utbudet av gymnasieutbildningar är ibland mindre i vissa landsbygdskommuner (om än inom pendlingsavstånd).

Deltagare i olika kommuntyper – all folkbildning

Tabellen nedan visar hur stor andel av befolkningen i åldrarna 18–64 år som deltagit i olika typer av folkbildning under 2019 och i vilken typ av kommun de bodde år 2020, dvs. året efter sitt deltagande.

TABELL 2. Folkbildningens deltagare år 2019. Andel av befolkningen (18–64 år) i olika kommuntyper året efter deltagande. Antal per 1000 invånare.

	Studie- förbund	Särskild kurs	Allmän kurs	Studie- motiverande kurs
Storstadskommuner	58,4	4,09	2,49	0,39
Täta blandade kommuner	82,9	4,87	3,58	0,95
Glesa blandade kommuner	101,0	6,26	4,19	0,64
Tätortsnära landsbygdskommuner	92,4	5,65	3,56	0,54
Glesa landsbygdskommuner	101,7	5,33	4,28	0,83
Mycket glesa landsbygdskommuner	193,6	5,67	4,55	0,20

När det gäller folkhögskolans allmänna kurs bor den största andelen deltagare i glesa eller mycket glesa landsbygdskommuner. Även i glesa blandade kommuner finns en relativt hög andel. Lägst är andelarna i storstadskommuner, täta blandade kommuner och tätortsnära landsbygdskommuner.

För särskild kurs ser mönstret liknande ut, med lägre andelar deltagare i större städer. Dock återfinns den allra största andelen deltagare i särskild kurs bland de som bor i glesa blandade kommuner.

Även bland de som deltagit i studiemotiverande kurs är lägst i storstadskommuner samt i mycket glesa landsbygdskommuner. En anledning till de låga siffrorna för den sistnämnda kategorin kan vara att studiemotiverande kurser i allmänhet inte erbjuds i närheten av de glesaste landsbygdskommunerna.

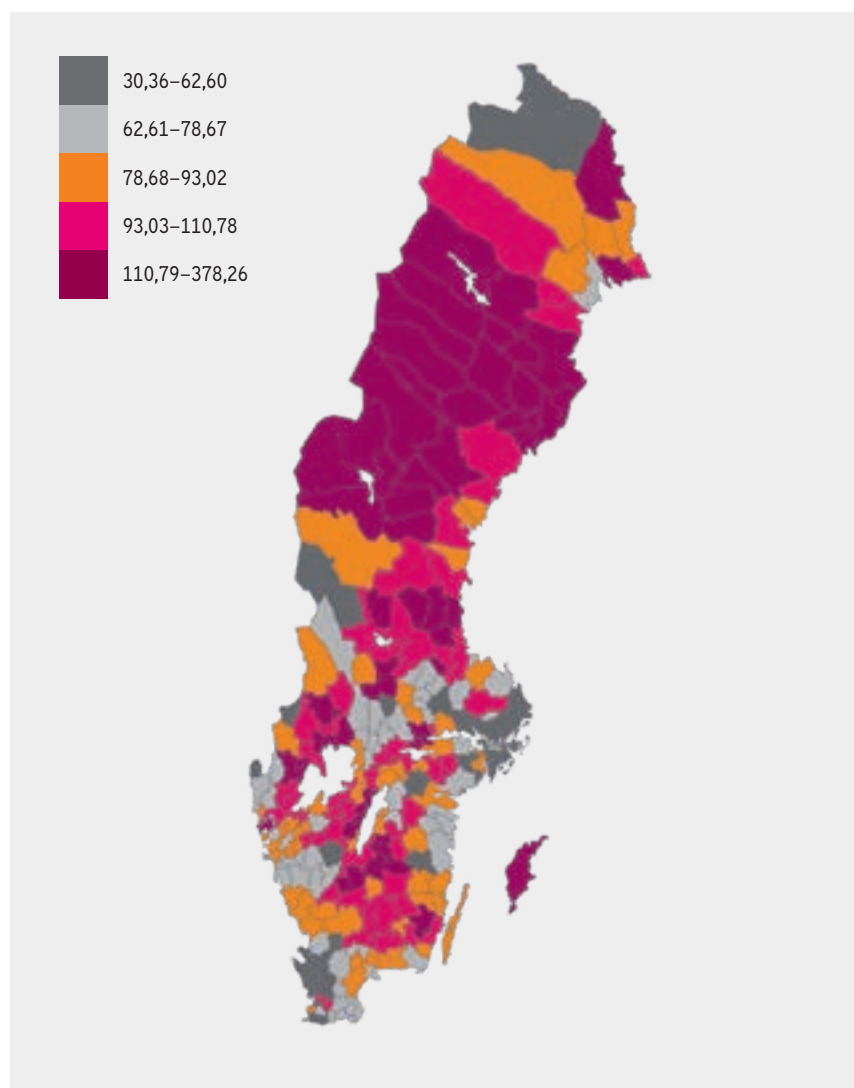
Även när det gäller studieförbundsverksamheten ser vi en högre andel deltagare i kommuner som ligger på avstånd från en större stad. Allra störst andel hittar vi i landsbygdskommuner som är mycket glesa. Här har drygt 193 personer per 1000 invånare i ålderskategorin 18–64 år deltagit i studieförbundsverksamhet under 2019. Det är 3,3 gånger vanligare än i storstadskommunerna, där andelen deltagare är lägst. Även täta blandade kommuner har en relativt låg andel deltagare (82,9 personer per 1 000 invånare) jämfört med landsbygdskommuner i allmänhet och med glesa blandade kommuner.

Skillnaderna mellan olika kommuner är troligen ett resultat av både utbud och efterfrågan på folkbildning. I större kommuner finns det väsentligt många fler utbildningsalternativ än i kommuner som ligger på avstånd från en större stad. Resultaten visar också att det inte nödvändigtvis handlar om huruvida det rör sig om landsbygd eller stad, utan snarare om avståndet till en större stad. Folkbildningen tycks ha sitt starkaste fäste i kommuner där det är relativt långt till alternativa utbildningar.

Deltagare i studieförbundsverksamhet i olika kommuner

Kartan nedan visar hur stor andel av befolkningen 18–64 år i landets kommuner som deltog i studieförbundsverksamhet under 2019. En snabb överblick visar att andelarna är relativt låga i storstadsområdena Stockholm och Malmö och relativt höga i de norra delarna av landet samt i delar av region Jönköping, Kronoberg, Gotland och Värmland.

FIGUR 2. Studieförbundens deltagare år 2019. Andel av befolkningen (18–64 år) i olika kommuner året efter deltagande. Antal per 1000 invånare.

I Tabell 3 nedan visas mer specifikt vilka kommuner som har de allra högsta andelarna deltagare i studieförbundsverksamhet. Högst andel har Vilhelmina där i princip 1 av 4 invånare i arbetsför ålder deltog i studieförbundsverksamhet under 2019 (378 av 1 000 invånare). Åsele kommer därefter med cirka 342 deltagare per 1 000 deltagare. Ytterligare tio kommuner hade fler än 200 deltagare per 1 000 invånare, vilket innebär att mer än 20 procent av den arbetsföra delen av befolkningen i dessa kommuner deltog i studieförbundsverksamhet under 2019.

En stor del av kommunerna i toppen av listan kategoriseras som glesa eller mycket glesa, och 18 av 20 stycken kategoriseras som landsbygdskommuner.

TABELL 3. Studieförbundens deltagare år 2019. Kommunerna med högst andel deltagare året efter deltagande. Antal per 1 000 invånare.

Kommun	Deltagare per 1 000 invånare	Kommuntyp
Vilhelmina	378,26	Mycket glesa landsbygdskommuner
Åsele	341,63	Mycket glesa landsbygdskommuner
Sorsele	275,94	Mycket glesa landsbygdskommuner
Lycksele	271,67	Glesa blandade kommuner
Norsjö	255,98	Mycket glesa landsbygdskommuner
Storuman	252,72	Mycket glesa landsbygdskommuner
Nordmaling	237,97	Tätortsnära landsbygdskommuner
Arjeplog	224,05	Mycket glesa landsbygdskommuner
Malå	215,45	Mycket glesa landsbygdskommuner
Dorotea	207,19	Mycket glesa landsbygdskommuner
Arvidsjaur	206,93	Mycket glesa landsbygdskommuner
Vindeln	205,53	Tätortsnära landsbygdskommuner
Robertsfors	194,75	Tätortsnära landsbygdskommuner
Bjurholm	194,69	Tätortsnära landsbygdskommuner
Vännäs	176,35	Tätortsnära landsbygdskommuner
Åre	153,73	Glesa landsbygdskommuner
Ragunda	145,81	Glesa landsbygdskommuner
Söderhamn	145,27	Glesa landsbygdskommuner
Gotland	142,18	Glesa landsbygdskommuner
Nässjö	141,37	Täta blandade kommuner

Tabell 4 visar vilka kommuner som istället hade lägst andel deltagare i studieförbundsverksamhet. Högst upp på denna lista kommer Håbo och Kiruna, där deltagandet var ungefär en tolfedel jämfört med Vilhelmina. På listan återfinns många storstadskommuner, inte minst i Stockholmsregionen. Det

är även många kommuner som kategoriseras som "täta blandade". Det handlar med andra ord främst om kommuner där det finns dels ett annat utbud av alternativa utbildningsformer, dels en annan typ av konsumtionsutbud och tjänster i allmänhet, som individer kan lägga sin tid på. Endast två landsbygdskommuner (Båstad och Bjuv) återfinns på listan och båda är belägna nära en tätort.

TABELL 4. Studieförbundens deltagare år 2019. Kommunerna med lägst andel deltagare året efter deltagande. Antal per 1000 invånare.

Kommun	Deltagare per 1000 invånare	Kommuntyp
Håbo	30,36	Täta blandade kommuner
Kiruna	30,76	Glesa blandade kommuner
Österåker	34,2	Storstadskommuner
Vallentuna	35,29	Täta blandade kommuner
Haninge	36,5	Storstadskommuner
Upplands-Bro	37,06	Storstadskommuner
Täby	37,95	Storstadskommuner
Nynäshamn	39,09	Täta blandade kommuner
Värmdö	39,26	Täta blandade kommuner
Åstorp	39,57	Täta blandade kommuner
Vaxholm	39,61	Täta blandade kommuner
Båstad	39,62	Tätortsnära landsbygdskommuner
Sigtuna	40,14	Storstadskommuner
Tyresö	40,5	Storstadskommuner
Bjuv	43,35	Tätortsnära landsbygdskommuner
Strömstad	44,2	Glesa blandade kommuner
Ängelholm	45,04	Täta blandade kommuner
Upplands Väsby	46,34	Storstadskommuner
Nykvarn	46,94	Täta blandade kommuner
Salem	47,22	Storstadskommuner

Det finns även ett samband mellan deltagande i studieförbundens och folkhögskolornas verksamheter. I kommuner med en högre andel deltagare i studieförbundsverksamhet finns även en högre andel deltagare i folkhögskolekurser. Korrelationen är svagt positiv och signifikant för deltagande studieförbundsverksamhet å ena sidan, och deltagande i allmän kurs (korrelation 0,186) och särskild kurs (korrelation 0,172) å andra sidan.

Deltagandet i studieförbundens verksamhet per region framgår av Tabell 5. Högst deltagande i studieförbundsverksamhet finns i Västerbotten där 159

deltagare per 1000 invånare deltog under 2019. Deltagandet var relativt högt också på Gotland (142) och i Jämtland (127). Region Stockholm hade med god marginal den allra lägsta andelen, med endast 57 deltagare per 1000 invånare. Övriga regioner hade mellan 77 och 109 deltagare per 1000 invånare, med Blekinge och Halland i botten och Jönköping och Gävleborg i toppen. I rapportens regionala bilaga presenteras värden för samtliga kommuner i respektive region.

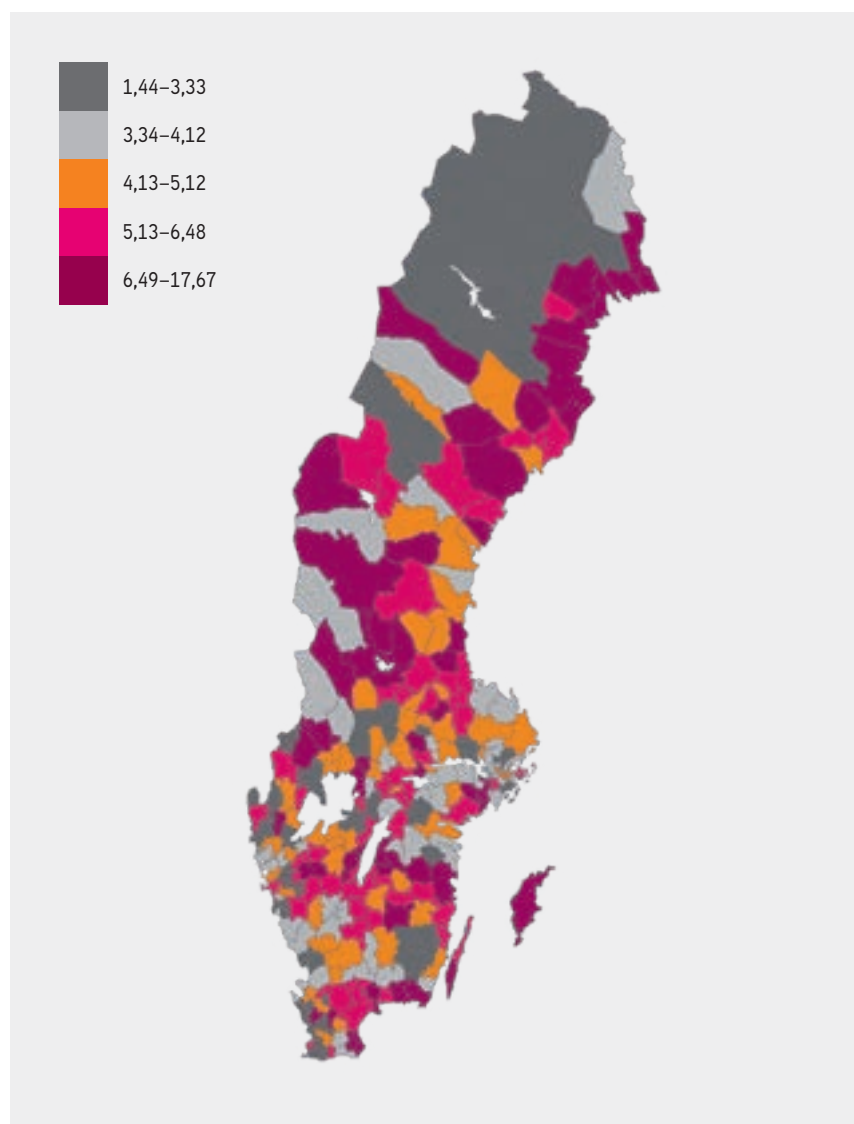
TABELL 5. Antal deltagare per 1000 invånare i studieförbundsverksamhet år 2019, per region.

Region	Deltagare per 1000 invånare
Västerbotten	159
Gotland	142
Jämtland	127
Gävleborg	109
Jönköping	108
Värmland	105
Västernorrland	99
Dalarna	96
Örebro	96
Norrbottn	95
Kronoberg	94
Västra Götaland	88
Uppsala	87
Kalmar	87
Västmanland	86
Östergötland	85
Södermanland	80
Halland	78
Blekinge	77
Skåne	72
Stockholm	57

Deltagare i särskild kurs i olika kommuner

Kartan nedan visar fördelningen av antalet individer per 1000 invånare år 2020 i respektive kommun som under 2019 deltog i en särskild kurs.

FIGUR 3. Deltagare i särskild kurs år 2019. Andel av befolkningen (18–64 år) i olika kommuner året efter deltagande. Antal per 1000 invånare.

De 20 kommuner som år 2020 hade högst andel invånare som deltog i en särskild kurs under 2019 visas i tabellen nedan. Här finns en klart tyngdvikt på landsbygdskommuner, såsom Övertorneå (17,67 deltagare per 1000 invånare), följt av Leksand (15,40) och Munkfors (14,45). Sexton kommuner hade ett deltagande på över 10 personer per 1000 invånare. Här finns även en rad

kommuner som kategoriseras som blandade och glesa, såsom Hjo (14,37), Örnsköldsvik (10,59), Tranås (10,12) och Skellefteå (10,11). Däremot återfinns inga kommuner som ligger i eller nära en storstadskommun bland de tjugo kommuner som hade högst andelar deltagare.

TABELL 6. Deltagare i särskild kurs år 2019. Kommuner med högst andel deltagare året efter deltagande. Antal per 1000 invånare.

Kommun	Deltagare per 1000 invånare	Kommuntyp
Övertorneå	17,67	Mycket glesa landsbygdskommuner
Leksand	15,40	Tätortsnära landsbygdskommuner
Munkfors	14,45	Glesa landsbygdskommuner
Hjo	14,37	Glesa blandade kommuner
Orsa	13,01	Glesa landsbygdskommuner
Vindeln	12,76	Tätortsnära landsbygdskommuner
Svalöv	12,68	Tätortsnära landsbygdskommuner
Skinnskatteberg	12,54	Tätortsnära landsbygdskommuner
Kinda	11,78	Tätortsnära landsbygdskommuner
Mullsjö	11,54	Täta blandade kommuner
Storuman	11,52	Mycket glesa landsbygdskommuner
Åre	11,17	Glesa landsbygdskommuner
Härnösand	11,00	Täta blandade kommuner
Örnsköldsvik	10,59	Glesa blandade kommuner
Tranås	10,12	Glesa blandade kommuner
Skellefteå	10,11	Glesa blandade kommuner
Boden	9,99	Täta blandade kommuner
Vadstena	9,70	Täta blandade kommuner
Malung-Sälen	9,56	Mycket glesa landsbygdskommuner
Tomelilla	9,38	Täta blandade kommuner

Det kommuner som däremot hade lägst andel deltagare i särskild kurs under 2019 visas i Tabell 7 nedan. I toppen på listan hittar vi Kiruna där enbart 1,44 individer per 1000 invånare deltog i en särskild kurs under 2019. Det är mindre än en tiondel av vad deltagandet var i Övertorneå, dvs. den kommun som hade högst andel deltagare. Näst lägst andel deltagare hade Åstorp (1,75) följt av Malå (1,88), Eda (1,89) och Gällivare (1,90). Samtliga dessa kommuner hade färre än två deltagare per 1000 invånare. Många av kommunerna på denna lista är täta blandade kommuner, som med all sannolikhet kan erbjuda andra former av utbildning. Men vi hittar även en rad glesa blandade kommuner samt landsbygdskommuner.

TABELL 7. Deltagare i särskild kurs år 2019. Kommunerna med lägst andel deltagare året efter deltagande. Antal per 1000 invånare.

Kommun	Deltagare per 1000 invånare	Kommuntyp
Kiruna	1,44	Glesa blandade kommuner
Åstorp	1,75	Täta blandade kommuner
Malå	1,88	Mycket glesa landsbygdskommuner
Eda	1,89	Glesa landsbygdskommuner
Gällivare	1,90	Glesa blandade kommuner
Strömsund	2,14	Glesa landsbygdskommuner
Sorsele	2,21	Mycket glesa landsbygdskommuner
Högsby	2,21	Glesa landsbygdskommuner
Trelleborg	2,22	Täta blandade kommuner
Svedala	2,26	Täta blandade kommuner
Uppvidinge	2,27	Tätortsnära landsbygdskommuner
Vellinge	2,30	Storstadskommuner
Dals-Ed	2,33	Glesa landsbygdskommuner
Arvidsjaur	2,35	Mycket glesa landsbygdskommuner
Överkalix	2,37	Glesa landsbygdskommuner
Hammarö	2,41	Täta blandade kommuner
Säffle	2,41	Täta blandade kommuner
Fagersta	2,46	Glesa blandade kommuner
Mariestad	2,47	Glesa blandade kommuner
Sotenäs	2,54	Glesa landsbygdskommuner

Deltagandet i särskild kurs under 2019 per region, baserat på deras boende-region år 2020, visas i följande tabell.

TABELL 8. Deltagare i särskild kurs år 2019. Genomsnittlig andel per region året efter deltagande. Antal per 1000 invånare.

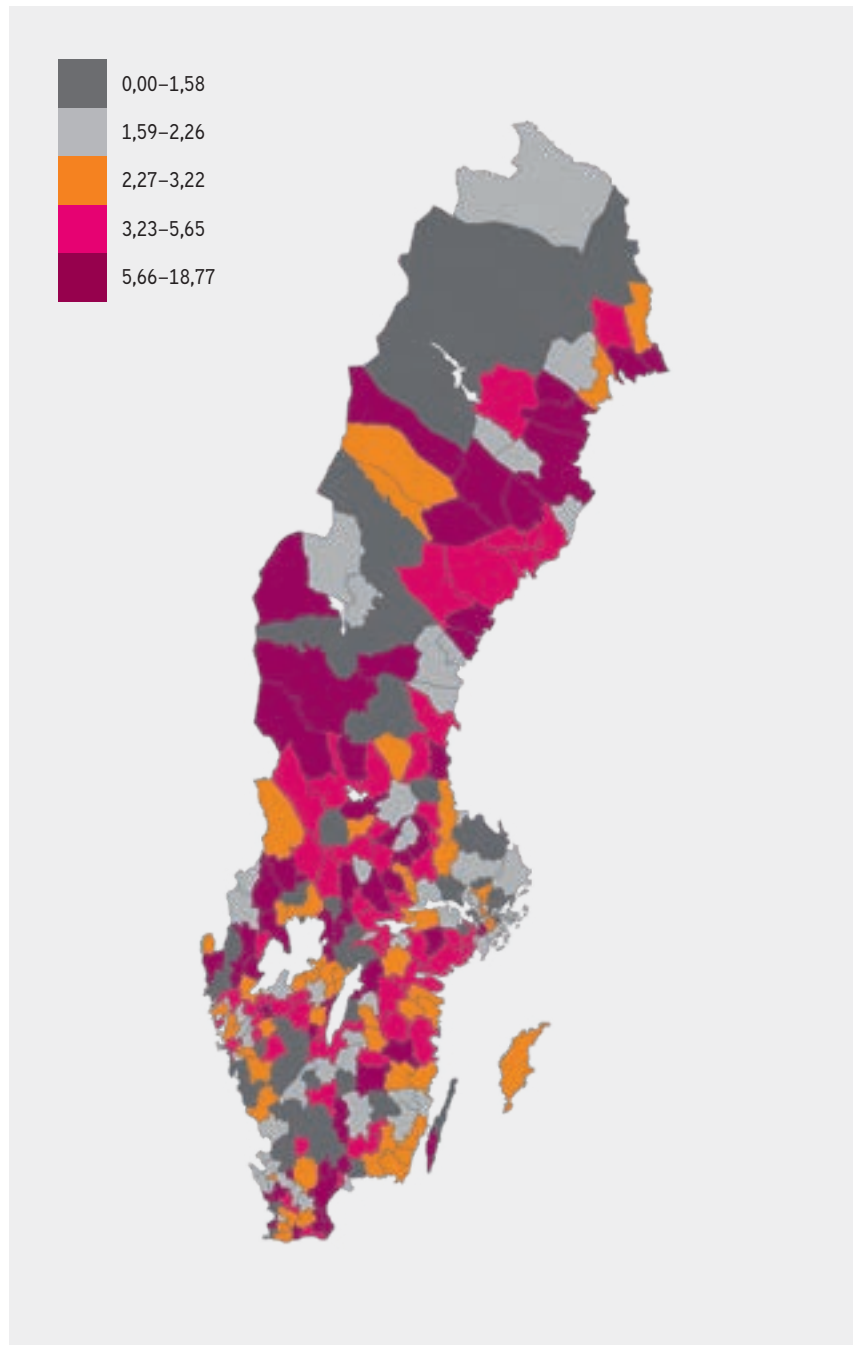
Region	Deltagare per 1 000 invånare
Gotland	8,56
Västerbotten	7,09
Blekinge	6,87
Dalarna	6,82
Västernorrland	6,81
Jämtland	6,24
Jönköping	5,99
Norrbottn	5,73
Gävleborg	5,72
Örebro	5,38
Värmland	5,23
Kalmar	5,10
Västmanland	5,08
Västra Götaland	4,90
Skåne	4,83
Östergötland	4,68
Stockholm	4,60
Uppsala	4,58
Södermanland	4,50
Kronoberg	4,06
Halland	3,36

Högst andel deltagande hade region Gotland, där 8,56 individer per 1 000 invånare deltog i en särskild kurs under 2019. Därefter följde Västerbotten med 7,09 deltagare. Blekinge, Dalarna, Västernorrland och Jämtland hade samtliga ett genomsnittligt deltagande på mer än 6 individer per 1 000 invånare. Längst ner på listan hittar vi Halland, Kronoberg och Södermanland som i princip hade hälften av deltagandet jämfört med toppregionen Gotland.

Deltagare i allmän kurs i olika kommuner

Kartan nedan visar hur stor andel av befolkningen i landets olika kommuner år 2020 som deltog i allmän kurs året innan, dvs. år 2019.

FIGUR 4. Deltagare i allmän kurs år 2019. Andel av befolkningen (18–64 år) i olika kommuner året efter deltagande. Antal per 1000 invånare.

Tabell 9 nedan visar de 20 kommuner som hade högst andel deltagare i allmän kurs under 2019, samt vilken kommuntyp kommunen tillhör. Klart högst andel hittar vi i Färgelanda i Västra Götalandsregionen, där 18,77 individer per 1000 invånare deltog i en allmän kurs vid folkhögskola under året. Därefter kommer Älvsbyn i Norrbotten, där 14,26 individer av 1000 invånare deltog i en allmän kurs. Hällefors, Härjedalen, Munkfors och Vindeln hade värden kring 12–13 individer, följt av Perstorp, Skurup och Mullsjö – samtliga med värden över 10.

TABELL 9. Deltagare i allmän kurs år 2019. Kommunerna med högst andel deltagare året efter deltagande. Antal per 1000 invånare.

Kommun	Deltagare per 1000 invånare	Kommuntyp
Färgelanda	18,77	Tätortsnära landsbygdskommuner
Älvsbyn	14,26	Glesa landsbygdskommuner
Hällefors	13,29	Glesa landsbygdskommuner
Härjedalen	12,98	Mycket glesa landsbygdskommuner
Munkfors	12,46	Glesa landsbygdskommuner
Vindeln	12,4	Tätortsnära landsbygdskommuner
Perstorp	11,11	Täta blandade kommuner
Skurup	10,81	Täta blandade kommuner
Mullsjö	10,26	Täta blandade kommuner
Svalöv	9,81	Tätortsnära landsbygdskommuner
Lindesberg	9,72	Tätortsnära landsbygdskommuner
Norberg	9,56	Glesa landsbygdskommuner
Piteå	9,32	Täta blandade kommuner
Mellerud	9,31	Tätortsnära landsbygdskommuner
Storuman	9,28	Mycket glesa landsbygdskommuner
Vimmerby	9,27	Glesa blandade kommuner
Tomelilla	9,25	Täta blandade kommuner
Lycksele	9,23	Glesa blandade kommuner
Degerfors	9,18	Täta blandade kommuner
Åre	9,08	Glesa landsbygdskommuner

I Tabell 10, som visar kommunerna med lägst andel deltagare under 2019, hittar vi tre kommuner som inte hade någon deltagare i allmän kurs alls – Sotenäs, Laxå och Arjeplog. Även Gällivare, Berg och Pajala hade en lägre andel än 0,5 deltagare per 1000 invånare. På denna lista dyker det upp fler storstadskommuner än vad vi ser i föregående tabell. Men vi hittar också en rad landsbygdskommuner – även sådana som är glesa.

TABELL 10. Deltagare i allmän kurs år 2019. Kommunerna med lägst andel deltagare året efter. Antal per 1000 invånare.

Kommun	Deltagare per 1000 invånare	Kommuntyp
Sotenäs	0	Glesa landsbygdskommuner
Laxå	0	Tätortsnära landsbygdskommuner
Arjeplog	0	Mycket glesa landsbygdskommuner
Gällivare	0,2	Glesa blandade kommuner
Berg	0,27	Glesa landsbygdskommuner
Pajala	0,34	Mycket glesa landsbygdskommuner
Danderyd	0,55	Storstadskommuner
Östhammar	0,59	Tätortsnära landsbygdskommuner
Tierp	0,6	Tätortsnära landsbygdskommuner
Ljungby	0,62	Täta blandade kommuner
Lysekil	0,66	Glesa blandade kommuner
Ödeshög	0,71	Tätortsnära landsbygdskommuner
Täby	0,71	Storstadskommuner
Tranemo	0,76	Tätortsnära landsbygdskommuner
Hammarö	0,77	Täta blandade kommuner
Laholm	0,78	Tätortsnära landsbygdskommuner
Vallentuna	0,8	Täta blandade kommuner
Vansbro	0,81	Glesa landsbygdskommuner
Gnosjö	0,91	Glesa landsbygdskommuner
Lomma	0,92	Storstadskommuner

Det genomsnittliga deltagandet per region visas i tabellen nedan. Högst genomsnittligt deltagande i allmän kurs finns i Västerbotten där 5,03 individer per 1000 invånare deltog under 2019. Det är mer än tre gånger fler än i Uppsala. Även Dalarna och Örebro har värden över 4,5, följt av Jönköping, Skåne och Norrbotten med värden över 4. I rapportens regionala bilaga presenteras värden för samtliga kommuner i respektive region.

TABELL 11. Deltagare i allmän kurs år 2019. Genomsnittlig andel per region året efter deltagande. Antal per 1000 invånare.

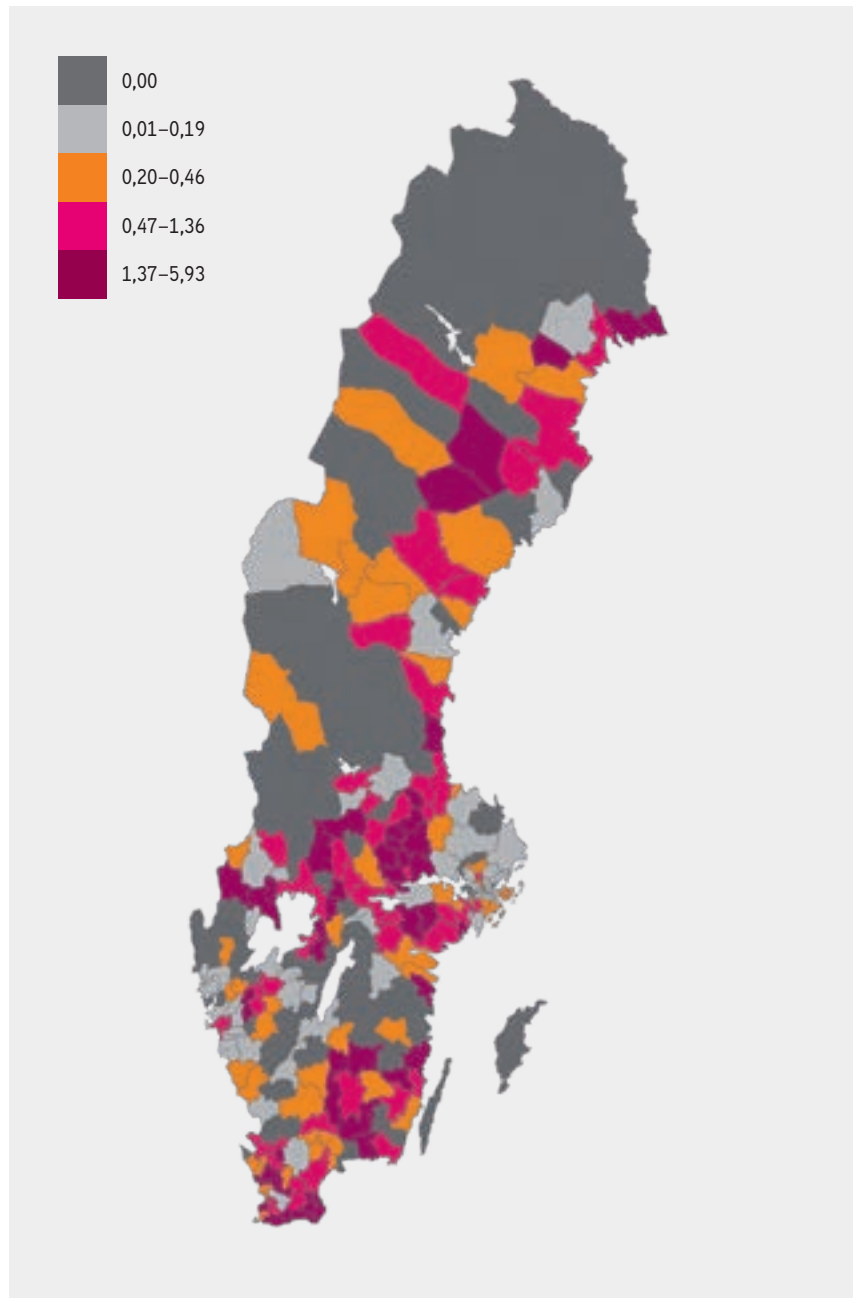
Region	Deltagare per 1 000 invånare
Västerbotten	5,03
Dalarna	4,57
Örebro	4,5
Jönköping	4,48
Skåne	4,44
Norrbottn	4
Värmland	3,83
Östergötland	3,74
Västra Götaland	3,63
Kalmar	3,62
Gävleborg	3,6
Södermanland	3,59
Västernorrland	3,41
Jämtland	3,32
Västmanland	3,04
Blekinge	2,63
Kronoberg	2,53
Stockholm	2,52
Gotland	2,43
Halland	1,63
Uppsala	1,53

Deltagare i studiemotiverande folkhögskolekurs i olika kommuner

Kartan nedan visar andelen kommuninvånare år 2020 i åldersspannet 18–64 år som deltog i en studiemotiverande kurs under 2019. Över lag är antalet deltagare betydligt mindre än i allmän och särskild kurs.

Det innebär att det i relativt många kommuner, 91 av 290, inte finns en enda individ i det undersökta åldersspannet som deltagit i en studiemotiverande kurs under 2019. Dessa kommuner är rödmarkerade i Figur 5 nedan. Men det finns samtidigt ett fåtal kommuner som har haft en relativt hög andel deltagare. Allra störst var andelen i Norberg, Lessebo, Tomelilla och Högsby. Här deltog fler än 5 individer per 1 000 invånare i en studiemotiverande kurs. Även Säffle, Alvesta, Ludvika, Surahammar och Alvesta har relativt höga andelar (fler än 4 per 1 000 invånare). Ytterligare nio kommuner hade en andel på över 2 deltagare per 1 000 invånare.

FIGUR 5. Deltagare i studiemotiverande kurs år 2019. Andel av befolkningen (18–64 år) i olika kommuner året efter deltagande. Antal per 1000 invånare.

Tabellen nedan visar de 20 kommunerna med högst andel deltagare i studiemotiverande kurs:

TABELL 12. Deltagare i studiemotiverande kurs år 2019. Kommunerna med högst andel deltagare året efter deltagande. Antal per 1000 invånare.

Kommun	Deltagare per 1 000 invånare	Kommuntyp
Norberg	5,93	Glesa landsbygdskommuner
Lessebo	5,86	Tätortsnära landsbygdskommuner
Tomelilla	5,63	Täta blandade kommuner
Högsby	5,37	Glesa landsbygdskommuner
Säffle	4,95	Täta blandade kommuner
Alvesta	4,33	Tätortsnära landsbygdskommuner
Ludvika	4,23	Täta blandade kommuner
Surahammar	4,01	Täta blandade kommuner
Avesta	4,01	Täta blandade kommuner
Haparanda	3,8	Glesa blandade kommuner
Karlskoga	3,72	Täta blandade kommuner
Landskrona	3,69	Täta blandade kommuner
Flen	3,59	Tätortsnära landsbygdskommuner
Simrishamn	3,35	Glesa landsbygdskommuner
Perstorp	3,31	Täta blandade kommuner
Eslöv	3,3	Täta blandade kommuner
Årjäng	3,18	Glesa landsbygdskommuner
Svalöv	3,11	Tätortsnära landsbygdskommuner
Västerås	2,88	Täta blandade kommuner
Köping	2,82	Täta blandade kommuner

Även när det gäller studiemotiverande kurs saknas storstadskommunerna på listan över kommunerna med störst andel deltagare. Däremot har relativt många täta blandade kommuner, dvs. kommuner som inte är kategoriserade som landsbygdskommuner, jämförelsevis många deltagare.

Om vi tittar på korrelationen mellan andelen individer som deltagit i studiemotiverande kurs och andelen som deltagit i allmän eller särskild kurs, så finns ett signifikant samband enbart med andelen som deltagit i allmän kurs (0,351). Detta tyder på att det är relativt vanligt att studiemotiverande kurs och allmän kurs samlokaliseras.

Kommunerna med hög andel deltagare i folkbildning – korrelationsanalys

I det följande avsnittet undersöks vad som kännetecknar de kommuner som har en jämförelsevis hög andel deltagare i folkbildning. För att se på sådana samband genomför vi en korrelationsanalys. En korrelation sträcker sig från 0 till 1 (eller -1), där 0 innebär en total avsaknad av samband och 1 en total samvariation. Det är viktigt att poängtera att en korrelationsanalys aldrig kan påvisa vad som orsakar vad, utan enbart visar statistiska samband mellan två variabler.

De variabler som inkluderas i korrelationsanalysen syftar till att illustrera typen av kommun, dels utifrån demografiska faktorer såsom befolkningsstruktur, demografi och utbildningsmönster (pågående och avslutade studier), dels utifrån industri- och yrkesstrukturer. Befolkningsvariablerna är baserade på var individerna bor, dvs. den så kallade nattbefolkningen i kommunen. Industri- och yrkesstrukturvariablerna är istället baserade på den så kallade dagbefolkningen, dvs. var befolkningen arbetar, för att spegla de närliggande arbetsställenas efterfrågan på kompetens. I Tabell 13 ges en närmare beskrivning av varje variabel avseende år 2019.

TABELL 13. Beskrivning av variabler i korrelationsanalys. Avser 2019.

Variabel	Definition	Syftar att fånga
BEFOLKNING OCH DEMOGRAFI:		
Befolkningsstorlek	Antalet invånare i kommunen.	Storlek på kommunen (inkl. stad och land).
Befolkningstäthet	Antalet invånare per kvadratkilometer i kommunen.	Tätheten på befolkningen används ofta för att fånga huruvida det rör sig om en stads- eller landsbygdskommun.
Andelen i arbetsför ålder (20–64 år)	Andelen av befolkningen som bor i kommunen i ålderskategorin 20–64 år.	I många mindre landsbygdskommuner innebär en minskad andel i denna grupp att färre individer ska försörja allt fler.
Andelen i åldern 65 år eller äldre	Andelen av befolkningen som bor i kommunen och som har fyllt 65 år.	När unga flyttar från mindre kommuner ökar andelen äldre medan födelsetalen minskar.
I STUDIER:		
Andel i studier	Andelen i åldern 20–64 år som bor i kommunen och som just nu studerar.	Här är det viktigt att notera att vi fokuserar på studier som sker efter avslutat gymnasium.
Andel högskolestuderande	Andelen i åldern 20–64 år som bor i kommunen och som just nu studerar vid högskolan eller ett universitet.	En högre andel högskolestuderande indikerar en viss grad av framtida kompetensförsörjning, även om många byter boendeort efter avslutade studier.

Variabel	Definition	Syftar att fånga
Andel i Komvux-studier	Andelen i åldern 20–64 år som bor i kommunen och som just nu studerar vid Komvux.	En högre andel studerande vid Komvux indikerar att gymnasiekompetensen har ett behov av att kompletteras.
UTBUD AV UTBILDNING:		
Tillgång till gymnasie-utbildning	Antalet anställda inom gymnasieskolor per skolelever i åldern 16–18 år.	Utbildningsstrukturer i kommunen. Variabeln fångar tillgång till gymnasieutbildning i kommunen.
Tillgång till högre utbildning	Antalet anställda inom högskola och/eller universitet. Vi använder en logaritmerad skala.	Utbildningsstrukturer i kommunen. Variabeln fångar tillgång till högre utbildning i kommunen.
FÖRVÄRVSARBETE (NATTBEFOLKNING):		
Andel förvärvsarbetande	Andelen i åldern 20–64 år som bor i kommunen och som förvärvsarbetar.	Denna variabel har för avsikt att fånga hur pass väl arbetsmarknaden fungerar och hur många som är integrerade på densamma.
Andel förvärvsarbetande födda i ett land utanför EU och Nordamerika	Andelen i åldern 20–64 år som bor i kommunen, är födda i ett land utanför EU och Nordamerika och som förvärvsarbetar.	Denna variabel har för avsikt att fånga hur pass väl arbetsmarknaden fungerar för grupper som ofta har svårare att komma in på arbetsmarknaden.
Andel EJ förvärvsarbetande och EJ i studier	Andelen i åldern 20–64 år som bor i kommunen och som varken förvärvsarbetar eller studerar.	Att inte förvärvsarbeta innebär inte per definition att man är arbetslös. Man kan exempelvis även vara studerande. Denna variabel fångar de som är varken eller.
ARBETSKRAFTENS UTBILDNINGSNIVÅ (NATTBEFOLKNING):		
Andel högutbildade	Andelen av arbetskraften som har en universitetsexamen där utbildningen varat tre år eller mer.	Utbildningsstrukturen i kommunen. Större kommuner attraherar ofta fler med en högre utbildning vilket i sin tur har en positiv påverkan på kommunens utveckling.
Andel lågutbildade	Andelen av arbetskraften som har en utbildning kortare än 2-årigt gymnasium.	Utbildningsstrukturen i kommunen. Kommuner med lägre utbildad befolkning klarar sig i allmänhet sämre ekonomiskt.
INDUSTRISTRUKTURER I KOMMUNEN (ANDEL ANSTÄLLDA, DVS. DAGBEFOLKNING):		
Andel anställda inom råvaruindustri	Andelen av arbetskraften som arbetar i kommunen som är anställda i ett företag inom råvaruindustrin.	Råvaruindustrin är ofta överrepresenterad i landsbygdskommuner på avstånd från en större stad.
Andel anställda inom tillverkning och bygg	Andelen av arbetskraften som arbetar i kommunen som är anställda i ett företag inom tillverknings- eller byggsektorn.	Tillverkningsindustrin som behöver stora ytor, är ofta överrepresenterad i landsbygdskommuner, där priset på land är lågt.

Variabel	Definition	Syftar att fånga
Andel anställda inom tjänstesektorn	Andelen av arbetskraften som arbetar i kommunen som är anställda i ett företag inom tjänstesektorn (mer eller mindre kvalificerade tjänster).	Eftersom tjänster behöver tillgång till konsumenter i närheten, är denna sektor ofta överrepresenterad i stadskommuner.
Andel anställda inom skola, vård och omsorg	Andelen av arbetskraften som arbetar i kommunen som är anställda inom skola, vård och omsorg.	Skola, vård och omsorg finns i princip representerad överallt där människor bor, eftersom det är en offentlig service.
YRKESSTRUKTURER (DAGBEFOLKNING):	Yrkesstrukturerna ger en signal om vilken typ av kompetens som efterfrågas i närområdet. Vi utgår från SCB:s SSK 2012-koder på 1-siffernivå.	Yrken är ett annat sätt att studera arbetsmarknaden, eftersom många yrken återfinns inom samtliga industrier.
Andel chefsyrken	Andelen av arbetskraften som arbetar i kommunen och har ett chefsyrke.	Vi förväntar oss en överrepresentation av dessa yrken i kommuner med fler företag och i storstadsregioner med fler företags huvudkontor.
Andel yrken med krav på fördjupad högre utbildning	Andelen av arbetskraften som arbetar i kommunen och har ett yrke med krav på en fördjupad högre utbildning.	Vi förväntar oss en överrepresentation i storstadsregioner, där det finns en högre grad av avancerade kunskapsjobb.
Andel yrken med krav på högskolekompetens	Andelen av arbetskraften som arbetar i kommunen och har ett yrke med krav på högskolekompetens.	Vi förväntar oss en överrepresentation i storstadsregioner, där det finns en högre grad av kunskapsjobb.
Andel yrken inom administration och kundtjänst	Andelen av arbetskraften som arbetar i kommunen och har ett yrke inom administration eller kundtjänst.	Vi förväntar oss en överrepresentation i storstadsregioner, där det finns en högre grad av kunskapsjobb.
Andel yrken inom service, omsorg och försäljning	Andelen av arbetskraften som arbetar i kommunen och har ett yrke inom service, omsorg eller försäljning.	Vi förväntar oss en överrepresentation i tätorter eller tätortsnära kommuner, där det finns tillgång till fler kunder i närheten.
Andel yrken inom lantbruk, skogsbruk och fiske	Andelen av arbetskraften som arbetar i kommunen och har ett yrke inom lantbruk, skogsbruk eller fiske.	Vi förväntar oss en överrepresentation i landsbygdskommuner där dessa produktionsfaktorer finns.
Andel yrken inom bygg och tillverkning	Andelen av arbetskraften som arbetar i kommunen och har ett yrke inom bygg eller tillverkning.	Vi förväntar oss en överrepresentation av framför allt tillverkningsjobb i glesa blandade kommuner och landsbygdskommuner, där marken är billigare och där tillverkningsindustri finns i högre grad.

Variabel	Definition	Syftar att fånga
Andel yrken inom maskinell tillverkning och transport	Andelen av arbetskraften som arbetar i kommunen och har ett yrke inom maskinell tillverkning eller transport.	Vi förväntar oss en överrepresentation av framför allt maskinell tillverkning i glesa blandade kommuner och landsbygdskommuner, där marken är billigare och där tillverkningsindustri finns i högre grad.
Andel yrken med krav på kortare utbildning	Andelen av arbetskraften som arbetar i kommunen och har ett yrke med krav på en kortare utbildning.	Vi förväntar oss en överrepresentation av yrken som kräver kortare utbildning i framför allt glesa blandade kommuner och landsbygdskommuner, där marken är billigare och där tillverkningsindustri finns i högre grad.
Andel i militärt arbete	Andelen av arbetskraften som arbetar i kommunen och som har ett militärt yrke.	Här finns en överrepresentation på platser där militär verksamhet är förlagd enligt nationella beslut.

I korrelationsanalysen undersöks sambanden mellan ovanstående faktorer och de fyra folkbildningsverksamheter som ingår i utvärderingen. Resultaten illustreras i Tabell 14, där plustecken (+) innebär en positiv och signifikant korrelation, medan ett minustecken (-) innebär en negativ och signifikant korrelation. Om cellen är tom innebär det att det inte finns någon signifikant korrelation alls.

TABELL 14. Resultat från korrelationsanalys. Deltagare år 2019. I relation till olika demografiska kännetecken för kommunerna.

	Studie- förbund	Särskild kurs	Allmän kurs	Studie- motiveran- de kurs
BEFOLKNING OCH DEMOGRAFI:				
Befolkningsstorlek	-		-	
Befolkningstäthet	-	-	-	
Andelen i arbetsför ålder (20–64 år)	-	-	-	
Andelen i åldern 65 år eller äldre	+	+	+	
I STUDIER:				
Andel i studier				
Andel högskolestuderande			-	-
Andel i Komvux-studier	-			+
UTBUD AV UTBILDNING:				
Tillgång till gymnasieutbildning	-	-	-	
Tillgång till högre utbildning	-	-	-	
FÖRVÄRVSARBETE (NATTBEFOLKNING):				
Andel förvärvsarbetande			-	-
Andel förvärvsarbetande födda i ett land utanför EU och Nordamerika			-	-
Andel EJ förvärvsarbetande och EJ i studier			+	+
ARBETSKRAFTENS UTBILDNINGSNIVÅ (NATTBEFOLKNING):				
Andel högutbildade	-		-	-
Andel lågutbildade			+	+
INDUSTRISTRUKTURER I KOMMUNEN (DAGBEFOLKNING):				
Andel anställda inom råvaruindustri	+	+	+	
Andel anställda inom tillverkning och bygg			+	+
Andel anställda inom tjänstesektorn	-		-	-
Andel anställda inom skola, vård och omsorg				
YRKESSTRUKTURER (DAGBEFOLKNING):				
Andel chefsyrken	-		-	-
Andel yrken med krav på fördjupad högre utbildning			-	
Andel yrken med krav på högskolekompetens	-	-	-	
Andel yrken inom administration och kundtjänst	-			
Andel yrken inom service, omsorg och försäljning	+	+	+	

	Studie- förbund	Särskild kurs	Allmän kurs	Studie- motiveran- de kurs
Andel yrken inom lantbruk, skogsbruk, fiske		+		
Andel yrken inom bygg och tillverkning				
Andel yrken inom maskinell tillverkning, transport	+		+	
Andel yrken med krav på kortare utbildning				
Andel i militärt arbete				

Korrelationerna i toppen av tabellen handlar om *befolkning och demografi*. Här framgår att de som läst en allmän kurs under 2019 bor i kommuner som kännetecknas av en relativt liten och gles befolkning ett år senare. Detsamma gäller för de som deltagit i studieförbundens verksamheter. De som läst en särskild kurs tenderar att bo i glesare kommuner, medan sambanden inte är signifikanta för de som läst en studiemotiverande kurs. De som studerat allmän eller särskild kurs eller deltagit i studieförbundsverksamhet bor också oftare i kommuner där medelåldern är hög, där en lägre andel av befolkningen är i arbetsför ålder och en större andel är 65 år eller äldre.

När det gäller de variabler som relateras till huruvida befolkningen i kommunen *deltagit i någon annan form av studier* under 2019 är sambanden relativt svaga. I de kommuner där fler har deltagit i allmän kurs, har samtidigt färre deltagit i högskolestudier. Detsamma gäller för studiemotiverande kurs. I dessa kommuner har dessutom en högre andel studerat på Komvux under 2019. Men de här sambanden är som sagt svaga.

En hypotes som förts fram tidigare i rapporten är att folkbildningen eventuellt skulle kunna spela en viktigare roll på platser som har sämre *tillgång till* eller helt saknar andra typer av *utbildningar*. Korrelationsanalysen visar att i kommuner där en högre andel läst på allmän och särskild kurs eller deltagit i studieförbundsverksamhet är också tillgången till gymnasieutbildning och högskoleutbildning sämre. Sambandet är dock inte signifikant för studiemotiverande kurs.

När det gäller andelen som *förvärvsarbetar* i de kommuner där deltagarna i folkbildning år 2019 bor året därpå, framkommer relativt tydliga samband för allmän och studiemotiverande kurs. I kommuner där en lägre andel av befolkningen som helhet förvärvsarbetar, en lägre andel av de utomeuropeiskt födda invånarna förvärvsarbetar och en jämförelsevis stor andel i befolkningen varken arbetar eller studerar, är också andelen deltagare i studiemotiverande

och allmän kurs relativt stora. Några sådana samband finns däremot inte för deltagare i särskild kurs och i studieförbundens verksamheter.

Liknande mönster framträder för *arbetskraftens utbildningsnivåer*. I kommuner med en lägre andel i befolkningen som har universitetsexamen och en högre andel som aldrig slutfört en gymnasieutbildning på minst två år, har relativt många deltagit i en studiemotiverande eller allmän kurs. Vi ser även att en högre andel deltagit i studieförbundsverksamhet i de kommuner som har en lägre andel högutbildade. Det finns inga signifikanta samband mellan särskild kurs och arbetskraftens utbildningsnivåer.

Nästa grupp av variabler handlar om *industristrukturerna* i kommunen. Här är det dock viktigt att poängtera att en arbetsmarknad sträcker sig bortom den individuella kommunen och att många individer bor i en kommun men arbetar i en annan. Korrelationsanalysen visar här på sambanden mellan industristrukturerna år 2020 i de kommuner där en högre andel deltog i folkbildning under 2019, dvs. hur arbetsmarknaden ser ut i folkbildningsdeltagarnas direkta närhet.

Deltagare i allmän kurs bor oftare i kommuner som har något högre andelar tillverkningsindustri eller byggsektor, och samtidigt en lägre andel tjänsteindustri. Ett liknande mönster syns för de som deltagit i studiemotiverande kurs. Kommuner med högre andel deltagare i särskild kurs eller studieförbundsverksamhet under 2019 har också en något högre andel råvaruindustri. De kommunerna har även en mindre tjänstesektor. Övriga samband är inte signifikanta.

Beträffande *yrkesstrukturer*, ser vi att i de kommuner som har relativt många deltagare i allmän kurs och i studieförbundsverksamhet under 2019 finns jämförelsevis få chefsjobb och få yrken som kräver högskolekompetens eller fördjupad högre utbildning, medan det finns relativt många jobb inom service, omsorg och försäljning samt inom maskinell tillverkning och transport.

De kommuner som har en högre andel deltagare i särskild kurs har lägre andelar av yrken som har krav på högskolekompetens, men samtidigt högre andelar av yrken inom service, omsorg och försäljning, liksom inom lantbruk, skogsbruk och fiske.

2 Folkbildningens deltagare

Frågorna som behandlas i kapitel 2 är:

Vad karaktäriserar folkbildningens deltagare, jämfört med de individer i befolkningen som inte deltagit i folkbildning? Hur relaterar folkbildningens deltagare till arbetsmarknaden åren innan de deltog, jämfört med de individer som inte deltagit i folkbildning?

SAMMANFATTNING KAPITEL 2

I analyserna jämförs folkbildningens deltagare i åldersintervallet 18–64 år i respektive kommun med personer i befolkningen som bor i motsvarande kommun och är lika gamla, men som inte deltagit i folkbildning. Resultaten bryts ner på kommuntyp för att visa på geografiska skillnader mellan olika typer av kommuner.

Inledningsvis undersöks deltagarnas ålder, kön, utbildningsnivå, om de är utrikes födda, samt i vilken typ av kommun de bor, och det görs i jämförelse med de individer som inte deltagit i folkbildning. Kartläggningen avser de som deltog i folkbildning under år 2012 eller 2019. Eftersom vi vill veta deras ställning på arbetsmarknaden innan de deltog, fokuserar vi på hur läget var för dessa individer år 2011 eller 2018, dvs. året före deltagandet.

Den här delen av analysen visar att *studieförbundens* deltagare var den grupp som hade störst likheter med de individer i befolkningen som inte deltagit i folkbildning. Studieförbundens deltagare var något äldre, kvinnorna var något fler och andelen med långa eftergymnasiala utbildningar var något större än i befolkningen i övrigt – men skillnaderna var inte särskilt stora. Studieförbundens deltagare kom även från i stort sett samma länder som de individer som inte deltagit; andelarna födda i Sverige respektive i andra länder motsvarade alltså varandra.

Bland deltagarna i *särskild kurs* var det mycket mer vanligt att vara kvinna än bland de som inte deltagit och medelåldern var lägre, även om den ökat över tid från 21,3 år 2012 till 34,5 år 2019. En relativt hög andel av deltagarna

hade treårig gymnasieutbildning, jämfört med de som inte deltagit. Deltagarna i särskild kurs var oftare födda i Sverige än kommunernas invånare i genomsnitt, även om skillnaderna i många kommuner inte var särskilt stora. Störst var skillnaden i storstäderna, där 78 procent av deltagarna var födda i Sverige, jämfört med 67 procent av storstädernas invånare.

Deltagarna i *allmän kurs* var yngre än de personer som inte deltog, andelen kvinnor var större och utbildningsnivån var lägre. Den lägre utbildningsnivån kan troligen delvis förklaras av att deltagarna var yngre. Inom allmän kurs var andelen utrikes födda betydligt högre än bland kommunernas invånare. Detta gäller för samtliga kommuntyper. Störst var andelen utrikes födda deltagare i de mycket glesa landsbygdskommunerna. Inom allmän kurs fanns en betydligt större andel deltagare med Afrika och Mellanöstern som ursprungsland, jämfört med studieförbundens deltagare och deltagarna i särskild kurs.

Tidigare var det en större andel män som deltog i folkhögskolornas *studiemotiverande kurser*, men år 2019 var könsfördelningen jämn. Den här gruppen hade kortast utbildningsbakgrund av samtliga deltagargrupper inom folkhögskolan. I storstäderna hade drygt 60 procent av deltagarna högst 9-årig grundskola. Cirka 25 procent hade inte avslutat 9-årig grundskola. I tätortsnära eller glesa landsbygdskommuner var andelen som inte avslutat en 9-årig grundskola särskilt hög. År 2012 var 79 procent deltagarna födda i Sverige, en andel som minskat till 29 procent år 2019. Samtidigt har det skett en kraftig ökning av deltagare födda antingen i Mellanöstern eller Afrika.

Efter denna inledande beskrivning av deltagarna, analyseras de i stället i relation till ett antal variabler med anknytning till arbetsmarknaden – *anställning, arbetslöshetsunderstöd, eget företagande, studier, disponibel inkomst* – året innan deltagandet i folkbildningen, dvs 2011 eller 2018. Hur såg deltagarnas utgångsläge ut jämfört med de som inte deltog i folkbildning?

Denna analys visar att folkhögskolornas deltagare oftare hade ett något sämre utgångsläge i relation till arbetsmarknaden än de som inte deltog. Undantaget var studiedeltagande. Folkhögskolans deltagare studerade i betydligt större utsträckning än både studieförbundens deltagare och de som inte deltog i folkbildning överhuvudtaget.

Den grupp som ofta hade den tuffaste situationen på arbetsmarknaden var deltagarna i *studiemotiverande kurs*¹⁴. Deras värden var svagare beträff-

¹⁴ Studiemotiverande folkhögskolekurs ingår i Arbetsförmedlingens utbud av arbetsmarknadsinsatser för arbetssökande och deltagarna anvisas plats på kursen av Arbetsförmedlingen.

fande de flesta arbetsmarknadsfaktorerna – både jämfört med de som inte deltagit i studiemotiverande kurs och med övriga deltagare i folkbildningen. Exempelvis var andelen anställda väsentligt mycket lägre och arbetslösheten högre – inte minst i storstadskommunerna. I den här gruppen fanns knappast några egenföretagare och deras disponibla inkomst var betydligt lägre än andras.

Bland deltagarna i *allmän kurs* var andelen anställda tydligt lägre än bland de som inte deltog i folkbildning, och deras disponibla inkomster var väsentligt lägre. Delvis förklaras detta av att en relativt stor andel av de här deltagarna studerade under mätperioden. I den här gruppen fanns heller inte många egenföretagare.

Deltagarna i *särskild kurs* var den grupp som såg ut att ha de mest gynnsamma förutsättningarna på arbetsmarknaden av folkhögskolans deltagare. De disponibla inkomsterna var högst, även om de bara uppgick till cirka hälften av inkomsterna bland de som inte deltog. Relativt många hade en anställning – andelen var 15 procent lägre än bland de som inte deltog – och på samma sätt som bland övriga folkhögskoledeltagare var det relativt många som studerade.

Deltagarna i *studieförbundens* verksamheter skilde sig i flera avseenden från folkhögskolornas, eftersom de här deltagarna hade ungefär samma värden på de flesta av de arbetsmarknadsrelaterade variablerna som icke deltagare, med liknande andelar anställda, arbetslösa, egenföretagare, studiemönster och inkomster. I landsbygdskommunerna låg studieförbundens deltagare till och med ofta bättre till än de som inte deltog.

RESULTATREDOVISNING

I det här kapitlet jämförs folkbildningens deltagare i åldersintervallet 18–64 år med de personer i motsvarande åldrar och kommuner som *inte* deltagit i motsvarande typ av folkbildningsverksamhet.

I kapitlets inledande del beskrivs deltagarna i studieförbundens verksamheter samt folkhögskolornas allmänna, särskilda och studiemotiverande kursåren 2012 och 2019 utifrån köns- och åldersfördelning, utbildningsnivå och födelseland – totalt i landet och per kommuntyp. Det är faktorer som spelar roll för individernas deltagande på arbetsmarknaden. Vad karaktäriserar deltagarna jämfört med de som inte deltagit?

I kapitlets andra del undersöks hur de personer som deltog i folkbildning år 2012 eller 2019 var integrerade på arbetsmarknaden *innan* de påbörjade sina folkhögskolekurser, studiecirklar eller annan folkbildningsverksamhet.

Vilken förankring och ställning har folkbildningens deltagare på arbetsmarknaden året innan de deltog, jämfört med de som inte deltog i folkbildning?

De faktorer som analyseras ur arbetsmarknadsperspektivet är:

- anställning
- arbetslöshetsstöd
- egenföretagande
- studier
- inkomst.

Samtliga dessa faktorer kan påverkas av deltagandet i folkbildning. För att få ett ”nollvärde” kartläggs läget för samtliga deltagare året *innan* de deltog i folkbildning, med andra ord situationen år 2011 för de individer som deltog i folkbildning under 2012 och situationen år 2018 för de som deltog under 2019. Deltagarnas arbetsmarknadssituation jämförs även med de personer som *inte* deltog i motsvarande folkbildningsverksamhet.

Det är viktigt att komma ihåg att variablerna inte utesluter varandra. En individ kan exempelvis vara kategoriserad som anställd, men ändå ha erhållit arbetslöshetsstöd eller varit egenanställd eller studerat under en del av året.

Beskrivning av folkbildningens deltagare jämfört med de personer som inte deltog

I tabellen nedan visas till att börja med genomsnittlig ålder och könsfördelning för de som deltagit, jämfört med de som inte deltagit i verksamheten.¹⁵

TABELL 15. Genomsnittlig ålder och könsfördelning år 2012 och 2019. Jämförelse mellan folkbildningens deltagare och de som inte deltagit (18–64 år).

	Studieförbund		Särskild kurs		Allmän kurs		Studie- motiverande kurs	
	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE
Ålder 2012	41,8	40,6	29,9	40,7	26,8	40,7	21,3	40,7
Ålder 2019	41,8	40,6	33,8	40,8	28,0	40,8	34,5	40,7
Andel män 2012 (%)	39	52	35	51	43	51	59	51
Andel män 2019 (%)	40	52	34	51	46	51	50	51

¹⁵ Genomsnittsåldern är beräknad på deltagare i åldrarna 18–64 år. Medelåldern för folkbildningsgruppen som helhet, när man även inkluderar deltagare i ålderskategorin 65 år och äldre och de som är yngre än 18 år, är annorlunda.

Studieförbundens deltagare är äldst. Deras genomsnittliga ålder är något högre än i gruppen som inte deltagit i studieförbundsverksamhet, och betydligt högre jämfört med folkhögskolornas deltagare. Folkhögskolornas deltagare är i allmänhet yngre än de som inte deltagit i samma kurser och yngst är deltagarna i allmän kurs år 2019.

Det är en väsentligt större andel kvinnor som deltar i folkbildning än bland de som inte deltar, med undantag för studiemotiverande kurs år 2019, där könsfördelningen är jämn. I särskilda kurs är andelen män lägst, både jämfört med övriga deltagare och med dem som inte deltagit - bara 34 procent.

Siffrorna är i princip oförändrade över tid, med undantag för studiemotiverande kurs. Här har genomsnittsåldern ökat från 21,3 år till 34,5 år och andelen män minskat från 59 till 50 procent mellan åren 2012 och 2019.

I nästa tabell undersöks hur ålders- och könsfördelningen skiljer sig åt mellan folkbildningens deltagare beroende på vilken typ av kommun som de bor i.

TABELL 16. Genomsnittlig ålder och könsfördelning i olika kommuntyper år 2019. Folkbildningens deltagare (18–64 år).

	Studieförbund		Särskild kurs		Allmän kurs		Studiemotiverande kurs	
	ÅLDER	ANDEL MÄN (%)	ÅLDER	ANDEL MÄN (%)	ÅLDER	ANDEL MÄN (%)	ÅLDER	ANDEL MÄN (%)
Storstadskommuner	40,0	40	33,2	35	28,8	42	35,0	48
Täta blandade kommuner	41,7	40	33,4	35	27,7	47	33,6	51
Glesa blandade kommuner	43,5	39	35,8	32	28,1	50	36,3	58
Tätortsnära landsbygdskommuner	44,2	39	34,7	31	27,0	52	37,4	45
Glesa landsbygds-kommuner	44,3	39	35,0	34	27,3	49	34,9	47
Mycket glesa landsbygds-kommuner	44,6	38	35,7	36	27,2	53	*	*

*Färre än 10 deltagare redovisas ej.

Åldersfördelningen bland studieförbundens deltagare speglar bland annat att medelåldern i allmänhet är högre utanför städerna. Genomsnittsåldern i storstadskommuner är 40 år, medan den är hela 44,6 år i mycket glesa landsbygdskommuner. De yngsta deltagarna i studieförbunden bodde i storstäderna och de äldsta på landsbygderna. Könsfördelningen bland deltagarna är relativt jämn oavsett kommuntyp, 6 av 10 deltagare är kvinnor.

Inom särskild kurs varierar medelåldern mellan 33 år och 36 år, och andelen män mellan 31 och 36 procent. De äldsta deltagarna och de högsta andelarna män fanns bland deltagarna som bodde i mycket glesa landsbygdskommuner.

Medelåldern bland deltagare i allmän kurs är betydligt lägre än bland de som deltagit i studieförbundsverksamhet eller särskild kurs. Den varierar inte heller så mycket beroende på kommuntyp utan ligger runt 27 till 28 år. Här är dock medelåldern högst i storstadskommunerna, vilket är något oväntat eftersom storstadskommunernas invånare i genomsnitt är yngre än invånarna i övriga kommuner. Könsfördelningen varierar något mellan olika kommuntyper. Lägst andel män finns i storstadskommuner (42 procent), medan andelen män i landsbygdskommuner som är mycket glesa var 53 procent – en skillnad på 11 procentenheter.

Åldersstrukturen bland deltagare i studiemotiverande kurs är relativt lik åldersfördelningen inom särskild kurs. Andelen män är dock något högre i studiemotiverande kurser och varierar mellan 48 och 58 procent.¹⁶

I tabell 17 visas utbildningsnivåerna i de olika deltagargrupperna.

När det gäller utbildningsnivåerna utmärker sig studieförbundens deltagare. Bland dessa är andelen som har eftergymnasiala utbildningar, framför allt längre sådana, störst, både jämfört med de som inte deltagit och jämfört med folkhögskolans deltagare. Andelen högskoleutbildade bland studieförbundens deltagare har dessutom ökat över tid. Att utbildningsprofilen bland de som deltagit i studieförbundsverksamhet skiljer sig från de som deltagit i folkhögskoleverksamhet kan delvis förklaras av den högre medelåldern. Inom studieförbunden finns det helt enkelt fler deltagare som hunnit avsluta en högre och längre utbildning.

Även deltagarna i särskild kurs har relativt lång utbildning. En majoritet har antingen treårig gymnasieutbildning (41 procent 2019) eller kort eftergymnasial utbildning (20 procent 2019) som högsta utbildningsnivå. Det är högre andelar än bland folkbildningens övriga deltagare och även jämfört med de som inte deltagit. Mellan åren 2012 och 2019 har dessutom andelarna deltagare med längre eftergymnasial utbildning ökat inom särskild kurs.

Bland deltagarna i allmän kurs och studiemotiverande kurs är utbildningsnivåerna väsentligt lägre än bland de som inte deltagit i motsvarande verksamheter, och även jämfört med övriga deltagare. År 2012 var det

¹⁶ Då ytterst få deltagare i en studiemotiverande kurs har bött i mycket glesa landsbygdskommuner väljer vi att inte redovisa uppgifter för denna grupp.

TABELL 17. Utbildningsnivåer. Jämförelse mellan folkbildningens deltagare och de som inte deltagit (18–64 år) 2012 och 2019. Andelar i procent.

	Studieförbund		Särskild kurs		Allmän kurs		Studie- motiverande kurs	
	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE
2012								
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	3	3	2	3	8	3	5	3
Förgymnasial utbildning 9 år	9	12	6	12	38	12	57	12
Gymnasial utbildning 2 år	19	22	9	22	14	22	14	22
Gymnasial utbildning 3 år	23	25	48	25	30	25	22	25
Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år	18	15	20	15	4	15	1	15
Eftergymnasial utbildning 3 år eller längre	26	20	13	21	3	21	0	21
Forskarutbildning	1	1	0	1	0	1	-	1
Okänd	2	2	2	2	4	2	0	2
2019								
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	3	3	2	3	12	3	27	3
Förgymnasial utbildning 9 år	8	11	6	10	37	10	34	10
Gymnasial utbildning 2 år	15	18	8	18	13	18	14	18
Gymnasial utbildning 3 år	22	27	41	26	23	26	12	26
Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år	18	15	20	15	5	15	5	15
Eftergymnasial utbildning 3 år eller längre	31	23	20	24	3	24	2	24
Forskarutbildning	1	1	0	1	0	1	0	1
Okänd	2	3	2	3	8	3	5	3

46 procent av de som deltagit i en allmän kurs och 62 procent bland deltagarna i studiemotiverande kurs som inte hade längre formell utbildning än motsvarande 9-årig grundskola. År 2019 var motsvarande siffror 49 respektive 61 procent, vilket betyder att andelen inom allmän kurs har ökat.

Tabell 18 visar utbildningsnivåerna bland de som deltog i folkbildning i olika kommuner.

TABELL 18. Utbildningsnivåer i olika kommuntyper år 2019. Folkbildningens deltagare (18–64 år). Andelar i procent.

	Studie- förbund	Särskild kurs	Allmän kurs	Studie- motiverande kurs	Alla inom kommuntyp
STORSTADSKOMMUNER					
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	3	2	11	24	3
Förgymnasial utbildning 9 år	6	5	35	37	9
Gymnasial utbildning 2 år	9	6	14	15	13
Gymnasial utbildning 3 år	18	36	25	12	22
Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år	20	22	6	7	17
Eftergymnasial utbildning 3 år eller längre	40	26	4	3	31
Forskarutbildning	2	1	0,1	0	2
Okänd	2	1	5	2	4
TÄTA BLANDADE KOMMUNER					
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	4	2	13	26	3
Förgymnasial utbildning 9 år	8	7	38	34	10
Gymnasial utbildning 2 år	15	8	13	14	18
Gymnasial utbildning 3 år	23	44	22	13	28
Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år	18	19	4	4	15
Eftergymnasial utbildning 3 år eller längre	29	18	2	2	22
Forskarutbildning	1	1	0,1	0	1
Okänd	2	2	8	6	2
GLESA BLANDADE KOMMUNER					
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	2	2	11	31	2
Förgymnasial utbildning 9 år	8	7	35	33	11
Gymnasial utbildning 2 år	19	11	14	14	22
Gymnasial utbildning 3 år	28	43	19	8	31
Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år	17	17	6	4	14
Eftergymnasial utbildning 3 år eller längre	25	17	3	3	18
Forskarutbildning	1	0	0	0	0
Okänd	2	3	11	6	2

	Studie- förbund	Särskild kurs	Allmän kurs	Studie- motiverande kurs	Alla inom kommuntyp
STORSTADSKOMMUNER					
TÄTORTSNÄRA LANDSBYGDSKOMMUNER					
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	3	1	11	38	2
Förgymnasial utbildning 9 år	9	6	42	26	14
Gymnasial utbildning 2 år	21	9	12	12	23
Gymnasial utbildning 3 år	27	46	19	8	30
Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år	16	19	3	3	12
Eftergymnasial utbildning 3 år eller längre	22	17	2	1	15
Forskarutbildning	1	0	0	1	0
Okänd	2	2	11	10	3
GLESA LANDSBYGDSKOMMUNER					
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	4	2	12	30	3
Förgymnasial utbildning 9 år	9	7	37	30	13
Gymnasial utbildning 2 år	21	10	12	13	25
Gymnasial utbildning 3 år	27	45	19	8	31
Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år	16	19	4	7	12
Eftergymnasial utbildning 3 år eller längre	22	16	2	2	14
Forskarutbildning	0	0	0	0	0
Okänd	2	1	13	9	3
MYCKET GLESA LANDSBYGDSKOMMUNER					
Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	2	4	12	*	2
Förgymnasial utbildning 9 år	8	9	32	*	12
Gymnasial utbildning 2 år	24	9	8	*	27
Gymnasial utbildning 3 år	31	41	22	*	33
Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år	13	18	5	*	11
Eftergymnasial utbildning 3 år eller längre	19	17	5	*	12
Forskarutbildning	0	0	0	*	0
Okänd	3	2	16	*	3

*Färre än 10 deltagare redovisas ej.

Som visats tidigare, finns den högsta utbildningsnivån bland studieförbundens deltagare. Bland dessa har en relativt stor andel en eftergymnasial utbildning på tre år eller längre. Dock varierar andelen beroende på typ av

kommun. Allra högst är andelen i storstadskommunerna, där hela 40 procent av de som deltagit i studieförbundsverksamhet har långa eftergymnasiala utbildningar. I landsbygdskommuner som är glesa eller mycket glesa är motsvarande andelar endast 22 respektive 19 procent. I de senare kommunerna är det betydligt vanligare att studieförbundens deltagare har en gymnasieutbildning som högsta formella utbildning.

Bland deltagarna i särskild kurs är det vanligast att ha avslutat en treårig gymnasieutbildning. Men utbildningsmönstret skiljer sig åt beroende på kommuntyp. I storstäder har till exempel 26 procent av deltagarna i särskild kurs en eftergymnasial utbildning på tre år eller längre. I landsbygdskommuner som är glesa eller mycket glesa är denna andel enbart 16 respektive 17 procent.

De som deltagit i allmän kurs har en väsentligt mycket lägre utbildningsnivå. Här är det vanligast att deltagarna har avslutat 9-årig grundskola, men en relativt stor grupp har dessutom avslutat en treårig gymnasieutbildning. En av tio deltagare har inte avslutat 9-årig grundskola, vilket gäller alla kommuntyper.

I likhet med deltagarna i allmän kurs, har deltagarna i studiemotiverande kurs en relativt låg utbildningsnivå. I storstäder har drygt 60 procent av dem högst 9-årig grundskola. Cirka 25 procent har inte avslutat motsvarande 9-årig grundskola. I tätortsnära eller glesa landsbygdskommuner är den andelen särskilt hög – här har 38 respektive 30 procent en kortare utbildning än nio år.

I alla typer av kommuner är det deltagarna i särskild kurs och studieförbundens deltagare som har en utbildningsnivå som mest liknar kommungenomsnittet. I landsbygdskommunerna har de båda deltagargrupperna till och med högre utbildningsnivå än kommuninvånarna. Deltagarna i allmän kurs och studiemotiverande kurs har i alla kommuntyper tydligt kortare utbildning än kommunernas invånare i genomsnitt.

I vilken utsträckning som deltagarna är födda i Sverige respektive i andra delar av världen, framgår av tabellen nedan.

TABELL 19. Ursprungsland eller -region. Jämförelse mellan folkbildningens deltagare och de som inte deltagit år 2012 och 2019 (18–64 år). Andelar i procent.

	Studieförbund		Särskild kurs		Allmän kurs		Studie- motiverande kurs	
	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE
2012								
Sverige	83	81	87	81	67	81	79	81
Norden (utanför Sverige)	2	3	1	3	1	3	1	3
Europa (utanför Norden)	4	6	3	6	5	6	5	6
Asien	2	3	2	3	6	3	3	3
Afrika	3	2	2	2	8	2	5	2
Mellanöstern	4	4	3	4	11	4	6	4
Övriga länder	1	1	1	1	3	1	1	1
2019								
Sverige	76	75	82	75	50	75	29	75
Norden (utanför Sverige)	2	2	1	2	1	2	0	2
Europa (utanför Norden)	5	6	3	6	3	6	3	6
Asien	3	4	2	3	8	3	8	3
Afrika	5	2	3	3	13	3	20	3
Mellanöstern	7	6	6	6	18	6	34	6
Övriga länder	3	5	2	4	7	5	6	5

År 2012 liknade fördelningen av folkbildningens deltagare från olika länder i stort sett den fördelning som gällde i riket som helhet. En majoritet var födda i Sverige och mindre andelar i Norden, övriga Europa, Asien, Afrika eller Mellanöstern. Undantaget var allmän kurs där en väsentligt större andel av deltagarna än i befolkningen som helhet hade sitt ursprung i Mellanöstern.

År 2019 är fördelningen mellan ursprungsländer bland studieförbundens deltagare och deltagarna i särskild kurs fortfarande relativt lik riket som helhet. Däremot har andelarna förändrats signifikant då det gäller deltagare i allmän kurs och studiemotiverande kurs. Främst har andelen deltagare som har sitt ursprung i Mellanöstern ökat med tiden. År 2019 är 18 procent av deltagarna i allmän kurs födda i regionen, vilket dels kan jämföras med 11 procent sju år tidigare, dels med de 6 procent som gruppen utgör bland de som inte deltagit. Förändringen är ännu större för studiemotiverande kurs. Här

har siffran ökat till 34 procent av deltagarna med ursprung i Mellanöstern, att jämföra med 6 procent sju år tidigare eller 6 procent i riket i övrigt. Även andelen deltagare från Afrika har ökat i studiemotiverande kurs, från 5 procent år 2012 till 20 procent år 2019.

Till viss del speglar denna förändring den ökade invandring som framför allt har ägt rum från 2015, men även till viss del åren dessförinnan.¹⁷ Det är samtidigt viktigt att komma ihåg att dessa genomsnittssiffror kan skilja sig åt väsentligt beroende på vilken typ av kommun som deltagarna bor i. Generellt skiljer sig deltagarnas sammansättning åt mellan större städer och mindre kommuner på längre avstånd från större städer.

Från vilka länder kommer då folkbildningens deltagare i olika kommuner? Detta visas i följande tabell.

TABELL 20. Ursprungsland eller -region i olika kommuntyper år 2019. Folkbildningens deltagare (18–64 år). Andelar i procent.

	DELTAGARE STUDIE- FÖRBUND	DELTAGARE SÄRSKILD KURS	DELTAGARE ALLMÄN KURS	DELTAGARE STUDIE- MOTIVERANDE KURS	ALLA INOM KOMMUN- TYPEN
Storstadskommuner					
Sverige	69	78	48	30	67
Norden (utanför Sverige)	2	1	1	1	2
Europa (utanför Norden)	6	4	4	4	8
Asien	4	2	9	10	5
Afrika	5	4	12	13	4
Mellanöstern	8	7	19	37	8
Övriga länder	6	3	7	6	7
Täta blandade kommuner					
Sverige	76	82	51	29	78
Norden (utanför Sverige)	1	1	1	0	2
Europa (utanför Norden)	4	3	3	3	5
Asien	2	2	6	7	3
Afrika	6	3	15	23	2
Mellanöstern	7	5	18	32	6
Övriga länder	3	3	7	6	3

¹⁷ Ytterligare en förklaring till ökningen är att Arbetsförmedlingen utökade målgruppen för studiemotiverande folkhögskolekurs år 2013. Den övre åldersgränsen togs bort, så att även deltagare från 25 år inkluderades. Andelen utrikes födda med kort utbildning är högre i den äldre gruppen. Folkbildningsrådet (2017). *Studiemotiverande Folkhögskolekurs – Perspektiv på folkbildning som arbetsmarknadsåtgärd*.

	DELTAGARE STUDIE- FÖRBUND	DELTAGARE SÄRSKILD KURS	DELTAGARE ALLMÄN KURS	DELTAGARE STUDIE- MOTIVERANDE KURS	ALLA INOM KOMMUN- TYPEN
Glesa blandade kommuner					
Sverige	85	86	49	25	83
Norden (utanför Sverige)	2	1	1	0	2
Europa (utanför Norden)	3	3	3	3	4
Asien	2	2	9	10	2
Afrika	3	2	10	18	2
Mellanöstern	4	4	17	39	4
Övriga länder	1	3	11	4	3
Tätortsnära landsbygdskommuner					
Sverige	83	86	52	23	82
Norden (utanför Sverige)	2	2	1	0	2
Europa (utanför Norden)	4	3	2	2	6
Asien	2	2	5	9	2
Afrika	4	2	20	25	2
Mellanöstern	4	3	1	33	4
Okänd	1	2	19	8	3
Glesa landsbygdskommuner					
Sverige	82	85	49	27	83
Norden (utanför Sverige)	2	2	1	0	2
Europa (utanför Norden)	3	3	2	1	4
Asien	2	2	8	6	2
Afrika	5	4	15	22	2
Mellanöstern	4	3	15	32	4
Övriga länder	1	2	10	12	2
Mycket glesa landsbygdskommuner					
Sverige	82	81	43	*	85
Norden (utanför Sverige)	2	2	1	*	3
Europa (utanför Norden)	3	4	1	*	3
Asien	2	3	17	*	3
Afrika	5	4	15	*	2
Mellanöstern	4	0	10	*	1
Övriga länder	1	5	16	*	2

*Färre än 10 deltagare redovisas ej.

Studieförbundens deltagare kommer från ungefär samma länder som befolkningen i stort i respektive kommuntyp. Andelarna som är födda i Sverige respektive i andra länder och regioner i världen motsvarar varandra. Störst andel

utrikes födda deltagare respektive kommuninvånare finns i storstäderna, och minst andel i landsbygdskommunerna och de glesa blandade kommunerna.

Deltagarna i särskild kurs är oftare födda i Sverige än kommunernas invånare i genomsnitt, även om skillnaderna i många kommuner inte är särskilt stora. Störst är skillnaden i storstäderna, där 78 procent av deltagarna är födda i Sverige, jämfört med 67 procent av storstädernas invånare. Endast i mycket glesa landsbygdskommuner finns fler utrikes födda bland deltagarna i särskild kurs än i befolkningen.

Inom allmän kurs är andelen utrikes födda bland deltagare betydligt större än bland kommunernas invånare. Detta gäller för samtliga kommuntyper. Störst är andelen utrikes födda deltagare i de mycket glesa landsbygdskommunerna. Inom allmän kurs finns en betydligt större andel deltagare med Afrika och Mellanöstern som ursprungsland, jämfört med studieförbundens deltagare och deltagarna i särskild kurs. Då det gäller allmän kurs anges ursprungslandet vara "okänt" för nästan 10 procent av deltagarna, baserat på SCB:s statistik. Undantaget är storstadskommuner och täta blandade kommuner, där motsvarande andel är 4 respektive 6 procent.

I de undersökta kurstyperna är andelen utrikes födda störst bland deltagarna i *studiemotiverande kurs*, och här finns därmed också de största skillnaderna jämfört med kommunernas invånare. Andelen deltagare som är födda i Sverige varierar mellan 23 och 30 procent i olika kommuner. Andelarna utrikes födda är särskilt stora i landsbygdskommunerna och i glesa blandade kommuner. Andelen deltagare från Mellanöstern och Afrika är ännu större än i allmän kurs. Drygt hälften av alla deltagare i studiemotiverande kurs är födda i dessa båda regioner.

Anknytning till arbetsmarknaden innan deltagarna deltog i folkbildning

I detta avsnitt undersöks i vilken utsträckning som deltagarna i folkbildning i åldersgruppen 18–64 år var aktiva på arbetsmarknaden *året innan* sitt deltagande i folkbildning. Det innebär att vi kartlägger ställningen på arbetsmarknaden år 2011 för dem som deltog i folkbildning år 2012, och år 2018 för den som deltog år 2019. Deltagarna jämförs med individer som inte deltog i motsvarande folkbildningsverksamhet samma år, och resultaten bryts ner efter kommuntyp. Kommuntypen baseras på var dessa deltagare bor året efter sitt deltagande, dvs. år 2013 och 2020, för att synliggöra var kompetensen faktiskt tar vägen efter avslutade studier.

Också här väljer vi att bryta ner analysen efter kommuntyp, eftersom fokus i rapporten är kompetensförsörjning i olika kommuner i hela landet – från storstad till mycket gles landsbygd. Som lyfts i inledningen av rapporten varierar nämligen villkoren för en arbetsmarknad i hög grad beroende på var den är belägen.

Den första arbetsmarknadsrelaterade variabeln handlar om anställning. Tabellen nedan visar hur det såg ut åren 2011 och 2018.

TABELL 21. Anställning år 2011 och 2018. Jämförelse mellan folkbildningens deltagare och de som inte deltagit (18–64 år). Andelar i procent.

	Studieförbund		Särskild kurs		Allmän kurs		Studie- motiverande kurs	
	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE
Andel anställda 2011	73	73	44	73	19	73	16	73
Andel anställda 2018	76	76	59	76	23	76	14	76

Andelen anställda bland de som senare deltog i studieförbundsverksamhet var ungefär lika stor som bland de som inte deltog - mellan cirka 73 procent och 76 procent. Mönstret skiljde sig inte åt mellan de båda grupperna.

Det innebär att studieförbundens deltagare skiljer sig från folkhögskolans i det här avseendet. Bland folkhögskolans deltagare var andelen anställda lägre än bland de som inte deltagit. Av de som deltog i en särskild kurs året därpå var andelen anställda cirka 44 procent år 2011 och 59 procent år 2018, vilket alltså är en kraftig ökning med 15 procentenheter mellan åren. Dock var nivåerna båda åren betydligt lägre än bland de som inte deltagit i en särskild kurs.

Av de som senare skulle gå en allmän kurs var en väsentligt lägre andel anställda åren innan sitt deltagande – 19 procent år 2011 respektive 23 procent år 2018. Det är också en betydligt mindre ökning mellan åren jämfört med deltagarna i särskild kurs, endast 4 procentenheter.

Den absolut lägsta andelen anställda återfinns bland deltagarna i studiemotiverande kurs – cirka 16 procent år 2011 och 14 procent år 2018. Det här är dessutom den enda folkbildningsverksamheten där andelen anställda minskade över tid.

Ser dessa anställningsmönster olika ut i olika kommuntyper? Detta framgår av Tabell 22.

TABELL 22. Anställning per kommuntyp år 2011 och 2018. Jämförelse mellan folkbildningens deltagare och de som inte deltagit (18–64 år). Andelar i procent.

	Studieförbund		Särskild kurs		Allmän kurs		Studie- motiverande kurs	
	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE
Storstadskommuner								
Andel anställda 2011	70	71,5	44	72	22	72	18	71
Andel anställda 2018	75	74	60	75	27	75	13	74
Täta blandade kommuner								
Andel anställda 2011	73	74	43	74	18	74	16	74
Andel anställda 2018	76	77	58	77	21	77	14	77
Glesa blandade kommuner								
Andel anställda 2011	76	76	40	76	18	76	18	76
Andel anställda 2018	80	78	58	79	23	79	14	78
Tätortsnära landsbygdskommuner								
Andel anställda 2011	78	77	48	77	17	77	13	77
Andel anställda 2018	80	78	63	79	19	79	15	79
Glesa landsbygdskommuner								
Andel anställda 2011	77	74	45	75	19	75	13	75
Andel anställda 2018	80	76	61	77	23	77	13	77
Mycket glesa landsbygdskommuner								
Andel anställda 2011	80	76	49	77	29	77	7	77
Andel anställda 2018	82	79	63	80	28	80	17	79

Bland de som inte deltog i studieförbundsverksamhet, var andelen anställda lägst i storstadskommunerna, 74,5 procent år 2018. I övriga kommuner varierade andelarna mellan 75,7 procent och 81,8 procent. Mellan åren 2011 och 2018 ökade andelarna anställda i samtliga kommuntyper.

I landsbygdskommunerna och de glesa blandade kommunerna var andelen anställda bland studieförbundens deltagare något högre än bland de som inte deltog i studieförbundsverksamhet, medan förhållandet var omvänt i storstäderna och de täta blandade kommunerna, dvs. nära större städer. Här var fler anställda bland de som inte deltog.

I samtliga kurstyper och kommungrupper, var andelarna anställda bland folkhögskolornas deltagare lägre än bland de som inte deltog. Den högsta andelen anställda fanns inom särskild kurs och de lägsta andelarna i framför allt studiemotiverande kurs.

Mellan åren 2011 och 2018 ökade andelarna anställda bland deltagarna i särskild och allmän kurs i princip i alla kommuntyper. Bland deltagarna i studiemotiverande kurs var utvecklingen mer varierad. Här minskade andelarna anställda i storstäderna, de blandade kommunerna och i vissa av landsbygds-kommunerna, medan andelarna ökade på andra håll på landsbygden.

Hur såg det ut med arbetslösheten? Hur stor andel tog emot någon form av arbetslöshetsstöd år 2011 och år 2018? Det visas i Tabell 23.

Tabell 23. Arbetslöshetsunderstöd år 2011 och 2018. Jämförelse mellan folkbildningens deltagare och de som inte deltagit (18–64 år). Andelar i procent.

	Studieförbund		Särskild kurs		Allmän kurs		Studie- motiverande kurs	
	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE
Andel arbetslösa 2011	5	5	4	5	3	5	4	5
Andel arbetslösa 2018	4	4	5	4	3	4	9	4

Generellt är skillnaderna små mellan de flesta av folkbildningens deltagare och de som inte deltagit. Andelarna arbetslösa varierar mellan 3 och 5 procent år 2011, och mellan 2,8 och 4,6 procent år 2018.

Skillnaderna över tid är generellt små, med en något minskad arbetslöshet i de flesta av de jämförda grupperna. Dock avviker deltagarna i studiemotiverande kurs avviker. Här har andelen arbetslösa nästan tredubblats från 3,6 till 9,4 procent mellan åren 2011 och 2018. Det innebär att man inom denna grupp dessutom gått från en andel som var lägre bland de som deltog än de som inte deltog (3,6 jämfört med 4,7 procent), till en situation som är den motsatta (9,4 jämfört med 3,5 procent).

Såg arbetslöshetssiffrorna olika ut i olika kommuner? Det framgår av Tabell 24.

TABELL 24. Arbetslöshetsunderstöd per kommuntyp år 2011 och 2018. Jämförelse mellan folkbildningens deltagare och de som inte deltagit (18–64 år). Andelar i procent.

	Studieförbund		Särskild kurs		Allmän kurs		Studie- motiverande kurs	
	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE
Storstadskommuner								
Andel arbetslösa 2011	5	4	4	4	3	4	4	4
Andel arbetslösa 2018	4	3	4	3	3	3	14	3
Täta blandade kommuner								
Andel arbetslösa 2011	5	5	4	5	3	5	4	5
Andel arbetslösa 2018	4	4	4	4	2	4	8	4
Glesa blandade kommuner								
Andel arbetslösa 2011	5	6	5	5	3	6	5	5
Andel arbetslösa 2018	4	4	5	4	3	4	7	4
Tätortsnära landsbygdskommuner								
Andel arbetslösa 2011	5	5	5	5	3	5	5	5
Andel arbetslösa 2018	3	3	5	3	2	3	5	3
Glesa landsbygdskommuner								
Andel arbetslösa 2011	6	7	6	7	4	7	6	7
Andel arbetslösa 2018	4	4	5	4	3	4	7	4
Mycket glesa landsbygdskommuner								
Andel arbetslösa 2011	8	8	5	8	6	8	*	8
Andel arbetslösa 2018	5	6	7	5	4	5	*	5

*Färre än 10 deltagare redovisas ej.

Bland de personer i kommunerna som inte deltog i folkbildning, var andelen arbetslösa som mottog arbetslöshetsunderstöd år 2018 störst i de glesa och mycket glesa landsbygdskommunerna – 4,2 respektive 5,5 procent. I övriga kommuntyper varierade andelarna mellan 3,3 och 3,6 procent. Mellan åren 2011 och 2018 minskade andelen arbetslösa i samtliga kommuntyper.

I samtliga kommuntyper var arbetslösheten ungefär lika hög bland studieförbundens deltagare och deltagarna i allmän och särskild kurs som bland de som inte deltog, med liknande variationer i arbetslöshetsnivåerna mellan såväl kommuntyper som över tid.

Här skiljer återigen deltagarna i studiemotiverande kurs ut sig. Bland dessa är arbetslösheten tydligt större än bland de som inte deltagit. Det gäller i samtliga kommuntyper och dessutom ökar andelen arbetslösa kraftigt i

storstadskommunerna – från 3,9 procent arbetslösa bland deltagarna år 2011 till 14,2 procent år 2018.

Ett alternativ till att vara anställd eller arbetslös är att driva eget företag. Tabell 25 visar andelen egenanställda bland folkbildningens deltagare året innan deltagandet jämfört med de som inte deltagit.

TABELL 25. Egenanställning år 2011 och 2018. Jämförelse mellan folkbildningens deltagare och de som inte deltagit (18–64 år). Andelar i procent.

	Studieförbund		Särskild kurs		Allmän kurs		Studiemotiverande kurs	
	DEL-TAGARE	EJ DEL-TAGARE	DEL-TAGARE	EJ DEL-TAGARE	DEL-TAGARE	EJ DEL-TAGARE	DEL-TAGARE	EJ DEL-TAGARE
Andel egenanställda 2011	6	6	3	6	1	6	0	6
Andel egenanställda 2018	6	6	4	6	1	6	0	6

Tabellen visar att det knappast fanns några egenanställda alls bland deltagarna i allmän och studiemotiverande kurs. Bland studieförbundens deltagare var andelen ungefär i nivå med de som inte deltog – 5,5 procent respektive 6,5 procent år 2011 – med en liten minskning över tid. Av deltagarna i särskild kurs ökade andelen egenanställda något från 2,8 procent år 2011 till 4 procent år 2018.

Ser egenföretagandet olika ut i olika kommuner? Det framgår av Tabell 26.

TABELL 26. Egenanställning per kommuntyp år 2011 och 2018. Jämförelse mellan folkbildningens deltagare och de som inte deltagit (18–64 år). Andelar i procent.

	Studieförbund		Särskild kurs		Allmän kurs		Studie- motiverande kurs	
	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE
Storstadskommuner								
Andel egen- anställda 2011	6	6	3	6	1	6	0	6
Andel egen- anställda 2018	6	6	4	6	1	6	1	6
Täta blandade kommuner								
Andel egen- anställda 2011	5	6	2	6	1	6	0	6
Andel egen- anställda 2018	5	5	3	5	1	5	0	5
Glesa blandade kommuner								
Andel egen- anställda 2011	6	6	3	6	1	6	*	6
Andel egen- anställda 2018	5	5	4	6	0	6	*	5
Tätortsnära landsbygdskommuner								
Andel egen- anställda 2011	8	8	3	8	1	8	*	8
Andel egen- anställda 2018	7	8	5	8	0	8	*	8
Glesa landsbygdskommuner								
Andel egen- anställda 2011	8	9	3	8	1	8	*	8
Andel egen- anställda 2018	8	8	5	8	1	8	*	8
Mycket glesa landsbygdskommuner								
Andel egen- anställda 2011	8	10	3	10	2	10	*	10
Andel egen- anställda 2018	8	9	5	9	2	9	*	9

*Färre än 10 deltagare redovisas ej.

Bland de kommuninvånare som inte deltog i folkbildning var egenanställning år 2018 betydligt vanligare i landsbygdskommuner (7,5–9,3 procent) än i storstadskommuner (6,1 procent) och blandade kommuner (5,3–5,4 procent). I samtliga kommuntyper var andelarna något lägre år 2018 jämfört med år 2011.

Dessa mönster återspeglas bland studieförbundens deltagare, även om andelen egenföretagare bland studieförbundens deltagare var lägre än bland de i samma kommuntyp som inte deltog.

Bland deltagarna i särskild kurs ökade andelen egenanställda över tid i samtliga kommuner. Här var också skillnaderna mellan stad och landsbygd något mindre än bland de som inte deltog.

Ett alternativ till att vara aktiv på arbetsmarknaden är att studera. I tabellen nedan visas deltagarnas studiemönster året innan de deltog i folkbildning, jämfört med de som inte deltog.

TABELL 27. Studier år 2011 och 2018. Jämförelse mellan folkbildningens deltagare och de som inte deltagit (18–64 år). Andelar i procent.

	Studieförbund		Särskild kurs		Allmän kurs		Studie- motiverande kurs	
	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE
2011								
Ej i utbildning	82,1	84,2	31,7	84,2	27,7	84,2	59,5	84,0
Gymnasieskola	4,7	4,5	6,9	4,5	9,0	4,5	20,3	4,5
Komvux	2,2	2,1	3,3	2,1	6,3	2,1	10,3	2,1
Tekniskt basår vid universitet/högskola	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
Högskoleutbildning	7,7	5,7	9,9	5,8	1,1	5,9	0,4	5,9
Forskarutbildning	0,4	0,3	0,1	0,3	0,0	0,3	0,0	0,3
Yrkehögskola	0,4	0,5	0,4	0,5	0,1	0,5	0,1	0,5
Folkhögskola	0,9	0,4	45,7	0,2	54,1	0,3	6,7	0,4
Utlandsstudier	0,1	0,3	0,3	0,2	0,1	0,2	0,0	0,2
Övriga studerande	1,5	2,2	1,6	2,1	1,6	2,1	2,4	2,1
2018								
Ej i utbildning	78,8	82,9	35,9	82,8	22,0	82,8	46,5	82,6
Gymnasieskola	4,0	3,9	4,6	3,9	7,5	3,9	5,4	3,9
Komvux	3,1	2,6	4,0	2,6	7,4	2,6	7,9	2,6
Tekniskt basår vid universitet/högskola	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Högskoleutbildning	7,7	5,2	8,8	5,4	0,5	5,4	0,2	5,4
Forskarutbildning	0,4	0,2	0,1	0,3	0,0	0,3	0,0	0,3
Yrkehögskola	0,6	0,6	0,9	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6
Folkhögskola	1,4	0,5	43,0	0,4	54,4	0,4	13,5	0,6
Utlandsstudier	0,1	0,2	0,2	0,2	0,0	0,2	0,0	0,2
Övriga studerande	3,9	3,9	2,5	3,9	8	3,9	26,4	3,9

Under år 2018 studerade drygt 17 procent av de kommuninvånare som inte deltog i folkbildning året därpå. Det innebar en liten ökning jämfört med år 2011 då andelen var strax under 16 procent. Vanligast var att man läste vid högskola (5,2 procent), gymnasieskola (3,9 procent) eller Komvux (2,6 procent).

Studieförbundsdeltagarnas studiemönster såg ungefär likadant ut som i befolkningen i stort, dock med en något högre andel som studerade 2018 (21,2 procent) än bland de som inte deltog i studieförbundsverksamhet (17,1 procent). Det var också en högre andel som läste på högskola (7,7 procent).

Folkhögskolornas deltagare studerade dock i betydligt större omfattning än studieförbundens året som föregick deltagandet. Av deltagarna i särskild kurs studerade ungefär 64 procent år 2018, varav 43 procent på folkhögskola. Näst vanligast i denna grupp var att läsa på högskola (8,8 procent). Andelen studerade minskade däremot mellan åren 2011 och 2018 med ungefär 4 procentenheter.

Bland deltagarna i allmän kurs var det ännu fler som studerade år 2018, 78 procent, vilket är en tydlig ökning jämfört med 2011. En majoritet av deltagarna läste på folkhögskola - 54,4 procent. Näst vanligast var gymnasieskola (7,5 procent) och Komvux (7,4 procent).

Bland de som deltog i studiemotiverande kurser år 2012 var det drygt 40 procent som hade studerat året innan. År 2018 hade denna siffra ökat till 53,5 procent. År 2011 var det vanligast att den här deltagargruppen studerade på gymnasieskola eller Komvux, medan det år 2018 var vanligare att man läste på yrkeshögskola eller Komvux. Skillnaden kan i första hand förklaras av att målgruppen för kursen vidgats. År 2011 avsåg den endast ungdomar i åldern 16–24 år. Detta ändrades år 2013 då den övre åldersgränsen togs bort.

Varierade då studiedeltagandet efter typ av kommun? Detta redovisas i följande två tabeller.

TABELL 28. Studier per kommuntyp år 2011. Jämförelse mellan folkbildningens deltagare och de som inte deltagit (18–64 år). Andelar i procent.

	Studieförbund		Särskild kurs		Allmän kurs		Studie- motiverande kurs	
	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE
Storstadskommuner								
Ej i utbildning	77,4	81,8	29,8	81,7	30,1	81,6	62,1	81,5
Gymnasieskola	4,4	4,0	4,8	4,0	6,8	4,0	17,5	4,0
Komvux	2,5	2,2	3,0	2,2	6,6	2,2	9,0	2,2
Tekniskt basår vid universitet/högskola	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Högskoleutbildning	11,2	7,4	13,8	7,7	1,2	7,7	1,1	7,7
Forskarutbildning	0,6	0,5	0,1	0,5	0,0	0,5	0,0	0,5
Yrkeshögskola	0,6	0,6	0,5	0,6	0,1	0,6	0,0	0,6
Folkhögskola	1,0	0,4	45,8	0,2	53,6	0,3	6,7	0,4
Utlandsstudier	0,2	0,4	0,3	0,4	0,1	0,4	0,1	0,4
Övriga studerande	1,9	2,8	1,9	2,7	1,5	2,7	3,4	2,7
Täta blandade kommuner								
Ej i utbildning	82,1	84,4	31,3	84,4	26,6	84,3	59,9	84,2
Gymnasieskola	5,1	4,8	7,8	4,8	9,7	4,8	21,1	4,8
Komvux	2,3	2,1	3,5	2,2	6,5	2,2	11,9	2,2
Tekniskt basår vid universitet/högskola	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
Högskoleutbildning	7,4	5,6	9,0	5,8	1,0	5,8	0,1	5,8
Forskarutbildning	0,3	0,2	0,1	0,3	0,0	0,3	0,0	0,3
Yrkeshögskola	0,4	0,5	0,4	0,4	0,2	0,4	0,2	0,4
Folkhögskola	0,9	0,4	46,2	0,2	54,2	0,3	4,4	0,4
Utlandsstudier	0,1	0,2	0,2	0,2	0,0	0,2	0,0	0,2
Övriga studerande	1,4	1,7	1,3	1,7	1,8	1,7	2,2	1,7
Glesa blandade kommuner								
Ej i utbildning	86,0	86,8	34,7	87,0	24,9	86,9	56,4	86,8
Gymnasieskola	4,8	4,7	8,3	4,7	11,3	4,7	19,1	4,7
Komvux	1,7	1,8	2,2	1,8	6,0	1,8	10,0	1,8
Tekniskt basår vid universitet/högskola	0,1	0,0	0,2	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0
Högskoleutbildning	4,6	3,9	6,0	4,0	1,1	4,0	0,3	4,0
Forskarutbildning	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1
Yrkeshögskola	0,4	0,4	0,6	0,4	0,2	0,4	0,0	0,4
Folkhögskola	1,1	0,4	45,8	0,3	54,9	0,3	12,4	0,5
Utlandsstudier	0,0	0,1	0,3	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1
Övriga studerande	1,3	1,7	2	1,6	1,5	1,7	1,8	1,6

	Studieförbund		Särskild kurs		Allmän kurs		Studie- motiverande kurs	
	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE
Tätortsnära landsbygdskommuner								
Ej i utbildning	87,9	88,3	36,0	88,5	27,3	88,4	57,3	88,3
Gymnasieskola	4,2	4,8	8,6	4,7	10,8	4,7	25,5	4,7
Komvux	1,6	1,7	2,9	1,7	5,3	1,7	8,0	1,7
Tekniskt basår vid universitet/högskola	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,7	0,0
Högskoleutbildning	4,0	2,9	6,9	3,0	0,8	3,0	0,7	3,0
Forskarutbildning	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1
Yrkehögskola	0,4	0,4	0,3	0,4	0,0	0,4	0,0	0,4
Folkhögskola	0,7	0,3	43,7	0,2	54,2	0,2	5,6	0,3
Utländsstudier	0,0	0,1	0,3	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1
Övriga studerande	1,1	1,4	1,4	1,4	1,6	1,4	2,1	1,4
Glesa landsbygdskommuner								
Ej i utbildning	87,8	88,0	34,5	88,3	25,7	88,2	56,8	88,0
Gymnasieskola	4,0	4,6	8,8	4,6	10,7	4,6	20,6	4,6
Komvux	1,9	1,9	5,0	1,9	5,1	1,9	8,4	1,9
Tekniskt basår vid universitet/högskola	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Högskoleutbildning	3,8	3,0	5,4	3,0	0,6	3,1	0,0	3,0
Forskarutbildning	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Yrkehögskola	0,3	0,3	0,6	0,3	0,2	0,3	0,0	0,3
Folkhögskola	0,9	0,4	44,7	0,3	57,1	0,3	12,8	0,5
Utländsstudier	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1
Övriga studerande	1,2	1,6	0,8	1,6	0,6	1,6	1,4	1,6
Mycket glesa landsbygdskommuner								
Ej i utbildning	88,5	88,8	34,9	89,1	29,9	89,0	*	88,8
Gymnasieskola	3,8	4,7	4,0	4,5	11,5	4,5	*	4,5
Komvux	2,0	1,5	8,3	1,6	6,4	1,6	*	1,6
Tekniskt basår vid universitet/högskola	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	*	0,0
Högskoleutbildning	3,4	2,5	5,2	2,6	1,9	2,7	*	2,7
Forskarutbildning	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	*	0,0
Yrkehögskola	0,3	0,3	0,4	0,3	0,0	0,3	*	0,3
Folkhögskola	0,9	0,3	42,5	0,2	46,5	0,3	*	0,4
Utländsstudier	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	*	0,1
Övriga studerande	1,1	1,7	4,8	1,5	3,8	1,5	*	1,6

TABELL 29. Studier per kommuntyp 2018. Jämförelse mellan folkbildningens deltagare och de som inte deltagit (18–64 år). Andelar i procent.

	Studieförbund		Särskild kurs		Allmän kurs		Studie- motiverande kurs	
	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE
Storstadskommuner								
Ej i utbildning	75,0	80,7	34,7	80,6	23,6	80,5	56,2	80,3
Gymnasieskola	3,5	3,4	3,7	3,4	6,6	3,4	5,4	3,4
Komvux	2,9	2,6	3,8	2,6	8,3	2,6	7,2	2,6
Tekniskt basår vid universitet/högskola	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1
Högskoleutbildning	11,6	6,5	13,0	6,8	0,6	6,9	0,2	6,9
Forskarutbildning	0,6	0,4	0,1	0,4	0,0	0,4	0,0	0,4
Yrkeshögskola	0,8	0,8	1,3	0,8	0,2	0,8	0,2	0,8
Folkhögskola	1,4	0,5	40,6	0,3	53,4	0,4	8,9	0,5
Utlandsstudier	0,2	0,3	0,3	0,3	0,1	0,3	0,0	0,3
Övriga studerande	4	4,7	2,5	4,7	7,4	4,7	21,9	4,7
Täta blandade kommuner								
Ej i utbildning	78,2	83,0	35,3	82,8	21,3	82,8	43,5	82,6
Gymnasieskola	4,5	4,0	5,4	4,1	7,9	4,1	5,6	4,1
Komvux	3,5	2,7	4,4	2,8	7,1	2,8	9,2	2,8
Tekniskt basår vid universitet/högskola	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1
Högskoleutbildning	7,5	5,3	7,6	5,4	0,5	5,5	0,2	5,5
Forskarutbildning	0,3	0,2	0,0	0,2	0,0	0,2	0,0	0,2
Yrkeshögskola	0,5	0,6	0,7	0,6	0,0	0,6	0,1	0,6
Folkhögskola	1,3	0,5	43,4	0,3	55,3	0,4	13,5	0,5
Utlandsstudier	0,1	0,2	0,1	0,2	0,0	0,2	0,0	0,2
Övriga studerande	4	3,5	2,8	3,5	7,9	3,5	27,9	3,5
Glesa blandade kommuner								
Ej i utbildning	84,2	85,7	38,9	85,9	20,9	85,9	42,3	85,6
Gymnasieskola	3,8	4,2	4,3	4,1	8,7	4,1	6,6	4,1
Komvux	2,5	2,4	3,9	2,4	7,4	2,4	6,6	2,4
Tekniskt basår vid universitet/högskola	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Högskoleutbildning	4,2	3,3	5,2	3,4	0,8	3,4	0,0	3,4
Forskarutbildning	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1
Yrkeshögskola	0,5	0,5	1,0	0,5	0,0	0,5	0,0	0,5
Folkhögskola	1,6	0,6	45,0	0,4	52,3	0,5	21,1	0,7
Utlandsstudier	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1
Övriga studerande	3	3,1	1,7	3,1	9,8	3	23,4	3

	Studieförbund		Särskild kurs		Allmän kurs		Studie- motiverande kurs	
	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE	DEL- TAGARE	EJ DEL- TAGARE
Tätortsnära landsbygdskommuner								
Ej i utbildning	85,0	86,7	39,2	86,8	19,2	86,8	36,5	86,6
Gymnasieskola	3,8	4,2	4,5	4,2	8,4	4,2	3,3	4,2
Komvux	2,5	2,2	3,4	2,2	6,3	2,2	5,9	2,2
Tekniskt basår vid universitet/högskola	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Högskoleutbildning	3,2	2,5	4,7	2,5	0,3	2,6	0,0	2,5
Forskarutbildning	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1
Yrkeshögskola	0,5	0,5	0,6	0,5	0,0	0,5	0,0	0,5
Folkhögskola	1,3	0,5	45,5	0,3	57,4	0,4	19,6	0,6
Utlandsstudier	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1
Övriga studerande	3,5	3,1	2	3,2	8,3	3,1	34,7	3,1
Glesa landsbygdskommuner								
Ej i utbildning	84,0	86,2	37,7	86,2	23,3	86,2	38,3	86,0
Gymnasieskola	3,5	4,2	5,4	4,1	7,2	4,1	5,4	4,1
Komvux	3,1	2,5	3,3	2,5	6,4	2,5	4,6	2,5
Tekniskt basår vid universitet/högskola	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Högskoleutbildning	3,3	2,4	4,7	2,5	0,6	2,5	0,0	2,5
Forskarutbildning	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Yrkeshögskola	0,5	0,5	0,4	0,5	0,1	0,5	0,0	0,5
Folkhögskola	1,4	0,6	47,0	0,4	53,6	0,5	21,3	0,7
Utlandsstudier	0,0	0,1	0,3	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1
Övriga studerande	4	3,6	1,1	3,6	8,7	3,6	30,4	3,6
Mycket glesa landsbygdskommuner								
Ej i utbildning	86,6	87,2	39,4	87,4	17,4	87,5	*	87,1
Gymnasieskola	3,4	4,6	3,9	4,4	11,0	4,4	*	4,4
Komvux	2,0	1,9	1,5	1,9	5,5	1,9	*	1,9
Tekniskt basår vid universitet/högskola	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	*	0,0
Högskoleutbildning	2,9	2,1	6,6	2,2	0,5	2,2	*	2,2
Forskarutbildning	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	*	0,0
Yrkeshögskola	0,3	0,3	0,8	0,3	0,5	0,3	*	0,3
Folkhögskola	1,2	0,7	44,8	0,5	53,4	0,5	*	0,8
Utlandsstudier	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	*	0,1
Övriga studerande	3,5	3,1	2,7	3,2	11,9	3,1	*	3,2

Bland de personer som inte deltog i folkbildning var studiedeltagandet år 2018 högst i storstadskommunerna. Här studerade 19, 3 procent, varav den

största gruppen på högskola (6,5 procent) och den näst största inom så kallade övriga utbildningar, exempelvis arbetsmarknadsutbildning, sfi, grundskola eller annan kompletterande utbildning (4,7 procent).

De lägsta andelarna studerande fanns i landsbygdskommunerna, 12,8–13,8 procent, och av dessa var andelen allra lägst i de mycket glesa landsbygds-kommunerna. Vanligast på landsbygderna var att läsa en gymnasieutbildning, näst vanligast att man läste på Komvux eller högskola.

I de så kallade blandade kommunerna varierade studiedeltagandet år 2018 mellan 14,3 och 17 procent. Här var det vanligast att läsa på högskola (3,3–5,3 procent) eller gymnasium (4–4,2 procent).

Den sista arbetsmarknadsrelaterade faktorn som analyseras är disponibel inkomst året innan deltagande i folkbildningen. Resultaten framgår av Tabell 30.¹⁸

TABELL 30. Disponibel inkomst år 2011 och 2012. Jämförelse mellan folkbildningens deltagare och de som inte deltagit (18–64 år). Årsinkomst, tusen kronor.

	Studieförbund		Särskild kurs		Allmän kurs		Studie-motiverande kurs	
	DEL-TAGARE	EJ DEL-TAGARE	DEL-TAGARE	EJ DEL-TAGARE	DEL-TAGARE	EJ DEL-TAGARE	DEL-TAGARE	EJ DEL-TAGARE
Disponibel inkomst 2011	210,9	224,2	119,1	223,4	82,6	223,4	51,9	223,1
Disponibel inkomst 2018	263,2	280,4	182,2	279,5	109,5	279,5	113,2	279,1

Studieförbundsdeltagarna är den grupp som har den högsta genomsnittliga disponibla inkomsten av folkbildningens deltagare. Inkomsten liknar genomsnittet i landet, även om den är lite lägre än bland de som inte deltagit i folkbildning. Ökningstakten i den disponibla inkomsten mellan åren 2012 och 2019 är också något långsammare bland de som har deltagit i studieförbunds-verksamhet än bland de som inte gjort det.

För folkhögskoledeltagarna – oavsett kurstyp – ligger den disponibla inkomsten väsentligt mycket lägre än bland de som inte deltagit. Detta har flera

¹⁸ Den disponibla inkomsten är för de flesta relativt starkt relaterad till löneinkomsten då en individ är i arbete, men den innefattar även andra inkomster såsom transfereringar och kapitalinkomster. Den illustrerar därmed relativt väl hur mycket en individ har att röra sig med. Däremot tar denna siffra inte med om man lever tillsammans med någon annan i hushållet som man kan dela inkomster och kostnader med.

orsaker. Dels vet vi från tidigare att många av folkhögskolans deltagare har en jämförelsevis låg utbildningsnivå. Dels har de året tidigare ofta varit studerande, vilket innebär en lägre förvärvsinkomst. Allra lägst disponibel inkomst har de som deltagit i studiemotiverande kurs (vilket kan förklaras av att individerna som deltar ska vara arbetslösa), följt av de som deltagit i allmän kurs. De som har deltagit i särskild kurs ligger något högre än övriga folkhögskoledeltagare.

Hur ser inkomsterna ut i olika kommuner året innan deltagandet i folkbildningen? Detta visas i Tabell 31 nedan.

TABELL 31. Disponibel inkomst per kommuntyp år 2011 och 2018. Jämförelse mellan folkbildningens deltagare och de som inte deltagit (18–64 år). Årsinkomst, tusen kronor.

	Studieförbund		Särskild kurs		Allmän kurs		Studiemotiverande kurs	
	DEL-TAGARE	EJ DEL-TAGARE	DEL-TAGARE	EJ DEL-TAGARE	DEL-TAGARE	EJ DEL-TAGARE	DEL-TAGARE	EJ DEL-TAGARE
Storstadskommuner								
Inkomst 2011	221,4	242,3	119,1	212,4	91,2	242,1	53,7	241,7
Inkomst 2018	276,1	308,1	189,1	306,4	115,8	306,5	113,6	305,9
Täta blandade kommuner								
Inkomst 2011	207,1	217,7	119,0	217,1	78,6	217,1	51,7	216,8
Inkomst 2018	258,4	269,2	176,9	268,7	107,0	268,8	114,1	268,4
Glesa blandade kommuner								
Inkomst 2011	210,4	212,3	116,5	212,5	78,9	212,5	56,6	212,2
Inkomst 2018	258,0	259,9	184,8	260,2	105,6	260,3	99,0	259,8
Tätortsnära landsbygdskommuner								
Inkomst 2011	208,5	215,6	124,1	215,3	73,9	215,3	44,6	215,0
Inkomst 2018	261,8	261,7	178,2	262,2	101,1	262,2	114,8	261,8
Glesa landsbygdskommuner								
Inkomst 2011	200,9	200,5	117,3	200,9	77,3	200,9	49,2	200,7
Inkomst 2018	248,1	243,4	183,1	244,3	105,8	244,5	117,2	244,0
Mycket glesa landsbygdskommuner								
Inkomst 2011	197,2	196,1	133,5	196,7	82,5	196,7	*	196,4
Inkomst 2018	254,4	238,8	177,0	241,9	112,2	242,1	*	241,5

*Färre än 10 deltagare redovisas ej.

Precis som väntat, ligger inkomstnivåerna rent generellt lägre i landsbygdskommunerna än i storstadskommunerna och i kommuner nära en tätort.

Detta är en effekt av de agglomerationseffekter som beskrivs i inledningen av rapporten, som innebär att stora arbetsmarknader tenderar att bli mer effektiva, eftersom storleken skapar en rad fördelar. Det medför stordriftsfördelar, då fasta kostnader kan spridas på fler enheter. Dessutom blir det ofta en högre grad av specialisering inom vissa branscher, samtidigt som stora arbetsmarknader är mer diversifierade och därmed även mindre känsliga för kriser i omvärlden (exempelvis pandemi, krig eller kraftiga energiprisökningar). Stora arbetsmarknader har en mer effektiv jobbmatchning och en större spridning av kunskap mellan olika områden. Allt detta sammantaget gör att det kan betalas ut högre löner till de som arbetar i dessa regioner. För de flesta individer i arbetsför ålder utgör löneinkomsten också den största delen av den disponibla inkomsten.

Om vi ser till de som deltagit i studieförbundsverksamhet, så ligger deltagarna disponibla inkomst i storstadskommuner och i blandade kommuner något lägre än bland icke-deltagarna. År 2011 var situationen mer jämn i landsbygdskommunerna och år 2018 har deltagarna till och med en något högre disponibel inkomst i genomsnitt än de som inte deltagit. Skillnaderna i disponibel inkomst är större då det gäller de som deltagit i någon form av folkhögskoleutbildning och de som inte har deltagit i motsvarande.

3 Karriärvägar i olika kommuner

Frågan som ställs i kapitel 3 är:

Hur ser karriärvägarna (arbete/studier) ut för folkbildningens deltagare i olika typer av kommuner, jämfört med de individer som inte deltagit?

SAMMANFATTNING KAPITEL 3

I kapitlet analyseras hur deltagarnas tillvaro ser ut tre och fem år efter deltagandet i folkbildning med avseende på löner, arbetsmarknadsdeltagande, arbetslöshet samt fortsatta studier. En jämförelse görs med individer i befolkningen som inte deltagit i folkbildning. Här ingår även en analys av om utfallet skiljer sig åt beroende på vilken typ av kommun som individerna bor i. Ett inledande antagande är att folkbildningen potentiellt skulle kunna spela en särskild roll för individer som bor i kommuner där annan typ av utbildning saknas, eller där industristrukturen inte nödvändigtvis kräver att den som arbetar har en högre utbildning. Analysen avser personer i åldersspannet 18–64 år.

Karriärvägarna för *studieförbundens deltagare* liknar i många avseenden kommuninvånarnas. Ändå finns signifikanta skillnader. Studieförbundens deltagare är mer benägna att studera än de som inte deltagit. Det gäller både tre och fem år efter att de gått i studiecirkel eller annan folkbildningsverksamhet och i samtliga kommuntyper. I övrigt gäller att i de större kommunerna är deltagarnas löneinkomster och sannolikhet att förvärvsarbeta lägre än för de som inte deltagit, medan sannolikheten att vara arbetslös är högre. Men i takt med att kommunerna blir mindre och glesare blir bilden mer varierad. I landsbygdskommunerna är det oftast istället mer sannolikt att studieförbundens deltagare förvärvsarbetar tre och fem år efter att ha deltagit i en studiecirkel, än att de som inte deltagit gör det. Deltagare i studieförbundens verksamheter som bor i de mest glesa landsbygdskommunerna har också en högre löneinkomst än övriga invånare efter tre år.

Deltagare i *allmän* och *särskild kurs* tenderar att gå vidare i studier i större utsträckning än individer med liknande karaktärsdrag som inte deltagit, men samtidigt är deltagarnas löneutveckling sämre. Detta gäller oavsett om det har gått tre eller fem år efter kursen och oavsett vilken kommuntyp som deltagarna bor i. Tre år efter kursen är folkhögskoledeltagarna generellt också mer sannolikt arbetslösa, utom i vissa landsortskommuner. I de mycket glesa landsbygdskommunerna är sannolikheten att vara arbetslös däremot lägre bland deltagarna i allmän och särskild kurs än bland de som inte deltagit. Efter fem år är mönstret ungefär detsamma, förutom att sannolikheten för arbetslöshet har minskat på fler håll.

I alla kommuner och både tre och fem år efter att de deltagit, är deltagarna i *studiemotiverande kurs* mindre sannolikt förvärvsarbetande och de har lägre inkomst än de som inte deltagit. I de flesta kommuner är det också mer troligt att de är arbetslösa. De här deltagarna skiljer sig i ett tydligt avseende från övriga folkhögskoledeltagare – steget till vidare studier är inte självklart. Bara i en kommuntyp och vid en mätpunkt – i tätortsnära landsbygdskommuner år 2017 – är sannolikheten att deltagaren ska studera vidare större än att den som inte deltagit i kursen ska göra det.

RESULTATREDOVISNING

Medan kapitel 1 och 2 har gett en bild av deltagarna i folkbildningen och deras relation till arbetsmarknaden på en aggregerad nivå, så bygger beskrivningen i kapitel 3 på individdata. Syftet är att analysera olika karaktärsdrag hos de som väljer att delta i folkhögskolekurser eller i studieförbundens verksamheter, för att sedan se vad som händer med dessa individer. Hamnar de i arbete eller är de arbetslösa? Studerar de vidare? Finns det skillnader jämfört med de som inte deltar i folkbildning? Finns det skillnader kopplade till vilken typ av kommun som individerna bor i?

Analysmetoden i detta kapitel – matchningsanalys

Ett sätt att studera skillnader mellan individer som har deltagit i folkbildning respektive inte har deltagit, är att *matcha* dessa två grupper med varandra. Med andra ord försöker man hitta två individer som på pappret har liknande karaktärsdrag, men där bara den ene har deltagit i någon form av folkbildning. Därefter analyseras om det finns några skillnader mellan dessa i fråga om:

- löneinkomst
- deltagande i högre studier

- mottagande av arbetslöshetsersättning
- sannolikheten att individen förvärvsarbetar.

I den här rapporten baseras matchningen på individer som deltog i folkbildning år 2014. De matchade individernas livssituation jämförs därefter tre och fem år senare, dvs. år 2017 och 2019. Tabell 32 visar vilka variabler som ingår i analysen.

TABELL 32. Variabler i kapitel 3.

Variabel	Förklaring
Lön	Bruttolön
Förvärvsarbete	Förvärvsarbetar
Arbetslös	Summa arbetslöshetsersättning
Studerande	Studiedeltagande under höstterminen
Högutbildad	Minst två års eftergymnasial utbildning
Kön	Kön (man=1)
Ålder	Ålder år 2014
Utrikes	Invandrat till Sverige
Stad	Bor i en stadskommun
Flyttat	Bytt kommun (kan vara en annan region)
Bytt region	Har flyttat till annan region
Stockholm	Bor i Stockholms kommun
Kommuntyp	
Storstadskommuner	
Täta blandade kommuner	
Glesa blandade kommuner	
Tätortsnära landsbygdskommuner	
Glesa landsbygdskommuner	
Mycket glesa landsbygdskommuner	

Jämförelserna görs per folkbildningskategori – studieförbundsverksamhet (studiecirkel eller annan folkbildningsverksamhet), särskild kurs, allmän kurs och studiemotiverande kurs.

Resultaten från jämförelserna presenteras i tabellerna som plus (+) eller minus (-):

- Plus (+) innebär en signifikant större sannolikhet för deltagare än icke deltagare.
- Minus (-) innebär en signifikant lägre sannolikhet för deltagare än icke deltagare.
- Vita rutor innebär att resultatet inte är signifikant.

Ett plus för exempelvis "löneinkomst" ska tolkas som att deltagarna har ett högre värde än gruppen som inte deltagit. Ett minus ska tolkas som det motsatta.

Studieförbundens deltagare – karriärvägar efter deltagandet i folkbildning

TABELL 33. Studieförbundens deltagare. Karriärvägar i olika typer av kommuner år 2017 och 2019.

		2017			2019		
		RESULTAT AV MATCH- NING	DEL- TAGARE*	EJ DEL- TAGARE**	RESULTAT AV MATCH- NING	DEL- TAGARE*	EJ DEL- TAGARE**
Storstadskommun (N)	1 765 980		12 964	1 631 962		12 964	1 636 293
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös		+			+		
Studerande		+			+		
Förvärvsarbete		-					
Täta blandade kommuner (N)	2 161 931		189 370	1 969 785		189 370	1 972 487
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös		+			+		
Studerande		+			+		
Förvärvsarbete		-			+		
Täta kommuner avlägset belägna (N)	332 099		32 984	298 295		32 984	298 598
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös		-					
Studerande		+			+		
Förvärvsarbete					+		
Landsbygdskommun nära större stad (N)	462 613		39 923	421 885		39 923	423 319
Löneinkomst		-			+		
Arbetslös		+			+		
Studerande		+			-		
Förvärvsarbete		+					
Glesa landsbygds-kommuner (N)	269 090		28 506	239 881		28 506	240 112
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös					+		

	2017			2019		
	RESULTAT AV MATCH- NING	DEL- TAGARE*	EJ DEL- TAGARE**	RESULTAT AV MATCH- NING	DEL- TAGARE*	EJ DEL- TAGARE**
Studerande	+			+		
Förvärvsarbete	+			+		
Mycket glesa landsbygdskommuner (N)	36 650	6 383	29 727		6 383	29 748
Löneinkomst	+					
Arbetslös						
Studerande	+			+		
Förvärvsarbete	+			+		

*Treated **Non-treated (kontrollgrupp)

Studieförbundens deltagare liknar i många avseenden kommunernas invånare i allmänhet. Ändå redovisar tabellen ovan signifikanta skillnader mellan deltagarna och de som inte deltagit. Ett entydigt resultat är att studieförbundens deltagare är mer benägna att studera än de som inte deltagit. Detta gäller både tre och fem år efter att de deltagit i studieförbundens verksamheter och i samtliga kommuntyper.

I de större kommunerna är de övriga värdena relativt negativa för studieförbundens deltagare efter både tre och fem år. Löneinkomsterna och sannolikheten att förvärvsarbete är lägre för deltagarna än för de som inte deltagit, medan sannolikheten för arbetslöshet är högre.

I takt med att kommunerna blir mindre, mer blandade och glesare blir bilden mer varierad. I landsbygdskommunerna är det istället oftast mer sannolikt att studieförbundens deltagare förvärvsarbetar tre och fem år efter att ha deltagit i en studiecirkel, än att de som inte deltagit gör det. Deltagare i studieförbundens verksamheter som bor i de mest glesa landsbygdskommunerna har också en högre löneinkomst efter tre år än övriga.

Deltagare i särskild kurs – karriärvägar efter deltagandet i folkbildning

TABELL 34. Deltagare i särskild kurs. Karriärvägar i olika typer av kommuner år 2017 och 2019.

		2017			2019		
		RESULTAT AV MATCH- NING	DEL- TAGARE*	EJ DEL- TAGARE**	RESULTAT AV MATCH- NING	DEL- TAGARE*	EJ DEL- TAGARE**
Storstadskommun (N)	1 765 980		7 594	1 708 603		7 594	1 713 057
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös		+			+		
Studerande		+			+		
Förvärvsarbete		-			-		
Täta blandade kommuner (N)	2 161 931		9 638	2 108 319		9 638	2 11 098
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös		+			+		
Studerande		+			+		
Förvärvsarbete		-			-		
Glesa blandade kommuner (N)	332 099		1 971	294 863		1 971	294 863
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös		+					
Studerande		+			+		
Förvärvsarbete		-			-		
Landsbygdskommun nära större stad (N)	462 613		2 228	417 923		2 228	417 923
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös					+		
Studerande		+			+		
Förvärvsarbete		-			-		
Glesa landsbygdskommuner (N)	269 090		1 518	228 088		1 518	228 088
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös		+					
Studerande		+			+		
Förvärvsarbete		-			-		

Mycket glesa landsbygdskommuner (N)	36 650	228	22 338	228	22 348
Löneinkomst	-		-		
Arbetslös	-				
Studerande	+		+		
Förvärvsarbete	-				

*Treated **Non-treated (kontrollgrupp)

Deltagare i särskild kurs tenderar att gå vidare i studier i större utsträckning än individer med liknande karaktärsdrag som inte deltagit i särskild kurs, samtidigt som deras löneutveckling är sämre. Detta gäller oavsett om det har gått tre eller fem år efter kursen och oavsett i vilken kommuntyp som deltagarna bor.

Tre år efter kursen är deltagarna också mer sannolikt arbetslösa, med undantag för vissa landsortskommuner. I de mycket glesa landsbygdskommunerna är sannolikheten att vara arbetslös istället mindre bland deltagarna i särskild kurs än bland de som inte deltagit. Efter fem år ser mönstret ungefär likadant ut, men då har sannolikheten för arbetslöshet minskat även i glesa blandade kommuner.

Deltagare i allmän kurs – karriärvägar efter deltagandet i folkbildning

TABELL 35. Deltagare i allmän kurs. Karriärvägar i olika typer av kommuner år 2017 och 2019.

		2017			2019		
		RESULTAT AV MATCH- NING	DEL- TAGARE*	EJ DEL- TAGARE**	RESULTAT AV MATCH- NING	DEL- TAGARE*	EJ DEL- TAGARE**
Storstadskommun (N)	1 765 980		5 739	1 371 889		5 739	1 375 662
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös		+			+		
Studerande		+			+		
Förvärvsarbete		-			-		
Täta blandade kommuner (N)	2 161 931		6 807	1 773 342		6 807	1 775 762
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös		+			+		
Studerande		+			+		
Förvärvsarbete		-			-		

		2017			2019		
		RESULTAT AV MATCH- NING	DEL- TAGARE*	EJ DEL- TAGARE**	RESULTAT AV MATCH- NING	DEL- TAGARE*	EJ DEL- TAGARE**
Glesa blandade kommuner (N)	332 099		1 351	224 900		1 351	225 134
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös					+		
Studerande		+			+		
Förvärvsarbete		-			-		
Tätortsnära landsbygdskommuner (N)	462 613		1 415	280 812		1 415	281 092
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös					+		
Studerande		+			+		
Förvärvsarbete		-			-		
Glesa landsbygds-kommuner (N)	269 090		1 045	174 196		1 045	174 376
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös					+		
Studerande		+			+		
Förvärvsarbete		-			-		
Mycket glesa landsbygdskommu- ner (N)	36 650		125	11 731		125	11 564
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös					-		
Studerande		+			+		
Förvärvsarbete		-			-		

*Treated **Non-treated (kontrollgrupp)

Karriärvägarna för deltagarna i allmän kurs ser nästan likadana ut som för deltagarna i särskild kurs. Tabellen visar att även deltagare i allmän kurs tenderar att gå vidare in i studier i större utsträckning än individer med liknande karaktärsdrag som inte deltar. Detta gäller oavsett om det har gått tre eller fem år efter deltagandet i kursen och oavsett vilken kommuntyp som individerna bor i.

Samtidigt ser löneutvecklingen sämre ut för deltagarna och det är mindre sannolikt att de förvärvsarbetar efter både tre och fem år och i samtliga kommuner. Troligen beror detta i alla fall delvis på att de studerar.

På de flesta håll är deltagarna i allmän kurs också mer sannolikt arbetslösa än de som inte deltar. Så är det i storstäder och i täta blandade kommuner tre

år efter att de deltagit. Fem år efter kursen har dessutom sannolikheten för arbetslöshet ökat för deltagare i samtliga kommuntyper, utom för de som bor i mycket glesa landsbygdskommuner. Här är sannolikheten att vara arbetslös i stället lägre bland deltagarna än bland de som inte deltagit i folkbildning.

Deltagare i studiemotiverande kurs – karriärvägar efter deltagandet i folkbildning

TABELL 36. Deltagare i studiemotiverande kurs. Karriärvägar i olika typer av kommuner år 2017 och 2019.

		2017			2019		
		RESULTAT AV MATCH- NING	DEL- TAGARE*	EJ DEL- TAGARE**	RESULTAT AV MATCH- NING	DEL- TAGARE*	EJ DEL- TAGARE**
Storstadskommun (N)	1 765 980		1 670	786 000		1 670	788 405
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös		+			+		
Studerande							
Förvärvsarbete		-			-		
Täta blandade kommuner (N)	2 161 931		2 644	1 191 086		2 644	1 191 086
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös		+			+		
Studerande							
Förvärvsarbete		-			-		
Glesa blandade kommuner (N)	332 099		326	116 892		326	116 740
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös					+		
Studerande		+			-		
Förvärvsarbete		-			-		
Tätortsnära landsbygdskommuner (N)	462 613		484	171 741		484	171 751
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös		+			+		
Studerande		+					
Förvärvsarbete		-			-		

		2017			2019		
		RESULTAT AV MATCH- NING	DEL- TAGARE*	EJ DEL- TAGARE**	RESULTAT AV MATCH- NING	DEL- TAGARE*	EJ DEL- TAGARE**
Glesa landsbygds- kommuner (N)	269 090		333	90 077		333	90 192
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös		+			+		
Studerande							
Förvärvsarbete		-			-		
Mycket glesa lands- bygdskommuner (N)	32 279		34	5 878		34	5 882
Löneinkomst		-			-		
Arbetslös							
Studerande							
Förvärvsarbete		-			-		

*Treated **Non-treated (kontrollgrupp)

I alla kommuner och både tre och fem år efter att de deltagit, är deltagarna i studiemotiverande kurs mindre sannolikt förvärvsarbete och har lägre inkomst än de som inte deltagit. I de flesta kommuner är de också mer sannolikt arbetslösa.

Deltagarna i studiemotiverande kurs skiljer sig på ett sätt tydligt från övriga folkhögskoledeltagare – steget till vidare studier är inte självklart. Bara för två kommuntyper – glesa blandade kommuner och tätortsnära landsbygdskommuner tre år efter deltagandet (2017) – är sannolikheten att deltagaren ska studera vidare större än den är för de som inte har deltagit i kursen. I övrigt finns inga signifikanta samband när det gäller vidare studier för deltagarna i studiemotiverande kurs.

4 Stannar eller flyttar?

Frågan som behandlas i kapitel 4 är:

I vilken utsträckning stannar folkbildningskompetensen kvar på den plats där deltagarna deltagit i folkbildning?

SAMMANFATTNING KAPITEL 4

Här analyseras både sannolikheten att individer deltar i folkbildningen i olika kommuner och kommunernas förmåga att behålla dessa individer i kommunen efteråt. Om lokala folkbildningsverksamheter ska gynna den lokala kompetensförsörjningen på längre sikt förutsätts att deltagarna väljer att stanna kvar i kommunen efter att de deltagit i folkbildning.

Analysen består av två delar: dels analyseras kommunernas andel deltagare i folkbildning i relation till deras *förväntade* andelar deltagare år 2014, dels analyseras andelen deltagare i folkbildning som stannat kvar på samma ort fem år senare, år 2019 – i relation till den *förväntade* andelen deltagare som stannar kvar. Analysen avser folkbildningens deltagare i åldersspannet 18–64 år. Utgångspunkten för analysen är, som i tidigare kapitel, de kommuner där deltagarna *bor*.

Andelen studieförbundsdeltagare är större än vad som kan förväntas givet kommunerna särdrag, dels på många håll i de norra delarna av landet, dels i de inre delarna av Götaland och Svealand; stora delar av regionerna Västerbotten, Jämtland, Värmland, Jönköping och Kalmar har en betydligt högre andel deltagare än vad som kan förväntas. Det är däremot inte självklart att deltagarna blir kvar i de kommuner där de bodde och deltog i studieförbundens verksamheter år 2014. I framför allt Västerbotten och Jämtland finns flera kommuner med jämförelsevis många deltagare år 2014, där fler deltagare än förväntat har lämnat kommunen fem år senare.

I Region Norrbotten har kommunerna längs kusten – Luleå, Piteå, Kalix och Skellefteå – en andel deltagare i *särskild kurs* som är över vad som kan

förväntas, medan kommunerna i inlandet i stället har ett lägre deltagande år 2014. I flera av kustkommunerna med ett oväntat högt deltagande hade dessutom oväntat många deltagare valt att *stanna kvar* år 2019. På de orterna utgör särskild kurs med andra ord en påtaglig och stabil resurs i den lokala kompetensförsörjningen. Även på vissa håll längre söderut i landet, exempelvis i stora delar av Småland och Östergötland, fanns fler deltagare i särskild kurs år 2014 än vad som kan förväntas. Också här var det fler deltagare än förväntat som bodde kvar 2019, och som därmed bidrog till den lokala arbetsmarknaden.

När det gäller folkhögskolornas *allmänna kurser* är andelen deltagare över förväntan i områden med kommuner som kategoriseras som landsbygd. Detta kan delvis bero på att det finns en särskilt stor efterfrågan på folkbildning i dessa kommuner, men även på var utbudet av allmän kurs finns. Däremot är andelen deltagare som stannar kvar i många av dessa landsbygdskommuner *lägre* än förväntat. Fler än förväntat tar alltså med sig de kunskaper och erfarenheter som de fått på kursen och flyttar någon annanstans. Incitamenten att stanna kvar är tydligen inte tillräckligt starka.

År 2014 fanns inte deltagare i studiemotiverande kurs i alla kommuner och det totala antalet deltagare i landet var jämförelsevis lågt. Det betyder att det är svårt att analysera flyttmönster bland dessa deltagare.

RESULTATREDOVISNING

Analysmetoden i detta kapitel - *gapanalys*

För att undersöka ovanstående frågor har en så kallad *gapanalys* genomförts. I denna undersöks gapet mellan förväntade värden och verkligheten. Analysen görs i två steg: dels analyseras kommunernas verkliga andel deltagare i folkbildning i relation till deras *förväntade* andelar deltagare år 2014, dels analyseras den verkliga andelen deltagare i folkbildning som stannat kvar på samma ort fem år senare, dvs. år 2019, i relation till den *förväntade* andelen deltagare som stannar kvar.

De förväntade värdena för antal deltagare i folkbildningen respektive antalet deltagare som stannar kvar i kommunerna, beräknas utifrån ett antal kommunvariabler som är relaterade till attraktivitet och tillväxt. Dessa framgår av tabellen nedan.

TABELL 37. Faktorer som kan påverka kommunens andel deltagare i folkbildning samt sannolikheten att dessa deltagare sedan stannar kvar i kommunen.

Variabel	Förklaring
Befolkningstäthet 2014 ¹⁹	Befolkning per km ² i kommunen
Andel utrikes födda 2014 ²⁰	Andel av befolkning som är utrikes född, dvs. som har invandrat till Sverige.
Lönesummetillväxt 2011–2014 ²¹	Procentuell tillväxt av löner.
Tillgänglighet till lönesummor 2014 ²²	Tillgänglighet till lönesummor är ett mått på storlek på marknad. Det räknar med det geografiska avståndet och med storleken på marknaden (alla lönesummor).*
Andel högutbildade 2014 ²³	Andel av befolkning 20–64 år som har en eftergymnasial utbildning om minst tre år.
Andel förvärvsarbete 2014 ²⁴	Andel av befolkning 20–64 år som är i arbete.
Stockholm ²⁵	Om kommunen ligger i Region Stockholm.

*Tillgänglighetsmättet är en etablerad metod för att räkna på närheten till olika faktorer (exempelvis lönesummor, befolkning, antal jobb) och som räknar av (diskonterar) för ett ökat geografiskt avstånd (restid med bil). Det innebär att ett större avstånd och en mindre faktor minskar tillgängligheten. Är det i stället en större faktor och ett kortare avstånd så ökar tillgängligheten.

Det behöver poängteras att andelen deltagare delvis är styrt av *utbudet* av folkhögskolekurser och studieförbundsverksamhet i kommunerna, vilket inte fullt ut tas med i beräkningen. Det innebär att ett lågt deltagande antingen kan bero på låg efterfrågan, lågt utbud eller en kombination av de båda. Resultaten kan därmed ge en fingervisning om var det eventuellt finns ett behov av att utöka denna typ av verksamheter eller att öka attraktiviteten av redan existerande verksamheter.

- 19 Befolkningstäthet är viktigt för positiv socio-ekonomisk utveckling på en plats. Det refereras oftast till som s.k. urbaniseringsekonomier, men är likväl en faktor för en bredare regional tillväxt.
- 20 Att ha en befolkning med stor mångfald tenderar också att vara positivt relaterad till tillväxt, vilket har påvisats på mera komplexa sätt i litteraturen.
- 21 Den procentuella tillväxten av lönesummor kan potentiellt indikera hur arbetsmarknaden har utvecklats, både i storlek och produktivitet.
- 22 Tillgänglighet till lönesummor handlar om hur stora lönesummorna är i alla kommuner utom den egna kommunen, och om hur nära dessa är den egna kommunen. En stor tillgänglighet till lönesummor kan ge en indikation på hur lätt det är att nå andra marknader, både för konsumtion och produktion. För individer innebär ett högre värde en god tillgänglighet till en stark arbetsmarknad inom pendlingsavstånd.
- 23 Andelen högutbildade är en mycket vanlig variabel för att fånga arbetsmarknadens "potential", när man väl har utbildat sig. Urbaniseringen tenderar att vara starkast för högutbildad arbetskraft, vilket också kan påverka sannolikheten att en individ stannar på en specifik plats efter avslutad utbildning.
- 24 Andel förvärvsarbete är ytterligare en variabel som ämnar fånga arbetsmarknadens "styrka".
- 25 Kommuner som tillhör Region Stockholm tenderar ur de flesta perspektiv att distinkt särskilja sig från övriga kommuner i landet.

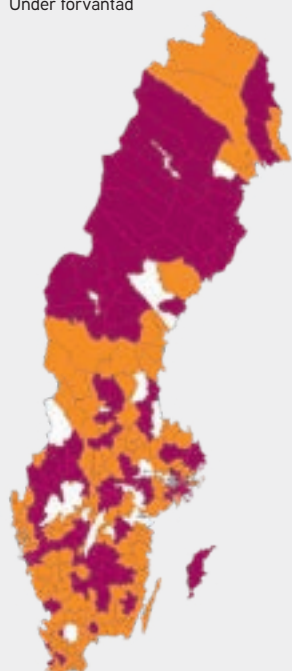
Utgångspunkten för analysen är, som i tidigare kapitel, kommuner där deltagarna *bor*.

Studieförbundens deltagare – stannar kvar eller flyttar?

Kartorna i Figur 6 visar att det geografiska mönstret för deltagande i studieförbundens verksamheter är mer sammanhållet än det är för folkhögskolornas deltagare. Andelen studieförbundsdeltagare är på många håll i de norra delarna av landet samt i de inre delarna av Götaland och Svealand större än förväntat, om man ser till kommunernas särdrag. Stora delar av regionerna

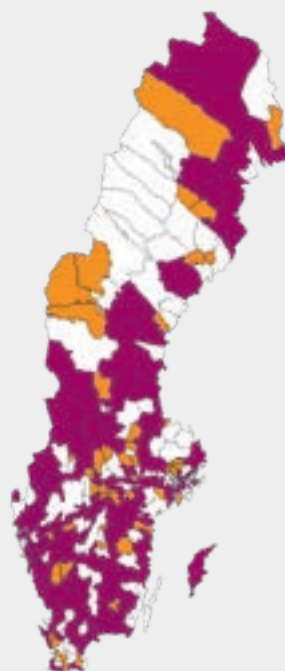
FIGUR 6A. Skillnad mellan verklig och förväntad andel deltagare i studieförbundens verksamheter i landets kommuner 2014.

Över förväntad
Som förväntad
Under förväntad

FIGUR 6B. Skillnad mellan verklig och förväntad andel av deltagarna 2014 som bor kvar i samma kommun 2019.

Över förväntad
Som förväntad
Under förväntad

Västerbotten, Jämtland, Värmland, Jönköping och Kalmar har en betydligt högre andel deltagare än vad som kan förväntas. I övriga delar av landet är deltagandet som förväntat. Antalet kommuner med ett deltagande som är lägre än förväntat är relativt litet och de är spridda i landet.

Det är däremot inte självklart att deltagarna blir kvar i de kommuner där de bodde och deltog i studieförbundens verksamheter år 2014. Här är mönstret är inte lika entydigt som när det handlar om andelen deltagare i kommunerna. I framför allt Västerbotten och Jämtland finns flera kommuner med jämförelsevis många deltagare år 2014, men där fler deltagare än förväntat har lämnat kommunen fem år senare. I många av de kommuner som år 2014 hade en förväntad andel deltagare i studieförbundens verksamheter, är det emellertid fler än förväntat som istället bor kvar fem år senare.

Deltagare i särskild kurs – stannar kvar eller flyttar?

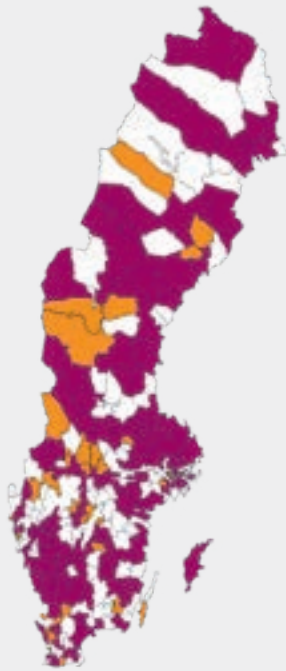
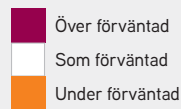
Av kartorna i Figur 7 framgår att kommunerna längs kusten i Region Norrbotten – Luleå, Piteå, Kalix och Skellefteå – har en andel deltagare i särskild kurs som är över vad som kan förväntas år 2014, medan kommunerna i inlandet i stället har ett lägre deltagande. Mönstret är inte lika entydigt när det gäller de deltagare som bor kvar i kommunerna fem år senare. Då varierar andelarna mellan förväntade och över förväntade andelar som stannar kvar geografiskt, och några tydliga skillnader mellan kust och inland finns inte.

Det betyder samtidigt att det i flera av de kustkommuner som hade ett oväntat högt deltagande i särskild kurs 2014, även finns oväntat många deltagare som valt att stanna kvar. Här utgör särskild kurs alltså en påtaglig och stabil resurs i den lokala kompetensförsörjningen.

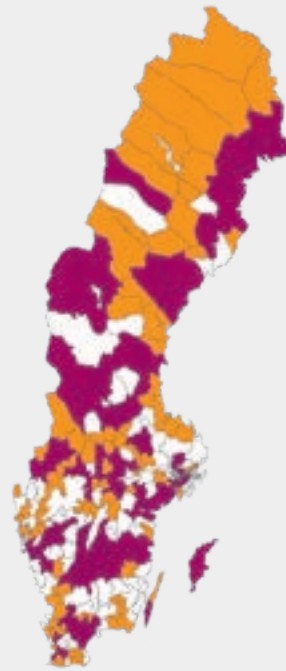
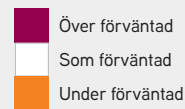
Längre söderut i landet, exempelvis i stora delar av Småland och Östergötland, fanns fler deltagare i särskild kurs år 2014 än vad som kan förväntas. Även här var det dessutom fler deltagare än förväntat som bodde kvar år 2019 och som därmed bidrog till den lokala arbetsmarknaden.

I vissa kommuner skiljer sig de båda kartorna åt. Exempelvis i Bergs kommun och Vindeln och Mörbylånga finns andelar deltagare som är över vad som kan förväntas, medan andelarna som bor kvar fem år senare är under vad som kan förväntas. Det omvända gäller för till exempel Eda kommun, som har en andel deltagare som är under förväntan, men där fler än förväntat stannar kvar i kommunen.

FIGUR 7A. Skillnad mellan verklig och förväntad andel deltagare i särskild kurs i landets kommuner 2014.

FIGUR 7B. Skillnad mellan verklig och förväntad andel av deltagarna 2014 som bor kvar i samma kommun 2019.

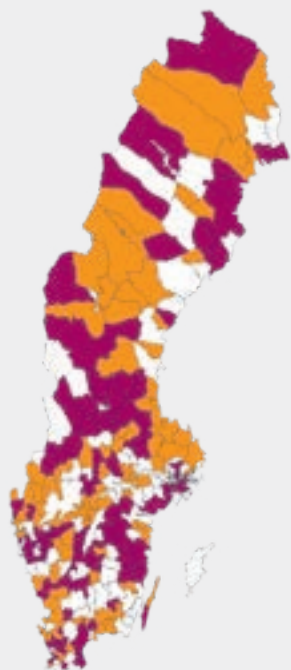

Deltagare i allmän kurs – stannar kvar eller flyttar?

Kartorna i Figur 8 visar att år 2014 är deltagandet i allmän kurs relativt väl spritt över Sverige och att det fanns fler deltagare än förväntat i ett antal områden. Det handlar exempelvis om kommuner i östra Småland (Jönköping och Kalmar) och södra Östergötland, kommuner i Dalarna och Jämtland samt delar av Norrbotten och Västerbotten. Alla dessa områden karaktäriseras som någon form av landsbygd. Deltagarna är också fler än vad som kan förväntas i ett antal kommuner i storstadsområdena.

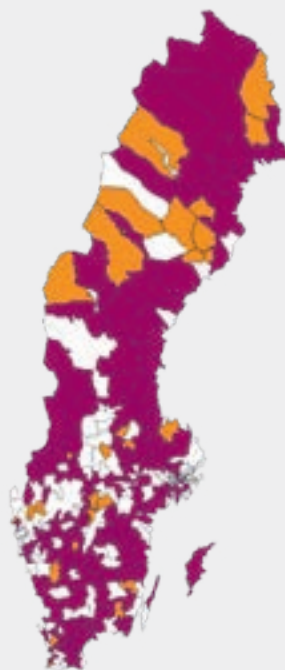
FIGUR 8A. Skillnad mellan verklig och förväntad andel deltagare i allmän kurs i landets kommuner 2014.

Över förväntad
Som förväntad
Under förväntad

FIGUR 8B. Skillnad mellan verklig och förväntad andel av deltagarna 2014 som bor kvar i samma kommun 2019.

Över förväntad
Som förväntad
Under förväntad

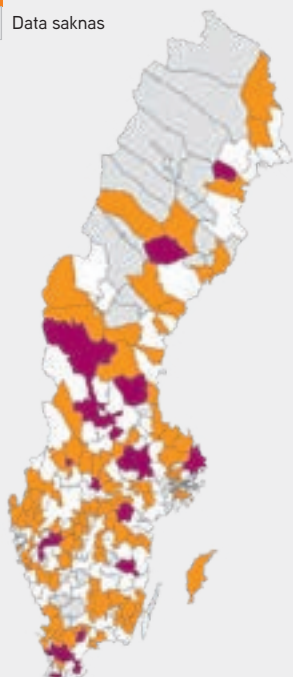
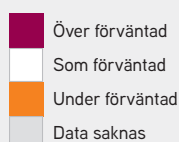
I de flesta kommuner som hade antingen ett förväntat eller ett större antal deltagare än förväntat i allmän kurs år 2014, är det också fler deltagare än förväntat som stannat kvar i kommunen fem år senare. På många håll i landet förefaller alltså allmän kurs vara en påtaglig och långsiktig resurs i den lokala kompetensförsörjningen. Ett mindre antal kommuner sticker ut, där det i stället är fler deltagare än förväntat som har flyttat år 2019. Det gäller till exempel kommuner som Åre, Strömsund, Vilhelmina, Arjeplog, Lycksele, Pajala, Överkalix, Mellerud, Tierp, Mullsjö, Färgelanda och Högsby, som alla

kategoriseras som någon typ av landsbygd. Dessa kommuner är platser som skiljer sig avsevärt från tätare miljöer vad det gäller möjligheter att utbilda sig eller fortbilda sig. Här borde folkhögskolorna kunna spela en särskilt stor roll för den lokala kompetensförsörjningen, men incitamenten för deltagarna i allmän kurs att stanna kvar verkar inte vara tillräckligt starka.

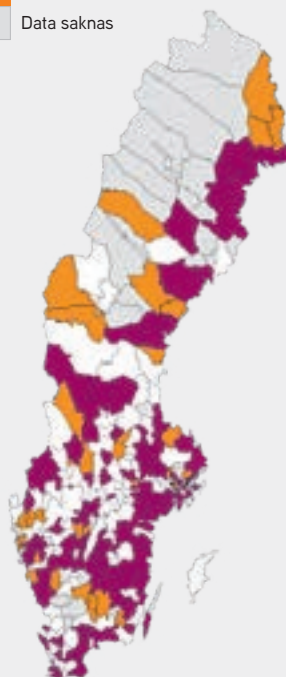
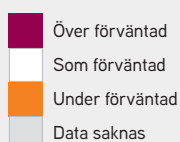
Deltagare i studiemotiverande kurs – stannar kvar eller flyttar?

År 2014 fanns inga deltagare alls i studiemotiverande kurs i vissa kommuner (gråmarkerade på kartorna), och det totala antalet deltagare i landet var

FIGUR 9A. Skillnad mellan verklig och förväntad andel deltagare i studiemotiverande kurs i landets kommuner 2014.

FIGUR 9B. Skillnad mellan verklig och förväntad andel av deltagarna 2014 som bor kvar i samma kommun 2019.

jämförelsevis lågt. Det betyder att det är svårt att utläsa tydliga mönster för den här deltagargruppen ur kartorna ovan. Några få kommuner hade dock ett högre deltagande än förväntat år 2014. Exempel på sådana är Älvsbyn, Åsele, Strömsund, Ovanåker, Bollnäs, Norrtälje, Finspång och Mora.

När det gäller andelen deltagare som stannar kvar i kommunen, vilket visas i Figur 9, framgår bland annat att ett stråk av kommuner mellan Stockholm och Skåne samt i de östra delarna av Norrbotten har en relativt hög andel individer som fortfarande bor kvar år 2019 efter att ha deltagit i en studiemotiverande kurs år 2014.

Sammanfattande analys

Den här rapporten syftar till att belysa folkbildningens roll för och medverkan i kompetensförsörjningen i Sveriges kommuner och regioner. Det geografiska perspektivet är i fokus, då tidigare forskning visat att förutsättningarna för kompetensförsörjning skiljer sig avsevärt åt, beroende på vilken typ av plats som avses. En plats med stor befolkningstäthet och en stor dynamisk arbetsmarknad har ofta bättre förutsättningar för kompetensförsörjning än platser med en lägre befolkningstäthet och med en ofta mindre diversifierad arbetsmarknad. Platser med större arbetsmarknader har exempelvis lättare att attrahera den yngre och mer högutbildade delen av arbetskraften, vilket i sin tur kan få negativa konsekvenser för de, ofta mindre, platser som dessa personer flyttar från.

Därför fokuserar rapporten på var individer som har deltagit i folkbildningens verksamheter faktiskt bor efter sitt deltagande och vilka förutsättningar de har, samt om de bor kvar på denna plats även efter sitt deltagande. På så sätt fångar vi inte främst var möjligheter att delta i folkbildning finns, utan snarare var individerna får nytta eller användning av sitt deltagande. Från tidigare forskning vet vi att när unga väljer att studera högre formell utbildning så ökar sannolikheten att de flyttar till en större plats från mer glesa regioner. Den här rapporten försöker bland annat kartlägga huruvida samma mönster gäller för individer som deltar i folkbildning, med fokus på deltagare i folkhögskolans allmänna, särskilda och studiemotiverande kurser och i studieförbundens studiecirklar och annan folkbildningsverksamhet.

Rapporten visar sammantaget att kommuner som kategoriseras som landsbygdskommuner tenderar att ha ett högre deltagande i folkbildning än stadskommuner. Skälen till detta mönster kan vara flera och det är viktigt att poängtera att vi inte vet vad som är orsak och verkan, utan enbart att det finns ett samband. Det är ändå troligt att det är ett resultat av både utbud och efterfrågan på folkbildning. I de större kommunerna finns inte bara en

större arbetsmarknad utan även ett större utbud av utbildningsalternativ, antingen lokalt eller inom pendlingsavstånd. Det geografiska avståndet tycks ha en särskild betydelse för folkbildningen, då majoriteten av folkbildningsverksamheterna återfinns i kommuner som ligger på längre avstånd från de platser där utbudet av andra utbildningsalternativ är större. Potentiellt kan folkbildningen spela en särskilt stor roll på de platser där alternativ utbildning inte finns på nära håll, och kanske särskilt för individer som har något sämre förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden. Med andra ord kan folkbildningen spela en särskilt viktig roll för att utöka möjligheterna för personer boende på landsbygden, något som inte slår igenom på samma sätt i städer. Folkbildningens verksamheter kan till exempel potentiellt skapa möjligheter för möten och nätverksbyggande, samt vara ett steg in i fortsatt utbildning, företagande eller förvärvsarbete.

Rapporten undersöker även individernas studier och förutsättningar på arbetsmarknaden innan sitt deltagande i folkbildningen. En annan fråga är om deltagandet skiljer sig åt beroende på i vilken typ av kommun som individerna bor. Den statistik som presenteras visar på skillnader både mellan deltagare i olika typer av folkbildningsverksamhet och mellan städer och landsbygder. En av de stora skiljelinjerna tycks vara mellan å ena sidan studieförbundens verksamhet och å andra sidan olika typer av folkhögskolekurser. När det gäller studieförbundens verksamheter är skillnaderna inte stora mellan deltagare och individer som inte deltagit. Båda dessa grupper har *generellt* något gynnsammare förutsättningar på arbetsmarknaden än folkhögskolans deltagare. Om vi däremot lägger till perspektivet stad eller landsbygd så ser vi att det finns olikheter mellan deltagare inom studieförbundens verksamheter och icke-deltagare, specifikt i städer och i de särskilt glesa landsbygdskommunerna. I de större städerna tycks studieförbundens deltagare å ena sidan ha en sämre löneinkomst och lägre förvärvsarbete. Å andra sidan ser vi att ju längre bort från de större städerna vi kommer, så har studieförbundens deltagare istället en mer lyckosam utveckling efter sitt deltagande.

Om vi i stället ser till folkhögskolornas och de studiemotiverande kursernas deltagare så har de generellt ett tuffare utgångsläge innan de deltar och de är också oftare individer som *inte* bor i stadskommuner. Det finns dock ett liknande samband som för studieförbundens deltagare när det gäller utvecklingen efter deltagandet (lön, vidare studier eller arbete), dvs. att de som deltagit i städerna har en något sämre utveckling efter deltagande, medan de som deltog på landsbygderna i stället har en generellt sett bättre utveckling efter

deltagandet) än de som inte deltagit. Detta gäller särskilt för de landsbygder som ligger längst bort från de större städerna. Dessa platser tenderar också att ha ett längre avstånd till de stora arbetsmarknaderna, där även utbudet av utbildning, fortbildning och kompetensutveckling kan antas vara högre.

I rapporten påvisas samband som kan ligga till grund för ett antagande att folkbildningen har en signifikant roll att fylla för kompetensförsörjningen utanför de större städerna. De som deltar i folkbildning och bor i städer skiljer däremot inte ut sig nämnvärt från de som inte deltar. Snarare finner vi att deltagarna har ett något sämre utfall på exempelvis arbetsmarknaden. Som medel för kompetensförsörjning är det alltså kanske främst på Sveriges landsbygder som folkbildningen spelar störst roll. I de större städerna är marknaden för utbildning större och mer heterogen, vilket också betyder en större konkurrenssituation för folkbildningens verksamheter. På landsbygderna med dess mindre marknader är utbudet av utbildning och kompetensförsörjning lägre, vilket gör att det utbud som finns blir särskilt viktigt. Det kan sammantaget indikera att folkbildningen på många håll utanför städerna förefaller kunna vara en påtaglig och långsiktig resurs i den lokala kompetensförsörjningen.

För regioner är kompetens en grundläggande förutsättning för entreprenörskap, innovation och tillväxt i näringslivet och det gäller för städer likväl som för landsbygder. Däremot har dessa två typer av platser olika förutsättningar för att säkerställa en god kompetensförsörjning. Vi vet att en stor andel av arbetskraften som vidareutbildar sig flyttar från landsbygdskommuner till större städer. Antingen flyttar de för studier eller jobb eller båda delarna. I rapporten presenteras utfall för individer på arbetsmarknaden efter deltagande i folkbildningens verksamheter. När vi ser på denna relation är det också viktigt att poängtera att det inte enbart är utbudet av möjligheter till utbildning och kompetensförsörjning som spelar roll för platsens utveckling. Det behöver också finnas en efterfrågan på denna typ av arbetskraft, som gör att individer väljer att också stanna kvar efter avslutad kurs eller utbildning. Det behöver vara en god matchning mellan den kompetens som finns eller produceras i regionen och den kompetens som efterfrågas av privat näringsliv och offentlig verksamhet. Detta ställer i sin tur krav på samverkan mellan näringslivet och aktörerna som främjar eller bidrar till kompetensförsörjningen.

Folkbildningen finns nästan överallt och är tillgänglig för nästan alla. Under 2022 erbjöd studieförbunden studiecirklar i alla landets kommuner medan folkhögskolorna arrangerade långa kurser i 154 kommuner. Studieförbunden rapporterade nästan 730 000 deltagare med stöd av offentliga medel, och folkhögskolorna nästan 110 000 deltagare.

De förutsättningar och behov som studieförbunden och folkhögskolorna möter är väldigt varierande. Folkbildningen spelar olika roll för olika deltagare och har olika betydelse i olika delar av landet.

I rapporten *Folkbildning och landets kompetensförsörjning – Vilken roll spelar folkbildningen i städer och på landsbygder?* analyseras studieförbundens och folkhögskolornas roll för kompetensförsörjningen i landets kommuner. Var är folkbildningen starkast representerad? Vilka deltagare når man i kommunerna? Hur ser deltagarnas karriärvägar ut på olika håll, efter att de deltagit i folkbildning?

LINA BJERKE är lektor i nationalekonomi vid Handelshögskolan i Jönköping. Hennes forskning fokuserar på dynamiken mellan stad och landsbygd, kompetensförsörjning och innovation och vilken effekt detta har på platser utveckling.

CHARLOTTA MELLANDER är professor i nationalekonomi vid Handelshögskolan i Jönköping. Hennes forskning fokuserar på vad som kännetecknar platser där många vill bo, liksom platser som få vill bo på – och vilka effekter det får för platsernas utveckling.